Fridtjof Nansen

Frilufts-liv

Blad av dagboka

Ny udgave med Fridtjov Nansens tegninger

Förord till den elektroniska utgåvan

Denne anden udgave af *Frilufts-liv* av **Fridtjof Nansen** (1861-1930) med moderniseret rettskrivning og med egne tegninger av forfatteren hemtede fra en engelsk udgave fra 1925 er digitalisert i august 2006 av Nasjonalbiblioteket, Oslo og anpasset til Projekt Runeberg i juli 2014 av Ralph E.

Jfr **originalutgåvan från 1916** med den ursprunglige skrivning!.

Frlufts-liv kan ogsaa leses paa norske Wikisource.

FRIDTJOF NANSEN

FRILUFTSLIV

JACOB DYBWADS FORLAGFRILUFTSLIVNED TIL DALENFRIDTJOF NANSEN

FRILUFTSLIV

BLAD AV DAGBOKA

NY UTGAVE MED FRIDTJOF NANSENS TEGNINGER

OSLO

JACOB DYBWADS FORLAG 1940Denne nye utgaven av boka er lempelig overført til ny rettskrivning. Det viser seg at Nansen allerede lenge før forrige rettskrivningsreform mange steder er gått et skritt lenger i sin skrivemåte enn vi er kommet. Da disse særegenheter setter et sterkt preg på boka, er de beholdt i den utstrekning det har vært mulig.

I denne utgaven bringer forlaget for første gang Fridtjof Nansens egne tegninger som ble utført etter oppdrag av forleggeren til den engelske utgaven.

Copyright 1916 by Jacob Dybwad Oslo.

NATION ALTRY KKE RIETPÄ SKI OVER FJELLET

Fra Bergen til Kristiania.

Bergen, mars 1884.

Det var lørdag kvell den 26. januar, i det herrens år 1884, at jeg gikk fra museet hjemover gjennom gatene, og regnet pisket i ansiktet med en voldsomhet som selv her i Bergen var usedvanlig. Over himlen jog svarte skyer, termometret viste mange graders varme, barometret sank, sank, sto på jordskjelv. Ja, det var riktig et vær som

kan bringe en lann-flyktig østlenning fortvilelsen nær; — dette skulle være den norske vinter.

Forretnings-folk hastet forbi ned igjennom gata, med paraplyen mot vinnen og hodet ned mellom skuldrene. De stunnet hjem til den lune rede etter ukens strev.

I morgen var det søndag. Fikk slå et slag om posthuset for å høre etter post, og så gjøre seg det koselig innen døre, og glemme verdens og værets dårlighet.

Jeg hadde fått anbrakt meg i lenestolen. Et flyktig blikk i det nykomne Idretts-blad, før jeg for-fordypet meg i mine studier. — Men hva sto der? . . .Premie-skirenn i Husebybakken den 4. februar? Var det mulig? Skulle det virkelig fins ski-føre noensteds i Norges lann?

Ski og ski-føre var vel det som for et øyeblikk siden var fjernest fra mine tanker. — Nå tok det med uimotståelig makt: Granskogen sto der lokkende hvit unner snøen, bygdene, med liene, åsene, og fjellene, lå der blanke og hvite, og glitret i solskinnet. Så friskt og lett i den klingende vinterkulle . . .

Søndagen kom med enda mer storm og regn. Neste morgen tidlig skulle jeg til havs på bunn-skraping. Men tankene ga ikke fred, jeg måtte ha tak i de siste dagers aviser for å se på vær-telegram-mene: Nei, det var varme-grader over hele lannet, det kunne ikke være ski-føre noensteds. Jeg fikk heller reise på denne turen ut i vassbløyta.

Men ut på ettermiddagen hjalp det ikke lenger: av sted måtte jeg, og dro opp i Kalfaret til museets overhode, gamle dr. Danielsen. Som alltid var han forståelsesfull, og reiselov fikk jeg. — Så ordne alt for fraværet, og så med toget neste morgen kl. 6%.

Alle fornuftige venner mente selvsagt det var uvett å ville over fjellet på den tid, og rystet på hodet; --men ungdom og galskap . . .

Endelig satt en da i kupéen, og det bar oppover mot Voss, mens regnet trommet på vogntaket. Jo-ho, vakkert ski-vær; men det ble vel bedre når en kom høyere. Gjennom tunneller og skjæringer, og med stupet unner, for det fram langs disse trange fjordene.

6Etter hvert som vi kom oppover, begynte fjell-sidene å bli hvite øverst oppe. Det ga straks mer håp, — på fjellet var det sikkert kulle og snø.

Fra Voss dro hunnen og jeg kl. 12, og la veien opp gjennom Raundalen, for derfra å gå over til Hol i Hallingdal. Det er noe langt over fjellet der, men så blir til gjengjell veien så mye kortere til Østlannet.

Med skiene på nakken gikk jeg trøstig oppover, mens regnet silte. Det ble nok bedre, når jeg bare kom på fjellet, og dit skulle jeg vel nå innen kveilen. Jeg gikk og gikk, men stadig hang skodda tett og tung nedover liene på begge sider dalen, og regndråpene falt like store og uhyggelige.

Jeg spurte folk om noen visste hvordan føret var i fjellet, men de bare rystet på hodet, og mente det var ikke å tenke på fjellet i slikt vær.

Da jeg nærmet meg Sverre-stigen, og det enda ikke så ut til noen bedring, tenkte jeg det kanskje likevel var fornuftig å snu, og legge veien over til Gudvangen, og så til Lærdal. Derfra kunne jeg jo komme fram etter post-veien, hvordan så enn været ble.

Som tenkt, så gjort; og da jeg også traff en hestehandler med hest og siede, som skulle samme veien inn til Østlannet, og som bød seg til å kjøre skiene, så laget det seg jo bra.

Jeg rakk til Vinje om kveilen. Se her var alt godt føre, bare noe for milt. Karen med skiene og en heste-handler til, som hadde slått følge, lå på

7nabo-gården; de lovte å snakke innom før de reiste neste morgen.

Jeg sov godt etter den uvante bevegelsen.---

Det var nok langt på dag da jeg våknet, — jeg skvatt °PP> °S skulle se gjennom vinduet. Men for et syn! —

frost-roser på rutene, så det var umulig å se gjennom. Opp kom jeg i en fart, og ved litt gniing og ånding fikk jeg så mye klart glass at jeg kunne se det var tindrende klarvær med ny-snø. — Det var jubel. . .

Frokosten kom ned i en fart, — og så på sprang til nabo-gården for å få skiene, nå skulle det gå til Gudvangen. Men akk og ve! — karene var reist for en halv time siden, og hadde tatt skiene med.

Det var kalt vann i blodet; men kunne jeg nå dem igjen før Stalheims-kleiva, fikk jeg jo enda bruke skiene der. Men dit var det bare en mil, og da er en halv time et langt forsprang.

Jeg la i vei opp etter bakkene. Det var tungt å gå i snøen; men været var herlig: fjellene lå blinkende hvite innover på alle kanter og skinte i solen, nåle-trærne sto høytidelig stille unner drysset av ny-snøen. Det var vinter, strålende vinter, og det var jo mot den jeg stunnet. Hunnen jublet også over livet som den båset seg der i snøen.

Men så døtt og øde! — ikke en ski-løper, ikke et ski-far å øyne på noen kant. Fantes her da ikke mennesker? Jo, det var jo mange gårder; men mennene sover nok mest om vinteren på denne

8kanten av lannet. Gårdene står mørke og livløse på den hvite snøen, bare røken stiger lat opp igjennom pipene. Kvinnfolkene arbeider, mens karfolkene sitter inne og henger; utenfor er det sprettende ski-føre, i fjellet er nokk av vilt. For et vinter-liv her kunne leves, hvis de bare lærte å bruke skiene . ..

Det bar videre fram, langs snø-kledde lier, over fiske-vann som sov unner isen og snøen, og ventet på sommeren. Og så gjennom vakre små skog-teiger, med et hare-slag over veien nå og da. Pus hadde svær snø å streve i nå stakkar.

Etter hvert halte jeg inn på karene med skiene mine, så jeg kunne se dem i svingene av veien forut; jeg la på sprang, og nådde dem virkelig.

For en jubel å kjenne skiene unner bena, og så — når det suste utfor en bakke! — Dette var vel a'ent til liv enn å traske i regn og bløyte i Bergen. Sledene var snart av sikte.

Men der kunne det bli et pent hopp over veien. Lysten til å prøve de gamle kunster våknet med ett: Noen slag opp i bakken, og så utover ... Å, så det gjør godt, en føler seg himlen nærmere. Men sekken må av; enda høyere opp, enda mer fart, og så — hypp — sveve som en måke utover. Ja, en kjenner at det enda er saft i de stivnete lemmene.

Men nå var det med ett blitt liv på gårdene omkring. Lik mauer'n av tuven om våren, yrte det ut, unger og voksne, alle måtte se hva det var som spratt der oppe i bakken.

9Jeg var blitt tørst og lot det bære ned mot nærmeste gården. Men nå ble det kapprenn inn døra igjen, om hverandre, alle i hop — bare en gammel mann sto igjen da jeg kom.

«Hva heter denne gården?»

«Han ha brukt ski før dan kar'n.»

«Hvor langt kan det være til Gudvangen?»

«Kar æ dan kar'n frao?»

«Jeg kommer fra Bergen og skal til Østlannet. — Tror du jeg kan få litt melk her?»

«So du ska yve fjedle du. Da va gjilda ski, ka slags vé æ da i dai?»

Nei, jeg fikk gå inn, kanskje kunne det gå bedre der.

Jeg spente skiene av, og kom inn i en stue, hvor luften var tett av mennesker og dyr. Langs veggene og oppe i sengene sto, og satt og lå kjerringer og mannfolk, jenter og unger. På golvet krabbet unger i lag med griser og høner og andre slags dyr.

«Er det råd å få en dråpe melk?»

Lang stillhet, så fra et kvinnfolk et langtrukkent: «Eg vait inkje, eg.»

Det ga mer håp. «Har dere ikke noe melk da?»

«Å, jau, me ha vel nokko.»

«Ja, kan jeg få kjøpt litt da?»

«Du vil vel inkje ha sur?»

«Takk, jeg vil nok helst ha søt om det fins.»

«Å jau, du kan no alti fao.»

Så bar det endelig opp på en hylle for å hente

10ned en parr potters spilkum; og melken var god den, og gjorde godt der den kom.

«Hvor mye skal du ha for dette da?»

«Eg vait inkje eg. Da æ 'kje nokko større å ha betaling før.»

Jeg la noen penger på bordet, og takket for meg.

«Nai, detta verte so ratt for mykje.» «Ja, du faor ha so mange takk» kom det etter, da hun så jeg forsvant.

Ute sto det tett med karfolk runt skiene mine. De var kommet fra gårdene omkring. Ski og binn-inger var blit unnersøkt på alle enner og kanter, og da karen selv kom, ble han sømfart han og.

Jeg fikk skiene på, og strøk fra dem opp bakken, mens jeg hørte bak meg: «Da va gjilda ski.» «Da va svært so lite te stav han har.» «Da va nokko te stor hond.» —

I selskap med en av heste-handlerne som just kom kjørende etter, dro jeg videre.

Vi var ved Stalheim. Fjell-dalen med furu-skogen oppetter sidene lå tynget unner snøen, nede i bunnen rant elva, og ovenover lyste fjellene veldige og hvite i solen mot den blå himmel. Den er vill og storslått dalen her, og likevel lite mot lenger fram. Forut til høyre skar en trang kløft seg inn i fjell-massen, omgitt av ville, forrevne topper. Jeg gikk lenge og undret på hvor vel den kunne bære hen; bunnen så jeg ikke, den forsvant langt unner, men fjell-sidene var noe av det mest stupbratte jeg kunne minnes.

11Uvilkårlig ble øynene trukket inn i denne sprekken. Enda det gikk mest som et uhygge-gys gjennom en, hver gang en så dit, så kunne en ikke få dem bort.

Med ett stanset jeg — veien ble liksom borte framfor foten. Jeg sto like foran juvet, og så lukt ned i et svelg. Aldri hadde jeg kunnet tro at gjennom den sprekken gikk veien til Gudvangen; men nå så det mest slik ut. Jeg vennte meg til hestehandleren som kom etter. Jo, det var riktig, vi sto nå på toppen av Stalheimskleiva ved ennen av Nærø-dalen.

Jeg så ned: elva og dal-bunnen dro seg ut gjennom som et smalt bånn der nede. Jeg så meg rundt: foran var Nærø-dalen med sine stupbratte sider, utover dem styrtet fjell-bekkene frosne i sine grønn-blå vinter-skrud, her og der hvor det var en hylle, lå snøen i hvite flekker bortetter langs de isete fjellveggene, og ovenover hang skavlene, ferdig til å gå ved første linnvær. Like til høyre var det et juv hvor Stalheims-fossen stupte ned med en dump brusen unner is-dekket; et stykke til venstre styrtet en a'en foss i en lignende kløft; rett unner meg slynget veien seg i krappe svinger fra den ene kløfta til den andre, mot dal-bunnen; og opp over det hele steg Jordals-nuten, høy og bratt, som en veldig jette. Lenger bak, som ramme om denne til-isete, ned-snødde fjell-kløfta, hevet toppene seg, og forsvant i mørke, tunge skyer. Men øverst oppe, over det hele, himlen blå og klar, mens solen spilte bortover snøen og isen i forgrunnen.

12Som jeg sto og så på alt dette, sa en stemme bak meg: «Kom her skal jeg kjøre skiene dine utover.» —

«Nei, takk skal du ha, dem greier jeg selv,» og jeg lot det gli utfor.

Det skar i vei ned-igjennom kleiva, snart på kanten av det ene juvet, snart over mot den andre. Svingene er mange

og krappe, en fikk bremse på farten i hver, legge seg godt inn, og så skjære av sted med desto større fart, når det bar like ut igjen.

Mittveis for synet av en bonne forbi, han var krøpet helt inn i fjell-veggen av redsel.

Før jeg fikk tid til å tenke meg om, var jeg nede i bunnen av dalen. Oppe i svingene kom hunnen som et brunt nøste nedetter. Hesten kunne jeg ikke se enda på toppen av bakken.

Jeg fortsatte veien utetter; den går langs elva i bunnen av Nærø-dalen; like til Gudvangen er den så flat at det mest ikke fins en bakke. Dal-bunnen er trang, på sine steder snau nok plass for elva og veien, og på begge sider hever fjell-veggene seg ende opp. Høyt over henger skavlene, og mellom dem en stripe av blå himmel.

Her og der lå svære snø-skred. Det er ikke lenge mellom skredene i Nærø-dalen, og utrolige er de historier en får høre om dem; en må mest undre seg at mennesker vil leve her med dette truende berget alltid over. Men de blir vel så vant til det, at et skred for dem blir omtrent som et tordenvær for oss. Ser

je"

13de bare at det ikke kommer deres vei, så er de rolig når skredet går, om så jord-skorpa ryster unner dem som i j ord-skjelv. Luft-trykket som går foran, er så sterkt, at lenger ute har det, etter sagnet, løftet folk tvers over til andre siden fjorden.

Skredene kan stundom være så svære at de fyller hele fjorden, og begraver båter og hva a'ent de treffer på sin vei.

En gang var det så vitt dampbåten gikk klar: Da de hørte det kom, ble det satt full fart på for å gå unna; i siste liten fikk de også greidd det, det var bare akter-ennen, og et stykke inn på dekket til nedgangen til kahytten, som ble fylt av snøen. I et blink var hele fjorden bak dem full, og hadde dampbåten vært noen få skipslengder tilbake, var den blitt begravd, for vel aldri mer å komme opp igjen.

Et stort skred hadde gått i fjorden like før jeg kom, og en fikk respekt for det, der det lå og lyste mot den mørke fjell-veggen på sidene, og det mørke vannet unner.

På Gudvangen viste de meg også en stor stein, som var kommet oppe fra fjellet. Den var løsnet øverst på kammen, og hadde tatt det i tre hopp utover. I andre hoppet gikk den som en kanon-kule tvers igjennom begge veggene på et hus, med slik en fart at den slo bare huller så store som den selv. I tredje hoppet for den igjennom tak og vegg på andre huset, slo der i hjel en kone og skamslo en a'en, og boret seg så ned i jorden, der den nå lå.

14Fra Gudvangen gikk det med dampskipet i den stjerne-klare kvell ut gjennom Nærø-fjorden og videre til Lærdal.

Tidlig neste morgen dro jeg på måtelig ski-føre opp gjennom Lærdal. Været var godt nokk, men det var skralt med snøen, og veien ble snart ganske svart, så jeg måtte bære skiene. Det er trangt og vilt her også, men ikke som i Nærø-dalen. Her og der var skred gått, og lå nå og lyste unner fjellsidene.

Ut på formiddagen satt jeg ned på veikanten ved en liten bekk, fikk fram nista, og hollt frokost. En dyp klove skar seg opp gjennom den bratte fjellsiden like til toppen. På de veldige snø-massene kunne jeg se at det hadde gått et svært skred der.

Just som jeg satt fordypet i disse omgivelsene, lyttet til fosse-duren, og tenkte på sommeren, da en med fiske-stang kunne stryke langs elve-sluket — det var slike vakre flue-høler her — ble jeg vekket av en skingrende stemme:

«Nei, du ha 'kje mykje vet so seta deg her mitt unde skre'ao.»

Jeg skvatt i, — det kom en bonne i full fart trekkende på en kjelke.

«Nå, det er vel ikke så farlig vel?»

«Æ da 'kje farle? A jau, folk ha fare idla før her. Kjærne da berre før alvor so fydle da heile dalen.»

«En hører vel, når det kommer, og kan flytte på seg da.»

15«Høyra naor da kjærne? Da gaor nett so eit bøsseskott da, kar.»

Som jeg satt og tygget på dette, kom det en kjørende. Han smeiste på hesten, og ropte til meg at jeg måtte flytte.

Høyere oppe traff jeg noen karer som fortalte at kløfta het Saues-kilen, og var det mest fryktede sted i Lærdal for sine skred, som kan nå tvers over dal-bunnen. De kom fra toppen av kløfta, og vokste ved snø som raste ned fra begge sider, inntil de på den lange veien utover kunne få en uhyggelig størrelse. Det som jeg så der, var bare det første som går foran, og glatter veien for det som kommer etter, og som nå var ventendes, — det ville bli noe ganske a'ent, skulle jeg få se.

Så dro jeg videre. Snart kunne jeg ta skiene på igjen, og det gikk nå fort opp gjennom de ville fjell-kløftene. Elva dypt unner var dekket med is, hvor den gikk rolig. Runt de åpne hullene, og fra hull til hull gikk oter-farene. Her lever han sitt liv både sommer og vinter. Det gyser gjennom en, når en ser ned i disse svarte hullene, og tenker på å skulle dukke og leve i dette kalle vannet; men han har det visst godt, her er fisk nokk.

Med ett høres en munter, høy kvitring, og en ser seg forstøkt om, kvitrer her fugl også? Der låt det igjen — ikke oppe fra berg-veggen; nei, nede fra kom det. Der flyver sannelig sangeren, langs isen, og så stup — mitt i ville fossen. Ja, det var fossekallen.

16For den er aldri livet for surt, uten når elva fryser til, så den ikke finner åpent vann.

Litt lenger opp begynner dalen å vie seg ut mot Borgund. Kommet forbi Huse, fulgte jeg Vindhellen, den gamle veien, som går i bratte svinger oppetter, men til gjengjell er mye kortere.

Over en rygg bærer det igjen nedover på andre siden. En kan her se langt opp gjennom den vakre Borgund-dalen, og unner til høyre ligger Borgund stavkirke, med den nye kirken like ved siden av. Ja, vakker er den om sommeren, men enda vakrere syntes den i denne hvite vinteren, som den sto der med sine mange gavler og tak dekket av snøen.

Dagen var alt for lenge siden forbi, da jeg omkring kl. 7 var ved Burlo, og tok fatt på de lange og bratte bakkene oppover mot Filefjell. Veien var tung, det begynte også å melle seg i bena, som ikke var myknet nokk opp enda, og jeg hadde ikke gått så kort den dagen på det skrale føret. Men det sto meg i hodet, at jeg skulle sove på Breistølen den natten, og så fikk jeg gå til jeg kom dit.

Jeg stakk skiene inn i hverandre, bant en tom om snutene, og trakk dem etter. Om ikke a'ent, så var det litt bytte fra å gå med dem stadig på bena oppfor.

Snart begynte fjell-vidda å bre seg foran, mens dalen bak lå i mørke. Ovenover flimret stjernehimlen, og kastet et usikkert lys over vidda. Natten var stille, ikke en lyd uten mine egne steg i snøen.

17Så forskjellig fra da jeg dro over her sist vinter, ved juletider. Det var just på samme tid av døgnet. Nå slik dyp fred, en ser like inn i selve verdensrommet; — da storm og snøføyke, hele vidda i røyk, en så bare noen alen framfor seg; vinnen blåste imot, så den drev en tilbake på skiene, og en spente dem av og bar dem for å vinne fram. Hunnen gnistret og skalv unner vinnstøtene.

Endelig lyste også denne gang vinduene på Brei-stølen lokkende ut i natten, og snart var jeg innenfor.

«Å jøsses, æ da folk i fjedlet so seint pao natte?»

«Å ja, det er da folk.»

«Å nei, æ da du! Du æ no jamt so seint ute og gaor du.»

Melk fikk jeg, og i seng kom jeg. Det kan ikke nektes, det fins få nydelser i livet som overgår den å strekke seg i en god seng etter en trøtsom dag, når en har drukket seg utørst og spist seg mett.

Neste morgen bar det videre over Filefjell mot Bjøberg.

Just som jeg gikk ut fra Breistølen, rant solen, og strålte rødme ut over tåke-havet og på fjelltoppene, som stakk opp over det, lik hvit-røde telt. Dalen jeg kom fra, lå helt skjult unner tåke-bølgene; men innover vidda ble skodda splittet mer og mer, så solen strømmet i brede strimer bortetter, mens enkelte varmt fargede tåke-dotter svevet om toppene.

Nå var det farvell til vestlannet, — jeg hadde bare hvite vidda for meg østover.

18«OVER FILEFJELL» Etter en skisse tegnet 31. januar 1884.Som jeg står i denne stillheten, ble jeg med ett vekket opp av larm tett ved; det var et skred som kom dundrende utover i fjellet bak meg. Røyken sto høyt mot himmelen — det nådde bunnen — ekkoet døde matt bort i snøen, — bare noen fine hvite snø-skyer svevet enda litt om fjell-veggen.

Jeg dro innover. Det var riktig et friskt vintervær. Solen blinket bortetter i tusener av is-nåler; de kuppelformede fjell lå hvite omkring på alle kanter, helt utover mot syningen; alt var sollyst og lett, alt så tindrende hvitt, bare her og der, om noen enkelte topper, svevet mørke sky-dotter, mens ovenover hvelvet himlen seg lyse-blå uten en eneste sky-flekk.

Jeg la veien over høyder og topper; det var vel ingen snarvei nettopp; men på ski fikk en da stå, og det var jo hovedsaken.

Ved middags-tider nådde jeg Bjøberg. Der lå det to jegere fra Lærdal på rypejakt; og etter som det så ut i svalen, var det ikke vont om rypene. — De satt just ved middags-bordet, da jeg kom, og nød åpenbart tilværelsen, som jegere pleier. Jeg ble straks hjertelig innbutt til å ta en bit med, og det trengtes ikke stor overtalelsen. Det var nå heller ikke et bord til å forakte: fersk reinsdyr-stek, gjemt unner snøen siden høsten, og så frisk at du ville tro den var skutt i går; og så flere andre retter; — og drikkendes var det heller ikke vont om: øl, dram, melk, rødvin, sherry. Da vi var gode og mette og

20utørste, kom det kaffe og sigarer — og sannelig kom ikke gamle Knut Bjøberg trekkende opp av kjelleren med curaçao også.

Det var a'ent til traktement enn da jeg for her sist vinter. Da kom jeg også ranglende over fjellet på ski med e' bikkje. Da jeg kom inn i kjøkkenet, sto Bjøbergen der. Han så på meg, opp og ned fra siden, og skulte bort på bikkja.

«Kan jeg få noe mat,» sa jeg.

«Dær kan du ta før dei,» sa han, og pekte på bordet hvor det sto et halv-spist grautfat og noe sur melk i en kopp. Jeg så på fatet og trakk litt på det:

«Ja, ikke så at jeg er noen kost-forakter; men var det råd, ville jeg nok helst ha noe kjøtt-mat.»

Da så Bjøbergen kvast opp og spurte:

«Har du noko betala mat'n mæ då?»

Jeg svarte: «Jo, det er da meningen å betale,» — og så fikk jeg noe kokt kjøtt.

Han tok meg for en fant, som de jo har betaling av staten for å gi mat på disse fjell-stuene. Det kunne jo ikke være a'ent, når en for denne veien på ski vinters-tid, med sekk på ryggen, og så med slik e' bikkje! Men nå hadde han nok fått et a'ent syn på saken, gamle Bjøberg-kongen; det var ikke enne på den stas han gjorde på en.

Ja, en hyggelig middag var det. Det er rart med det, når jegere møtes, er det ikke så mange dikke-darene, de er venner med én gang; og mang en jakthistorie vanket det til krydder på maten.

21De to gikk mer og mer inn på meg med bønner om å bli over, og gå med på rypejakt. Børse og patroner skulle jeg få, og ryper var det nokk av. Sannelig det skulle mindre til for å få et jeger-hjerte i brann. Men på veien bortover mot liene, begynte jeg å vakle: var det ikke likevel best å dra på for å komme inn til det ski-løpet, det

hadde jeg jo en gang satt meg i hodet. Og så vont det gjorde, sa jeg disse hyggelige menneskene f arveli med takk for all gjestfrihet, og dro videre over fjellet mot Hemsedal.

Jeg hadde nok hatt det for hyggelig der på Bjøberg. Det skumret jo alt, stjernene begynte å titte fram, og en ny måne sto over fjellet der i sør. Mens jeg dro nedover, hørte jeg i den stille kveilen rype-steggenes gakk-gakk-gakk-gakk! fra vier-kjerrene på den andre siden dalen. De hollt nok på å søke losji for natten.

Det kan være svært så koselig med slikt traktement; men sannelig om det er godt for den som skal videre. Jeg har ellers en god leve-regel: Drikk ikke sterkt og røk ikke, når du har langt å gå. I dag hadde jeg gjort begge deler; men jeg følte det også som bly-lodder i bena.

Det ble sent før jeg nådde Tuv i Hemsedal. Da jeg eslet meg lenger samme kveilen for om mulig å nå Gulsvik neste dag, ville jeg helst ha en hest her.

Lampen unner bjelke-taket lyste matt i det store rommet der jeg kom inn. Runt bordet satt et helt selskap, det var mest heste-handlere, og kort-spillet

22gikk så det knaket, mens pengene klirret. Jeg ble straks innbutt til å være med, men foretrakk å komme videre. Litt sure ansikter ble det jo over å skulle ut så sent; men hest fikk jeg. Kulslig var det å kjøre i den kalle, stjerne-klare natten, tynn-kledd og trett som jeg var; men en springmarsj nå og da bøter på det.

Endelig lyser det gjennom skogen; vi dreier inn på en gårds-plass, og er fremme ved Kleven skyss-stasjon. Det er alt over midnatt, alle folk sover; dundring på dører og vinduer, men ikke svar. Endelig ble det liv i noen jenter, og lys ble tent; men også her opptatt av heste-handlere, de skal nok over til markedene østerpå alle disse. Etter noen unner-handlinger ble det likevel utvei til en seng og en skinn-fell.

Neste morgen ved ni-tiden gikk det igjen på ski ned igjennom Hemsedal. Liene steg jevnt oppetter på begge sider, gran- og furuskogen sto frisk og vakker, tynget unner snøen, her og der oppe i liene lå setrer med de hvite seter-voller, og i bunnen av dalen sulret elva ned-igjennom lunt unner isen. Så vinter-stille! Ja, nå er jeg kommet tilbake til den norske vinteren. — Det jubler inne i en.

Der er jo alt Rolfshus, — kanskje blir det mulig

å nå de sju og en halv mil til Gulsvik i dag?--

Klokka er ikke mer enn halv elve, — halva'en mil på halva'en time, det er lovende; og med nytt mot går det ned gjennom Hallingdal mot Nes.

23Her fikk jeg en kraftig middag og en times hvil; og så igjen av sted de fire mil til Gulsvik.

Snøen tok til å falle lunt og tett; jeg fryktet for føret; skiene hang alt litt igjen; men det gle fram, og så lenge får en jo være nøyd.

Endelig sent på natt kom jeg trett og tørst til Gulsvik; men nå var jeg jo snart fremme, bare de fire mil over Krøderen, og så med toget i morgen middag; da får jeg jo søndagen å hvile og øve meg litt på til ski-løpet mandag.

Et parr potter god, søt melk, å hvor det smaker, — kan det fins noe bedre? Og så til sengs og strekke de trette lemmene riktig til gagns i ull-teppene.

Neste morgen var det igjen klarvær, solen skinte på det fagre Krødsherad, da jeg omkring kl. 9 dro fra Gulsvik. Jeg tenkte på Ringnes-åsen med dens lokkende bakker; men det kunne knipe med å nå toget kl. 3, derfor best å holle isen. Og på den gikk det strykende på skiene ut igjennom.

«Glimrende hvit lå Krøderens bukt Unner de steile birkelier.»

Og så rundt omkring ovenover — granliene, og øverst oppe, over det hele, det hvite Norefjell. Ja vakkert er her både vinter og sommer.

Ved Ringnes var jeg bortimot klokka tolv, og da det enda er en mil igjen til Olberg, fikk jeg nok dra på. Av sted

skar det på ny hva lemmer og ski kunne greie, og på mindre enn en time var jeg ved

24Olberg. Det var over to timer til toget gikk, og bare en mil igjen, — jeg kunne godt gå inn og sitte en stunn.

Kommet i sofa-hjørnet var fristelsen for stor — den siste mila kunne det jo være godt å få kjøre; og i skyss-skafferens tulupp med skiene bakpå og hunnen foran meg på spissleden strøk det i skarpt trav over isen mot jernbane-stasjonen.

Tilbake fra Kristiania til Voss.

Dombjellene klang muntert ut i natten, Krøder-isen strakte seg blank forover inn i mørket, høyt deroppe stjerne-vrimlen. Tankene dro forbi i takt med dombjellene der jeg satt i spiss-sleden.

Hovedstaden og dens tummel lå bak, og det bar igjen opp mot de frie fjell. Dansemusikken fra siste kvell surret enda hoppende i ørene. —

For en overgang! Langs Krøder-stranna, unner de mørke åsene, blinket vçnnlige lys fra gårdene og hyttene ut i mørket. — Slik fred! — Så stille og lunt flyter livet langs disse liene; men der inne . . .

Kvapp, kvapp, hesten tråtte gjennom skrøv-isen. Jeg skvatt opp av grubleriene, jagde på, og snart over glatt-is, snart gjennom skrøv-is, så betene skingret bortetter, gikk det friskt mot Olberg.

Neste morgen videre med hest over Krøderen. — Så fort det forandrer seg: da jeg kom denne veien for vel halva'en uke siden var her full vinter, og alt

25var hvitt, snøen hang tung på skog og kjerr i det strålende solskinn. Men nå — nå var det svart og trist, bare enkelte hvite flekker her og der. Trærne sto der så nakne, hyttene lå der uten snø på takene, isen var blank og våt, luften mørk og regntung, og åsene, med det våte skodde-taket, så dystre og tungsindige. — Den lyse, friske vinter var borte.

Det var lite opmuntrende for den som tenkte på å få bruke skiene . . .

Men å pytt, det lager seg nok, i høgda er det snø — og fort gikk det opp gjennom Hallingdal på den runne, blanke veien, hvor det ofte kunne være vanskelig nokk å holle sleden mitt på, uten å gå i grøftene.

Lange stykker kunne vi kjøre elva; der lå det blank skøyte-is. Mer og mer angret jeg på at jeg ikke hadde skøytene med, sikkert kunne jeg gått omtrent hele veien fra jernbane-stasjonen over Krøderen og opp elva, til langt inn i Ål; det skulle blitt en lang skøyte-fart. Men — — der tråtte hesten gjennom isen, — et rykk i tømmene, inn til venstre, så var vi berget. En får ha øynene med seg, isen er lumsk med huller nå etter det langvarige linn-været.

Det var alt begynt å mørkne ut på ettermiddagen, da vi nådde Nes. Men jeg aktet meg enda de to mil til Rolfshus samme kveilen, og ville gjerne mykne de stive lemmene; jeg tok derfor skiene på nakken og dro videre.

Det ble mørkere, og veien var glatt, og tung å gå. Fra elva hørtes dur av isen, blannet med rop og latter;

26det var nok skøyte-løpere; de moret seg godt, og mørket hadde enda ikke skremt dem i hus.

Straks etter kom jeg forbi en gård, vel en eller ånnen embets-manns, og hørte en myndig husmorstemme rope ut i mørket:

«Nå, kommer de da ikke?»

Og en jente-stemme svarer på hallingmål: «Nai no ha e skrikji me hås; men dæ æ 'kji rå få dai te lye.»

Det var barndommen med én gang lys levende. Ja, når isen lå blank på elva og dammene, var det ikke lett å få oss hjem til stiler og lekser . . .

Fredag morgen kom med klarvær og kuliegrader. Oppover fra Rolfshus var det såpass snø på vei-kanten at en kunne bruke skiene.

Jeg sto ved avgjørelsen: skulle jeg ta veien gjennom Hemsedal og over Filefjell igjen, det var jo den tryggeste,

men vell tam. . Nei da heller opp gjennom Ål og innover Halling-fjellene. Været var lokkende, sikkert godt føre i fjellet, og det er jo tre overganger å velge mellom: over Geite-ryggen og ned til Aurland, eller over Nygard til Eidfjord i Hardanger, eller også den lenger veien over Vosse-skavlen og ned til Voss. En av dem måtte da kunne gå. —

Til Sundre kom jeg noe over middag og talte her med skyss-skafferen, om hvilken vei var best; men jeg måtte være over fjellet i morgen. Det mente han var umulig; han hadde bare gått veien fra Nygard over til Eidfjord; men jeg kunne ikke nå Nygard i dag, for dit var fem mil; jeg fikk vente.

27Nei, det ble for langsomt. Jeg ville da heller reise til Gudbrands-gard, øverste gården i bygda mot Sogn og Voss. Dit var fire mil, og derfra kom jeg vel over i morgen, om ikke a'ent så ned til Aurland i Sogn, men mente nå jeg skulle rekke til Voss. Ja, der var skyss-skafferen ikke kjent, og aldri hadde han hørt folk ta den veien vinters-tid; ikke trodde han det gikk heller. Jeg mente jeg fikk friste; men da var det best å få en hest til Neråll (siste skifte i dalen) for å rekke Gudbrands-gard før natten og kunne tørne ut tidlig neste morgen.

Ja hest fikk jeg, og det gikk nokså fort til Neråll over de mange vannene med blank is. Derfra videre med frisk hest mot Gudbrands-gard; men nå var det blitt langt på ettermiddagen, og det skumret. Veien var runn og holket; på mange steder går den gjennom trange kløfter, med fjell-veggen på ene siden, og stupet og elva på den andre. En fikk fare varsomt.

Denne veien var det jo Sverre kanskje kom etter sin ferd over fjellet fra Voss med bjerkebeinerne . . .

Veien ble verre. Det var stummende mørkt. Innover fjellene så det ut til å trekke opp til uvær. Det lovte ikke godt for morgendagen.

Endelig var vi på Sunndals-fjorden, og nå bar det i skarpt trav like til Gudbrands-gard.

Jeg tråtte inn i en stor, koselig stue. På peisen flammet et bål av tyri. De lå alt, men kom seg snart opp. Fra hemsedalen kikket noen spørrende ansikter ned.

28Det er noe sjelden hyggelig og lunt ved disse gamle Halling-gårdene; og Gudbrands-gard er nettopp en av de ekte. Vegger og tak er svarte av elde og røk; men de ville bare tape ved å bli lys-skurte; det er minner og innholl i disse brune tømmer-veggene, og dette røk-svarte bjelke-taket.

Jeg fikk en krakk til peisen, og strakte meg makelig. Hunnen krøp mest opp i varmen, og stirret inn i den, og vennte seg på alle kanter.

Jeg snakket med mannen om utsikten til å rekke over fjellet i morgen.

«Ja, over te Aurland kjem du vel; føre æ gott i fjellæ no,» mente han.

«Jeg ville nå heller gå over Hallingskeid og Vosse-skavlen til Voss,» invennte jeg.

«Dæ trur e alder du greie. E æ 'kji kjend på den leie, å e ha helde 'kji høyrt nokon ha tikji over der på væte. — Du tenkji då 'kji å gå over der åleine veit e?»

«Jeg har nå gått der før, her i fjor høst; — men kan jeg få en, vet du jeg gjerne tar med en god skiløper og kjentmann til følge.»

«Nai, den kar'n finn du snautt her i dale som tøre ta på se å fålji de over fjellæ te Voss no. Den einaste måtte væra 'n Andres Myrestøle. Han driv mæ tamdrein å rupeveidn støtt å æ væl kjend i alle fjell. — Trur 'kji han se te fålji de, so æ dæ no visst inkji tenkji på for nokon a'n.»

Til Myrstølen var det fem fjerdinger; den lå like

29i min vei ved Strande-fjorden. Det var best å dra ut tidlig i morgen og høre innom der. Kona lovte å vekke meg klokka halv tre og ha litt mat ferdig.

Stor var min overraskelse, da jeg fant rømmegraut på frokost-bordet.

«Ja,» sa kona, «du fær ta te takke mæ di som dæ bi. Han æ so go å bie på graut'n; å so tyste'n 'kje so tå o.»

Jo, så menn jeg tok til takke, om ikke just fordi jeg fryktet tørst i fjellet nå vintersdag; men jeg skulle da komme til å sanne hennes ord, at det kunne trengs for tørsten og. —

De snille menneskene! så godt de mente det — og da jeg dro, ba de meg så vakkert om å fare varlig.

Så ut i den månelyse natten. Føret var strykende, snøen hard, og skiene skar av sted i den minste bakken. Før jeg kom opp av dalen, fikk jeg flere ganger føie, at måneskinn er lumsk å stå i. Snøen lyste i sølvglansen, hvor ikke hall og fordypninger vennte fra månen. Inne i de få sprette skogholt kastet trærne lange skygger; lia i sør lå i mørke.

Det suste utfor en lang bakke, først gjennom et skog-holt, så ut i det åpne; men med ett var veien igjen overskygget, tette kjerr stod på begge sider . . . Stopp! butt i motbakken — på nesen lå jeg i skaren. Ja, det var ikke den eneste gangen.

Litt etter litt ble dalen, med trær og busker, lagt bak, vidda bølget innover. Hvorhen øyet vennte seg, var snø, snø, hvit skimrende snø.

30Det skar fort i vei, mens min egen skygge danset bortetter ved siden. Jeg kom opp på en rygg; foran, langt opp igjennom brette seg Strande-fjordens hvite flate; — og utover lia bar det like ned på den. Skiene hoppet bortover fokk-skavlene, som over stivnete bølgetopper; men susende gikk det.--Jeg var ute på

isen, og nå hadde jeg en halv mil igjen til Myrstøl.

Snart mellte dagen seg over fjell-garden i øst, med sitt dypeste lue-røde, som etter hvert ble sterkere og lysere; fjell og snøflater fikk et underlig uvirkelig, blå-fiolett skjær; men enda skinte månen og kastet lange skygger.

Der var nok alt Myrstølen. Jeg gikk runt huset for å finne inngangen, — men det så mest ut som et fjøs. Jeg banket, det svarte og jeg åpnet. Jeg så inn i et rom med peis og varme, og der sto noen kvinnfolk; men mot meg slo det en ram lukt av ku, og jeg hørte låt av fe fra rommet ved siden, og fra rommet unner golvet. Et slikt samliv av folk og fe unner ett tak hadde jeg ikke sett før; men det ga jo varme, og det var vont om veden så langt i fjellet.

«Godmor'n, er mann hjemme?»

«Nai, han æ på noko støla burta fjor'n. Dai halde på mærkje rein no måta.»

Lykken er en lunefull fugl og, denne tamrein-flokken de holler her, hadde jeg ikke tatt med i regningen.

«Hvor langt er det over dit?»

«A ei halv mils veg ei so på lag.»

31Hm, — det var vel sju eller åtte mil over til Voss — det kunne være nokk, om jeg ikke skulle legge til to halve mil her; jeg fikk stryke videre med det samme. Men litt niste og en fyrstikk-eske kunne det være godt å få med.

«Har du litt niste å la meg få?»

«Dæ kan no vel bi rå mæ di, dersom du vil ta te takke mæ di me ha. Men kor ska du av då? Du venest no vel 'kji å leggja te fjells åleine no?»

Jo-ho, jeg tenkte på det, og føret var vel godt i fjellet nå?

«Å ja, dæ æ vel so, å æ du kjend på vegen, so æ dæ 'kji meir ei tre mil over te Aurland. Men dæ æ stutte daga no, so dæ kan bi seigt nå fram te kvelde.»

Nei, på den veien var ikke jeg kjent. Jeg eslet meg over Hallingskeid, Grøndals-vatnet, og så over Skavlen ned i Raundalen.

«A nai, ell ta over der no lell, so mykji snjø som dæ æ mæ i fjello no.»

Så mye desto bedre, mente jeg, så er det vel nokk til ski-føre og da?

«Men du flyt 'kji over der i dag, gut; å ko vil du då gjera?»

Jeg fikk tenke over det på veien; så det altfor ulikt ut, kunne jeg jo stryke ned til Aurland likevel. Men i alle tilfelle fikk jeg få litt niste med.

«Og så kunne du kanskje skaffe meg en fyrstikk-eske du,» sa jeg til den unge, kjekke jenta som sto ved siden av meg.

32«Dæ skal du få,» sa hun, og la til med et skjelmsk smil i øye-krokene, «men då ska du mæ låva me at du 'kji tek over storfjelle.»

Det kunne jeg ikke love henne, så vont det var; men jeg skulle fare fint, og overlegge alt vell, når jeg kom på Geite-ryggen. Med det gav hun seg, °g jeg fikk fyrstikk-esken, som sammen med et stykke ost og noen leiver flatbrød ble stappet i sekken. Så farvell, og igjen for jeg innetter isen. Månelyset var nå bleknet for dagen.

Jeg var ved ennen av Strande-fjorden, og tok nettopp fatt på de lange liene opp mot Geiteryggen, vann-skillet mellom Hallingdal og Aurland, — da rant solen, et strålevell brøt ut over fjell-viddene.

«Hva er klart som lyset, rent som morgen-tanken ?»

Jeg dro inn igjennom dalen, den bukter seg med jevn stigning mot høyden. De siste seter-voller lå snart bak; det gikk over det ene nedsnødde fjell-vannet etter det andre, — dypt unner snøen brummet elva.

Så sto jeg på skillet. Nå gjalt det Aurland eller Vosse-skavlen.

Rett foran var en stor slette; der borte ved kanten svant fjellene, det heilte utover mot Sogn, — det ville nok gå fort å nå bygda der. — Jeg vennte meg om: fjellvidda lå hvit og lokkende innetter, topp bak topp, som en leir av hvite telt mot himmel-rannen, blekrød og klar.

Hvorfor omveien om Aurland, og ikke bent over?

33Hadde en funnet over her før, i skodde og regn, så kunne en vel saktens nå fram nå i klarvær og sprettende ski-føre. Rakk en det ikke i dag, så rakk en det i morgen, og ly kunne en søke i Hallingskeid-setrene eller Grøndals-setra og ellers er den tørre snøen lun nokk, lunere enn en hard steinhelle om høsten, når en er våt til skinnet.

Jeg nådde Såta, en kolle lik en høy-såte, som ligger nettopp på ryggen hvor dalene fra begge sider møtes. Den kan ses på lang lei, og er et godt vei-merke om sommeren.

Ved dette fjellet, mellom to store steiner, lå i gammel tid hytta til en engelsk lord. Det var godt om rein, og mangt et dyr ble nok kløvd hit, men mangt et kløvlass med drikkendes fra dalen også. Hytta er glemt, taket er falt ned, bare de låve stein-veggene står igjen; men nå er alt dekket dypt unner snøen, og her ferdes ingen uten reinen.

Der gikk det friske slag etter en stor flokk. Se, hvor de har kastet snøen lang vei unner farten, mens de har jagd bortetter, helt langt ut mot syningen; der taper farene seg i en side-dal.

Det bar nå utfor hele veien, og det for susende over skaren i de fjering-lange bakkene. I mange uker hadde vinnen pakket snøen godt og fast sammen; linn-været hadde lagt en tynn skare oppå, og så på den var det kommet et tynt lag med løs snø. Bedre føre kan vel en ski-løper ikke tenke. Det gikk mest av seg selv bare for vinnen som sto meg i ryggen. —

34Av og til over lange flate vann inn mellom fjellene, så igjen utover lange lier, og bratte stup.

Men der gikk det et slag, — hva var det? Ulv, tre ulver! Der har reinen sin verste fiende, og for den var det vel de hadde satt slik fart på der ved Såta. Det synes mest å ta til med ulvene, — av tam-rein-flokken ved Strande-fjorden tok den tre dyr i fjor, og i år hadde den alt tatt fem.

Jeg hadde regnet på å kunne være på toppen av Vosse-skavlen klokka fire, for så å komme ned i Raundalen i lyse. Skulle mørket falle på før, kunne det bli slemt nokk å finne ned. Men klokka var alt over to, og enda ikke ved Hallingskeid-setrene. De lå like mitt i dalen, og jeg kunne umulig komme forbi uten å se dem. Straks etter skulle jeg jo ha Grøndals-vatnet med seter, og der skal jeg ta av, og opp mot Skavlen.

Det dro lenger og lenger ut; men ingen setre. Vann etter vann gle jeg over, men da jeg ikke øynet hus, falt det meg aldri inn at noen av dem kunne være Grøndals-vatnet. Sist så jeg det om høsten i regnvær, alle fjellene omkring var svarte, bare Vosse-skavlen hevet sin hvite kam opp i skodde-taket i sydvest. Nå var det hvitt i hvitt alt sammen, så jeg kjente den ikke igjen; jeg skulle og ville ha tak i disse setrene først.

Klokka ble over tre — den nærmet seg stygt fire. Håpet om å rekke over i dag begynte å svinne; jeg fikk nok se å komme inn i de setrene, og over-

35natte der; der var vel litt ved siden høsten. Men hvor ble de av? Skulle jeg så rent ha forregnet meg på tiden og avstannen?

Dalen buktet seg rolig videre ned igjennom, og fortere og fortere skar jeg fram i utålmodigheten. Igjen var jeg ved ennen av et langt vann; men stopp — der ble grunnen borte foran, skavlen jeg sto på hang utover stupet, og jeg så ikke bunnen unner. Her bar ingen ski utfor, — elva fosset og brummet ned igjennom en trang kløft, dal-sidene stupbratte.

Hadde jeg noensinne gått her før? Nei, ikke kunne jeg minnes det; men det måtte vel være så, dalen og elva gikk denne veien, og dem skulle jeg jo følge til jeg kom til setrene.

Jeg fant en nedgang, stupbratt var den; det gjalt å hogge seg fast med ski-staven i den ene, og skiene i den andre hånnen.

Endelig var jeg nede i bunnen ved elva; men her fait dal-siden så bratt i fossene nedover, at det var vont å klore seg fast for ikke å gå i det svarte vannet unner en, stokken hugg jeg i til hånntaket, og den holt oppe om det glapp for foten.

Men der hang fjell-veggen utover elva, — her måtte jeg opp, om jeg ville fram. Jeg kunne ikke få i hodet at jeg noensinne hadde vært her før; men det måtte vel være så, og oppetter kløv jeg. Øverst oppe hang skavlen utover. Jeg måtte hogge staven ned så langt inn for kanten jeg kunne nå, så skiene ned ved siden av — skavlen var hard, den hollt nok

36— og så løfte seg opp på kanten etter disse. Deretter kom hunnen, den måtte også løftes, og så var vi hjulpet begge to for denne gangen.

Det gikk nå igjen litt flatere bortetter et stykke, og så i susende fart ned på et nytt vann. Forbi det var det igjen en kløft, verre enn den første. Etter mye klyving kom jeg også forbi her, og nådde et tredje vann.

Men nå begynte jeg å ane uråd for alvor; skjønt jeg kunne heller ikke få i hodet at jeg hadde gått galt, og selv synet av bjerk overbeviste meg ikke. Men da jeg ved ennen av vannet fant stor bjerke-skog, og på en høyde bortenfor sto foran et flere hundre fots dyp, og så ned i det mørke sluk av en trang dal med skog på begge sider, og et nytt vann, ja så forstod jeg grant at jeg var kommet ned mot Sogn, og kunne ikke være langt fra Kårdal (i Flåmsdalen). Men dit gikk jo ikke min vei, jeg skulle over Vosse-skavlen — derfor helt om igjen, jeg fikk søke ly i Grøndals-setra den natten.

Det verste var å skulle opp de kløftene jeg nettopp kom fra; men var jeg kommet ned, kom jeg vel også opp.

Det mørknet alt, klokka nærmet seg seks, stjernene sitret blekt på det blå hvelv. Jeg kløv i en fjellvegg; snøen var hard og glatt, glapp det her, bar det lukt i fossen unner. Det ble brattere og brattere; men så hang skavlen utover, det var så vitt jeg nådde opp over den. Stokk og ski ble hogd godt ned. Jeg

37fikk feste for det ene kneet på kanten, og så fort som mulig trakk jeg meg innover, og var berget. Hunnen var heldigvis kommet opp på et a'ent sted.

Snart var jeg igjen tilbake på et langt vann, forbi alle vanskeligheter; nå gjalt det bare å finne Grøndals-setra. Den lå nær strann-kanten like unner et bratt fjell, det husket jeg, og jeg kunne da umulig gå feil av den, om det enn var mørkt; — bare stjernene kastet et svakt skimmer over snøflaten.

Over alle vannene opp igjennom hollt jeg langs høire kanten, og speidet, og speidet; men ikke så jeg a'ent enn snø og snø, og noen svarte steiner her og der. Vann etter vann, noen seter fant jeg ikke. Det var som forgjort; jeg måtte snart være tilbake i Hallingdal.

Jeg så på klokka — det var så vitt jeg kunne skimte den, — den syntes å vise halv ti. Vi hadde vært på ferde siden klokka tre om morgenen. Det fikk være det samme med setra, vi kunne finne vell så bløt seng hvor vi var; men det blåste en bitende kall vinn, og det gjalt å komme i ly for den.

Hvor vinnen hadde lagt opp en høy, hard skavl mot en stor stein, krøp jeg ned, grov et leie innunner, tok på en ulltrøye, det eneste plagg jeg hadde med, og med sekken unner hodet, og hunnen i en rull ved siden av, sovnet jeg straks.

Jeg våknet. Huff! — det var kalt om bena. — Jeg tittet ut og opp; månen skinte visst alt bort over snø-flatene der oppe. En kunne da like godt fortsette.

38Hunnen så spørrende på meg, men rullet seg sammen igjen, den hadde ingen lyst til å gå så tidlig.

Klokka var tre. Jeg sprang att og fram og trampet i bena, og så skiene på igjen. Fjellene lyste hvite runt om i måneskinnet. Skygge-sidene lå i dystert halvmørke.

Men hvor lå veien? Den som nå kunne se hva de toppene så der oppe fra sine høyder. I går i mørket måtte jeg ha tullet meg inn i en side-dal, like der inne syntes den jo å stanse opp; best å forsikre meg om det, og så søke tilbake samme vei jeg var kommet; faret fra igår måtte jeg finne igjen, når det bare ikke var gjenføket.

Jeg gikk på og fant at det var en sidedal, søkte så tilbake til det siste vannet jeg hadde gått over; der var ski-farene. — Jeg så meg om: det hadde virkelig likhet med Grøndals-vatnet, slik som jeg husket det. Fjellene syntes riktignok noe låve; men der på sørsiden lå jo just slik en hammer som den over Grøndals-setra. Hvor var så husene? De skulle vel aldri være snødd helt ned? Jeg så unner hammeren, der fantes virkelig en forhøyning, jeg stakk ned med ski-staven, og nådde fast grunn. — Ja, det var ikke umulig, at det var taket på et hus. Jeg fikk dra opp på fjellet her, i hvert fall måtte jeg se meg om.

Oppetter steg jeg. Det var bratt og tungt å gå, og det tok tid å nå toppen, — men for et syn der oppe! — Unner månens rolige glans brette vidda seg til

39alle kanter lik et stivnet hav av hvite bølger, rygger og daler, og sletter imellom, og det bygde seg opp i topper og skarv, utover og utover, og svant i sølvdisen ytterst mot himmel-brynet. Det lyste bortetter snøen, det glitret i skavlene, mens dalene lå i mørke.

I øst, ikke langt borte, hevet Hallingskarvet sine veldige masser. Der lenger sør måtte det være Hardanger-jøkelen som blinket, så Ose-skavlens store fonn; men i vest steg bratt et høyt fjell med en jevn bre på kammen — det måtte være Vosse-skavlen. Rett unner meg sank grunnen ned i mørke, over hvelvet himlen seg dyp-blå med måne og stjerner.

Men måneskinn skuffer, best å vente på dagen, og få sikkerhet om veien, imens kunne en grave seg ned i snøen igjen, og sove noen timer.

Så steg dagen og det ble så lyst at jeg kunne se klart. Det var, som jeg trodde, Vosse-skavlen der i vest, — mitt over den skulle jeg. Jeg kunne derfor la det bære utover igjen, og så følge dalen, den går like på; men jeg måtte ha litt frokost først.

Så kom solen — en klar stråle for gjennom rommet, med blink bortover vidda, toppene glødet — en hel lys-flom utover.

I susende fart bar det mot dalen, så over vann etter vann bort mot Vosse-skavlen. Nå kjente jeg meg igjen —

både Hallingskeid-setrene og Grøndals-setra må ha vært snødd helt ned.

Endelig var jeg inne på det øverste tjernet. Runt om steg de høye fjell-sidene ende opp, svær snø

40overalt, det ble tung stigning; men den veien måtte

jeg.

Skritt for skritt gikk det oppetter, ofte måtte jeg sparke ut trinn i den harde snøveggen, og hogge meg fast med stokk og ski. Verst var skavlene, og dem var det flere av, der måtte jeg løfte meg opp over kanten etter ski-staven. Stakkars hunnen, så lenge det var bratt var den bedre faren enn jeg på sine fire ben; men hang det utover, sto den rådløs, og tok til å gnistre og hyle. Som oftest fant den snart et a'ent sted å komme seg opp; ellers måtte jeg gjerne legge meg på maven utover og løfte den etter meg. Jeg måtte beundre dens mot, når den på kanten av stupet kunne gjøre de vågeligste sprang opp etter snø-veggen — en fot som glapp, og det kunne blitt en stygg reise utfor . . .

Endelig var jeg over det verste. Py! det var varmt! Dette var noe som tok på armer og ben; og solen stekte. Jeg var brennende tørst, og snøen lesket lite. I gleden over å være nådd så langt tok jeg den appelsinen jeg hadde gjemt på. Den var frossen, og hard som en kokos-nøtt; jeg åt den hel, skall og innholl; blannet med snø frisket den godt.

På kanten av den store breen, som skyter ut mot stupet, kom skiene på igjen, og på skrå gikk det opp over den jevnt stigende flaten.

Så var jeg oppe. Breen strakte seg flat foran; langt borte i vest blinket toppene mot Voss, i sør og sydøst Hardanger-fjellene med Jøkelen og Ose-skavlen,

41og bak meg sto Halling-skarvets svære former mot himmel-rannen. Rett unner så jeg fjell-gryta, tjernet, og dalen jeg kom fra. En glad følelse ved å vite den hindring overvunnet; nå er det ikke flere igjen, bare utover hele veien like til Vosse-vangen.

Over disse fjell-viddene ensteds skulle det altså være at Sverre, etter sagaen, for vill med sine menn i november for en sju hundre år siden (i 1177), da de ble nøtt til å dra unna for fienden og opp Raundalen.

Der «tok Sverre konge fem veivisere, som var mest veikjent. Men det trengtes og, for været ble så ilt, som en sjelden treffer. Der kom snø så mye, at det var uhørt. . . Der mistet de hundre og tjue hester med gylne saler og bisler, mange slags kostbarheter, kapper, våpen, og mange andre gode ting.»

Ja alt dette høres ikke ulikt, for hester ble det ikke greitt her. Verre blir det når det heter videre: «Til det kom og, at de visste ikke hvor de for, og ikke fikk de så mye som vann. Det var åtte dager, som de ikke smakte a'ent enn snø. Dagen før Allehelgens-messe ble været så slemt, — så ulikt det må tykkes, når det blir sagt — at av det fikk en mann bane, at været kastet ham og brøt ryggen hans sunn på tre steder. Og det var ikke a'ent for når bøyene kom enn å kaste seg i snøen og holle skjoldene over seg som fastest.»

Det er en kraftig skildring. Men lite trolig er det at menn, tilmed veikjente menn, for over disse

42fjellene i åtte dager uten å nå til bygds på noen kant, selv om nå været var på det styggeste; det gjør snøtt fjellvante folk. Verre er at de ikke kunne finne vann i fjellet først i november, da det renner i hver bekk! Men det var jo så at da sagaen ble først skrevet ned (av abbed Karl Jonsson) «satt Sverre konge selv over og sa hva som skulle skrives.» . . .

Jeg dro innover breen, og sto snart på den andre siden, hvor den i en ubrutt glatt flate stuper ned i Kalde-vatnet halva'ent tusen fot unner — brattere og brattere utover. Snøen var pakket jevn og hard av vinnen, her og der noen skavler, og på sine steder litt is-skorpe. Det kunne bli vont for skiene å styre; men la gå — og utover skar det, mer og mer susende. Snart for det bort over bølge-toppene, snart igjen over

jevn grunn.---Jeg forsøkte å slå farten av med

noen svinger; men det hjalp lite, skiene bare skrenste på siden ned etter den harde snøen, derfor heller igjen sammen, og bent fram.

Jeg nådde isen, og det for langt utover. Det sto stille, det skalv i alle lemmer etter farten. — Jeg så opp etter — langt der oppe mot toppen arbeidet et mørkt punkt seg utover, det var hunnen som kom strykende etter.

Det ble verre med føret nå, en kunne merke havets nærhet, snøen ble mer og mer dekket av en glatt is-skorpe, som var slem for skiene, og for hen-nene også hvis en kom den for nær. Men fort fløy det ned igjennom den trange kløfta, som skjærer seg

43fra Kalde-vatnet ned mot Opsett-setra, øverste seter i Raundalen.

Med ett sto jeg over et juv, på alle kanter stupte det tverrbratt ned mot dalen dypt unner. Skavlen runnet seg glatt utover, og jeg vek tilbake, det var jo ikke sikkert den bar. Fantes her noen nedgang? Det så stygt ut; men der var det kanskje mulig i en trang kløft, hvor skavlen ikke hang over; og med forsiktighet gikk det ned skritt for skritt.

Nå var det bare lange, fine bakker igjen, og til slutt lange lia ned mot Opsett-setra. Der ble det en styggelig fart; skiene skrenste på skaren, jeg måtte over-enne, og fikk noen stygge rift om hånn-leddet av is-skorpa.

Så var jeg i Raundalen; og gjennom bjerke-lier, hvor rypene flakset opp, gle det nedover mot Kleivene, øverste gård i bygda.

Så tørst jeg var! jeg tror snøtt Sverres menn kunne vært tørstere. Ikke noe i verden kunne nå komme opp mot et parr potter søt melk.

Jeg nådde første huset. Ikke en sjel hjemme! Til neste gård var det flere hundre alen, det ble for langt. Jeg fikk skiene av, kom inn, og hentet fra melke-bua en stor ringe søt melk — og jeg drakk og drakk, spiste litt iblant, og hunnen fikk også.

Som jeg nå, skrevs over krakken, gjorde meg til gode, kom det farendes inn en flokk med småjenter — men de ble stående som fjetret ved synet av meg og hunnen. De gapte en stunn. Jeg hilste goddag;

44

U I Bimen ikke en lyd. — Så tok de til bens ut igjen det forteste de vant. Jeg må ha sett skremmelig ut.

En stunn etter kom det en kone. Hun gløttet på døra, og kom innenfor, men ble stående tvilrådig, bak henne tittet noen av de forskremte jentefjesene. Jeg nikket vennlig:

«Goddag, du får unnskylle; jeg har nok tatt for meg av melken din jeg, mor; men jeg var så tørst at jeg kunne ikke vente.»

«Å gudsjelov, da æ kristne folk, me trudde du va eit trodl, å dan honden trudde me va eit gråbein, eldo nokko anna styggety. So stor ein hond ha me aldre set.»

Det var en rød-brun irsk setter som fulgte meg.

«Å du behøver ikke være redd, hverken han eller jeg biter folk.»

«Men korleis æ du kommen her dao?»

«Å jeg kommer over Vosse-skavlen, fra Hallingdal.»

«Nei, no har eg aldre haurt pao makjen» . . .

De hadde nok sett meg komme på ski langt oppe i bjerke-lia, med en sky av den løse snøen omkring, og så hunnen langt etter i en a'en snøsky, selv var jeg helt tilføket og hvit. Så hadde de tatt meg for et bergtroll, som hadde en gråbein med seg, og så hadde de rømt av sted til nærmeste nabogården, for det var bare kvinnfolk hjemme.

Det var jo heller ikke så underlig; aldri hadde noen fart der gjennom dalen ved vinter-tid, og sjelden

45nokk om sommeren, og en hunn så stor som en alminnelig fugle-hunn hadde de aldri sett.

Vi ble snart gode venner, og jeg fikk alt jeg ville ha, både av melk og mat.

Jeg var sliten, og en halv times søvn kunne gjøre godt. Jeg slengte meg på senga og sov.

Kl. 4 gikk det igjen videre; men det begynte snart å mørkne her i dalen, og føret og veien ble stadig mer umulig for skiene, med holke og knultrer. Da jeg nådde Vold, tenkte jeg derfor det var best å få en hest og kjøre de siste to milene om mulig.

Jeg kom inn i en stor stue med jord-golv, hvor det knitret et veldig bål på peisen. Jeg hilste godkvell, og spurte om hest.

«Jau, da kan du dao al ti fao, men da æ no vel aldre meininje no i kvæld ?»

Jo, jeg skulle være på Vosse-vangen i natt.

«Nei, da faor du lata væ', for da går inkje an å kjøyra pao Vangjen i slikt føre, å i slikt myrk'n, vegjen ligg rund å blankå framme stupe. Nemme Sverre-stigen æ da vesto, dar kan da væ' illt nok um dagjen.»

Jeg hollt på mitt, jeg ville fram i kvell, og kunne jeg ikke få hest, fikk jeg gå.

Etter en del overtalelse, ga han seg, og sa han lyt prøva.

Av sted kom vi da endelig; men veien var slem den, det var sant det, og mørkt var det. Vi måtte mest gå like mye som vi kjørte; men jeg var sliten,

46og glad for hver gang jeg kunne få sitte. Så nådde vi den fryktede Sverre-stig, og den var unektelig stygg; men fikk vi bare greidd den, var det flat vei like fram.

Vi tok det varsomt; veien var bratt, og med stupet like på siden; den var runn og glatt, vont å få fotfeste, slapp en sleden, kunne en lett gli utfor; men hesten var stø på bena med sine skarpe sko, vi fikk støtte oss til tømmene og sleden, mens det gikk skritt for skritt nedover.

Endelig var vi da også nede her, vi kunne sitte °PP> snart var vi på Vosse-vangen. Klokka var alt blitt ett. Jeg dundret på døra, — det tok en stunn, så ble det åpnet, og hotell-vertens korte, tykke skikkelse sto for meg i unnerbuksene, og sa forundret:

«Å er det Dem som er ute så sent?»

Jeg lengtet etter en god seng, og den fikk jeg. Skjønt leiet siste natten på Halling-fjellet var uklanderlig, fant jeg likevel at det var bedre i Fleischers hotell på Vosse-vangen.

Etterskrift.

En menneskealder senere.

Det var en kvell mitt i mars 1916, at jeg satt i den lune stua på Finse hotell, og snakket om at jeg nok skulle ha lyst til en gang igjen å stå på Vosse-skavlen og se utover ungdommens trakter, og så prøve den skiløypa ned på Kalde-vatnet og videre. Andreas Klem — direktøren på Haugastøl som jeg

47var sammen med — kom straks i glød; visstnok snødde det over fjellene her, men vestpå var det klar-vær, det forsikret han seg straks om i telefonen.

«Fin-fint skiføre! i morgen tidlig drar vi.» Ja vell!

Det var før soloppgang at vi kom brusende med toget over vidda til Hallingskeid stasjon, just der hvor jeg den vinter-kvellen for to og tredve år siden hadde gått og lett etter en nedsnødd seter-hytte å krabbe inn i for natten. Også denne gangen hadde jeg hunn med.

Ski-føret var godt. Vi sto utover de lange liene fra stasjonen ned mot Grøndals-vatnet, så over isen, og opp dalen mot Vosse-skavlen. Det var blå himmel, og snart kom solen. Mest samme vær og samme føre som da jeg for her

sist; men jeg syntes veien fra Grøndals-vatnet til Skavlen var blitt mye lenger enn den gangen.

Endelig var vi inne på det øverste tjernet. Jo, jeg kjente meg på en vis igjen: der var de bratte fjell-sidene på alle kanter, og den lange, tunge stigningen opp mot Skavlen. En svær snø-mengde var det og. Men likevel var det annerledes: stigningen syntes ikke fullt så hengende bratt som den sto for hukommelsen; og nå var det ingen skavler som hang utover, det var lettere å komme opp, og ingen vanskeligheter for hunnen.

Fra Vosse-skavlen hadde vi det samme synet utover disse hvite fjell-viddene. Det var enda vidunderligere enn jeg mintes — og Andreas Klem

48syntes aldri han hadde sett noe skjønnere, enda så mye han har fart i disse fjellene.

Farten utover breen, fra randen av den øverste vide flaten, og ned på Kalde-vatnet unner, var enda sværere enn det sto for meg.

Det er en veldig bakke, og vi fikk en dugelig fart. Vi skrubbet med staven det vi orket; men enda ble det mer fart enn vi syntes vi hadde bruk for. Av fokk-skavler var det også mange fler enn jeg mintes fra sist, og det var vont å holle styring på skiene, mens de danset bortetter, og en lå bakover på staven. Mitt i den svære farten tok skiene med ett skjær utover på hver sin side av en fokk-skavl, bena ble tvunget fra hina'en lenger og lenger, det var som en måtte bli kløyvd helt opp i skrevet; — men i siste liten, før ulykken kom, fikk jeg vridd skiene mot hina'en igjen . . . Klem fortalte siden, at han hollt på å gå samme veien, men fikk også nettopp berget seg.

Vi tok det nå i flere venninger, for å få slått av litt på farten; men endelig bar det utfor den siste bratte skråningen rett ned på vannet, og det for med susende fart langt over isen.

Så så vi oss tilbake. Samme synet som sist. Høyt

oppe kom en mørk flekk utover, det var hunnen--.

Men sannelig gjorde ikke denne bakken et veldig inntrykk der den kom veltende utover ned på oss, langt der oppe fra, — vi så ikke begynnelsen.

Andreas Klem hadde aldri stått en «flottere løype», sa han; men jamen leitet det ikke på bena ja.

49Siden den tid jeg for her sist, hadde mange fart over disse traktene av dem som var med å bygge Bergens-banen; og unner arbeidet med Gravehals-tunnelen var det jo en stadig fersel over fjellet att og fram. De hadde da funnet flere lettere overganger.

Særlig var det en ski-løype som de kalte for «doktor-løypa», etter doktor Bruun, distriktslegen i Ål, den gang lege ved tunnelarbeidet. Den løypa skulle gå fra Kalde-vatnet noe lenger øst enn jeg hadde gått, og ned mot Myrdalen.

Men jeg ville nå helst se min gamle vei igjen, og vi lot det gå ned igjennom den trange fjell-dalen. Her var det en blank isskorpe på snøen som gjorde det vont å styre, og vi fikk fare litt varsomt.

Endelig nådde vi den samme botnen hvor jeg var blitt stanset sist. Men sannelig var det ikke mye styggere enn jeg husket det. Vi kom ut på samme henge-skavlen, og måtte tilbake, og vi syntes ikke det så ut til nedkomst på noen kant.

Vi forsøkte et sted hvor det ikke hang skavl utover, og kom også et stykke ned; men snø-veggen var hengende bratt, og hard is-skorpe stykkomtil. Med skiene i ene hånnen måtte vi hogge oss trinn i isen, mens vi drev staven godt inn med den andre, for å holle oss i den. Jeg var bedre faren enn Klem, jeg hadde ikke trinse på staven, og kunne derfor ramme den dypere ned. Det blåste hardt, og det kom stygge vinn-kast utover berg-veggen over oss.

Til slutt ble det så stupende bratt at vi ikke likte

50oss lenger. Snøen ble mest is, så det ikke var lett å få større merke i den. Vi slapp sekken, for iallfall å være kvitt den. Den suste utfor, ble mindre og mindre, helt til bunns i dalen — vi øynet den som en prikk langt der nede. Den veien ville vi gå, om en fot glapp; men snø-veggen var ganske glatt, og runnet jevnt over i dalbunnen.

Kan henne den reisen ikke ville være så verst enda, om vi la oss på ryggen og lot det subbe? Men vi likte ikke å prøve, — det var ikke godt å vite, hvor mye klær vi ville ha igjen på kroppen, når vi rakk ned.

Vi så oss om. Oppe unner henge-skavlen var det en slags hjell, kanskje var det likevel bedre å komme ned der. Vi gikk tilbake opp igjen, og prøvde. Det gikk bra en stunn; men der kom hunnen stupende utover fra skavlen over, gikk runt i luften, og kom ned på en liten haus på kanten av stupet. Der fikk den klort seg fast, og var berget. Den hadde nok glidd i et vinn-støt oppe på skavlen.

Snart ble det brattere for oss, snøen hardere med is, og vinn-kastene ble ikke mindre. Vi syntes det var stygt, og ville kanskje helst tilbake igjen, dit vi prøvde først; men nei, — nå fikk vi dra på der vi var. Ved å hogge trinn for trinn kom vi over til bergveggen på andre siden av juvet, der var det bløtere snø, og lettere å komme ned. Endelig kunne vi ta skiene på, og det bar ned til sekken i bunnen av dalen.

Ikke var jeg i stann til å huske at jeg hadde hatt noe så stygt å komme utover som dette juvet, den

51gang jeg for denne veien alene. Men det må jo ha vært så, og jeg fikk nesten beundring for meg selv, som hadde greidd det uten at det hadde gjort dypere inntrykk.

Det er da ellers underlig med den erindringen. Oppstigningen hadde den altså gjort heller verre enn den var, men bakkene og stupene utfor så meget mindre og lettere enn virkeligheten. Er det alderen som gjør det? Mens vanskelighetene opp for bakke ikke blir synderlig større, ja kanskje synes verst for den utålmodige, uerfarne unge, så lar ungdommen det stå til i leende lek over alle vanskeligheter utfor. Alderen gjør varsommere.

Så var det løype etter løype, og til slutt ned de lange liene mot Opsett. Her stekte solen, og vi måtte holle vell klar av alle bakker som ikke lå i skyggen. Endelig nådde vi bunnen av dalen, og skulle opp mot Opsett stasjon. Da hang skiene stygt igjen, vi forsøkte å holle det glidende, gne og gne; men til slutt måtte vi i fortvilelsen gi oss over, og stolpret oppover, med en fots kladder unner hver ski, til vi kom inn på jernbanelinjen og fram til husene.

Det var over en time til toget gikk kl. 12.51, og med det for vi tilbake til Finse; og der spiste vi

en overdådig lunsj klokka halv tre.

*

52Slik en forandring 1 Ja som alt med ett kan endres.

Like fra Sverres tid — og lenge før — og til for få år siden, var det det samme her oppe — den samme ensomheten over disse fjell-viddene om vinteren . . .

Men så nå! Lokomotiv-pipene skingret gjennom stillheten, togene for prustende att og fram, den svarte kull-røyken slo ut av tunnel-hullene opp mot den blå himmel — og den såkalte kulturen kryper høyere og høyere opp på vidda med sine store hoteller og sine uunngåelige «turister».

Ja visst, det er jo «bekvemt» og «komfortabelt». Du kan gå til køys i kvell i Kristiania, og stå opp til frokost tidlig i morgen på Finse eller Hallingskeid, og ta deg en spasertur på Jøkelen eller på Vosse-skavlen om formiddagen, og det bringer mange folk opp i fjellet som ikke ellers ville kommet dit.

Men å! når det bare ikke fulgte så mye a'ent med, det som ikke hever menneskene. Alskens luksus, med mat, og drikke, og toiletter, og kortspill, og narrestreker. Nå kommer folk heropp på vidda, til et av disse store hotellene, for å slå tiden i hjel, og lever et larmende liv i dager og uker, så de må til byen for å hvile . . .

Den vidda som løfter menneske-sinnet, og skulle gi det de større, enklere linjer, ser de færreste. Jeg tror nok likevel den blir bedre den nedsnødde seter-hytta, som jeg lette etter, men aldri fant. . .

Det er et minne som ofte kommer igjen. Det var ved hjemkomsten fra Polhavs-ferden. Det hadde

53vært fest etter fest i byene. Fram gle inn den brede, vakre Trondhjemsfjorden i strålende solskinn, vi ble mottatt av dampskip, flaggsmykket fra topp til dekk, svarte av mennesker, hurraer, og leverop, og kanon-salutt, jubel på alle kanter, på sjø og på lann. Da kom Peder Hendriksen bort til meg på brua:

«Du N.» sa han, «dette kan være bra nokk, men det er for mye leven. Jeg tenker på Is-havet jeg. Der hadde vi det godt!» Og han så på meg med en underlig vemod i de trofaste barne-øynene.

Var det lengsel tilbake dit hvor det var så høyt unner himlen, luften var ren, og livet var enkelt ? — tilbake til ensomheten — stillheten — og storheten?

54HARALD S ET'N

September 1898.

«Edelsteinen blir ikke blank uten å gnis, heller ikke mannen fullkommen uten prøvelser.» Så sier en innskrift i Kinesernes tempel for evigvarende harmoni; men da må jeg sannelig være kommet fullkommenheten nær, for aldri har vel noen mann hatt så mange prøvelser som jeg hadde for å komme av sted på denne turen. Jeg skulle opp til fjells for å se på nye jakt-felter.

Først strevde jeg halve dagen med å rigge meg til, og så glemte jeg skyssen inn til jernbane-stasjonen i byen, og måtte senne jenta nattes tider til lann-handleren for å få en hest.

Endelig kom jeg av sted om morgenen. Erik Werenskiold og Moltke Moe skulle slå følge et stykke oppover. Vi tok først toget til Krøderen. Men så hadde jeg glemt hunne-kjeksen, og hjemme hos meg måtte de telefonere til Drammen for å få en sekk brakt til toget, når vi kom dit. — Også det kom i orden.

Så var det på næreste nippen at dampbåten gikk fra oss ved Krøderen stasjon, mens vi hollt på med noe a'ent.

55Så hadde den ene kofferten med all fjell-nisten min gått i lann ved Olberg, og jeg drev og telefonerte i flere timer på Gulsvik brygge uten å få greie på det, og satte hele jernbane-vesenet i bevegelse. Imens satt den snille Moltke Moe ved veien med en kasse som bord, og skrev på et innlegg han hadde lovt en mann, men ikke fått ferdig før han reiste — nå måtte det gjøres.

Endelig også det i orden, og vi dro opp gjennom Hallingdal. Men så kjørte jeg over min fugle-hunn Laila, hun skrek noe ganske forferdelig, så jeg tenkte at nå var da den jakt-turen ødelagt; men ikke noe ben var brukket. Jeg tok henne opp i kjerra, snart var hun like god igjen.

Så møtte vi flere store ku-drifter, og den andre hunnen, Jompa, en liten «waterspaniel», tok til skogs. Vi måtte holle stor jakt på den, til vi langt om lenge fikk fanget den inn igjen. Den var rent vettskremt av så mange kuer på én gang, som den aldri hadde sett.

Endelig nådde vi Avestrud om kveilen; men her oppdaget Moltke, at han måtte skrive andragende til stortinget om stipendium til L., for å få det av sted med første posten.

Så likt ham! Alltid og alt for andre, ingenting for seg selv. Sliten etter den lange uvante dagen og reisen, og likevel uslitelig i sin godhet for andre, satt han og skrev til klokka halv ett om natten, mens en mann sto utenfor og ventet, for å gå med brevet

56sørover til post-åpneren på Vik. Men så var det også slik som ingen a'en kan skrive det.

Neste dagen (7. september) kom vi til Nes, og om kveilen kom kofferten med ekstra-skyss sennt av jernbanen.

På Nes lå en skotte, Sir James F., med lady, for å fiske i Sevre-fossen. Han fant det noe ubekvemt å måtte kjøre hver dag den lange veien der ned. Han hadde vært der siden 4. juli, og skulle holle på med det til 26. september. — Om ettermiddagen var han og ladyen ute og rodde på elva ved Nes, men fikk ikke nappet. — Ladyen beklaget seg meget over at hun ikke kunne va og fiske, men hun vågde ikke å gå i knebukser, sa hun, for ikke å shocke bønnene. Hun og Sir James ble meget lettet, da jeg forsikret at bønnene ville greie det, selv om hun skulle begå den uhørte uanstendighet å gå i bukser.

Vår hotell-vert på Nes var en beleven mann, som uttrykte seg sirlig. Min hunn Jompa var kongserva-stiv, mente han, som hollt seg til damene, og ikke ville ha noe med de andre hann-hunner å gjøre. Hvorfor det var særlig konservativt fikk vi ikke forklaring på.

Ellers fortalte han også om hvordan han kunne føre sine gjester bak lyset. Han hadde noe simpel rødvin som han tok to kroner flasken for, og den var lovlig sur. Noen engelskmenn hadde grint, og spurt om han ikke hadde noe dyrere. Jo, han i kjelleren og fant noen flasker av samme slaget, men som var støvete og skitne. Dem bar han varsomt inn og sa

57de kostet fire kroner flasken. Da smakte vinen godt, påsto han, så det var nå mest innbilning det med de fine vinene.

Fredag morgen (9. september) kom verste prøvelsen; da var det farvell til Erik Werenskiold og Moltke Moe, som måtte tilbake igjen, mens jeg dro videre, og vestover inn i fjellet med kløv-hester.

I Rukkedalen var jeg innom Ola Haraldset'n, som jeg gjerne ville ha med på jakten; men jeg traff bare kona hjemme; mannen var oppe i fjellet, og drev noen unge hunner han hadde til dressur. Men han skulle komme igjen om et parr dager; og da kunne det vel henne han kom etter. Så bar det opp forbi Liasett, og Brynhilds-kjedn til Holmevass-bua.

Lørdag (10. september) för jeg over alle haugene og nutene øst for Holme-vatn, for å lete etter ryper, og etter Brenbu-setra, hvor jeg egentlig skulle være. Av ryper fant jeg ikke stort, bare to kull; men setra fant jeg da om ettermiddagen.

Brenbu-seter, søndag il. september 1898.

I setra. Og dagen heller. Det ulmer i glørne borte på peisen; hunnene ligger på golvet, trette etter jakten, lykkelige ved å hvile. Jeg sitter i senga, og ser ut gjennom vinduet på fjellene.

Derute ligger ås bakom ås. Her foran mellom de låve bjerke-rabbene noen myrtjern, nå mørke og stille etter stormen, som enda gir skyene fart over ås-ryggene.

58Men langt borte mellom blå åser blinker et gyllent tjern nettopp unner den smale glime av solnedgangen, som et dragende huldre-øye. Det senner bud og hilsen. Det er hvile for den brennende menneske-sjel i de gylne bølger.

Lengst ute i brynet ligger det blå-tindrende fjell, Halling-skarvet, med glitrende snø-fonner, toppen ennå dekket av jagende skodde . . .

Der stormer sauene og geitene, hele flokken inn på vollen. Som de hopper og spretter i kåt livs-giede! Lammene springer runt mødrene, som var livet bare fryd; se hvor den vesle stjerten går i giede, hver gang de stanger innunner buken, og når til spenene. Saubukken stanger i skigaren så det smeller, og farer etter sauene.

Nå kommer budeia med kolle for å melke geitene, som rolig venter på å bli tatt. Borte unner bjerke-lia i kanten av myrdraget kommer ku-bølingen, en hører bjellene og rautingen langt borte.

Men høst-kvellen blir mørkere, tjernene der nede enda svartere og dypere. Høyt over jager dystre skyer. Og mitt imellom — mennesket som finner seg selv igjen i alt og i intet, er hverken drømmende tjern eller jagende sky, mer meningsløst enn det alt.

Det mørkner fort, enkelte regn-dråper begynner å falle på ruta, snart kommer natten, og hyller fjellvidda, de mørke tjern og huldre-øyet langt der ute.

59Mandag kvell, 12. september.

Igjen sitter jeg her ved vinduet mot kveilen, igjen ligger hunnene der på golvet trette etter jakten, og igjen denne vidunderlige følelsen i musklene, når en strekker lemmene etter en slitsom dag. Det er dyrets velvære, det myke legemes lykke ved følelsen av at der enda er spenstighet, — den evige drøm om ungdom --

Det er likevel glede i villmanns-livet, det er naturmennesket i oss, som kommer sitt utspring nærmere ...

Mens jeg sitter, glir bilde etter bilde forbi fra disse viddene . . .

Jeg ser fjellene vesterpå i regn-skodde om høsten ... Det mørkner mot kveilen; etter rein-flokken bærer det langt

innetter — skodda tettere og tettere, en vilrer seg bort. . . Reinen blir gravd ned i ura, og så i mørke mot fe-legret, over den ene elv etter den andre i is-vann til opp på livet. — Endelig fremme. Med krampe i de stive ben, så det er vanskelig å komme opp bakken fra den siste elva. Hytta er ikke rar, det drypper gjennom taket, ute øser det ned, og

våt er jeg til skinnet. Også veden våt--Endelig

luer varmen — alle klær av på tørk, mens jeg sitter naken i peisen, og steker reinkjøttet på spidd. Spiser det halvrått, mens blodvannet renner av det ... Så til å varme steiner, og bære bort i senga hvor graset er søkkvått av dryppene fra taket. Det gir et varmt, om ikke jevnt unnerlag, men kroppen må buktes i

60S-form for å gå klar av dryppene. Neste dag ut etter reinen igjen . . .

Så ligger fjell-vidda snødekt og blinkende i solskinnet, topp bak topp som en leir av hvite telt mot himmel-rannen, blekgrønn og klar; på skiene stryker det lett som vinnen innover . . .

... Så ligger den der i vinter-natten, unner stjerne-hvelvet. En mann og en hunn leter etter en hytte, som er føket bort i snøen . . .

... Og jeg ser fjell-vidda i snø-storm, da alt er rykende kamp, ingen vei å øyne. Vinn-kastene faller over en, så en drives tilbake på skiene, men fram må det til det blir le å finne . . .

Alt er det det samme frie, enkle liv, i ren luft, som gir det opprinnelige i oss sin rett igjen.

Onsdag kvell, 14. september.

Det er svært så lite ryper det er. I går hadde jeg en lang dag innover det fineste rype-lennet, men alt jeg fikk var fem ryper, og stort mer så jeg ikke heller.

Langt inne i fjellet, på andre siden Holmevatnet, traff jeg Haraldset'n, som var på vei hit: en tettbygd kar, helst unner middels høyde, hodet sitter godt på de sterke skuldrene — et kraftig ansikt med fullskjegg, noe lurvet i håret unner filthatten. Dreven i alskens jakt og fangst, støtt på ferde i skog og fjell, sommer som vinter, en av disse farende sjeler, for hvem livet i dalen er for trangt og for smått.

61Det fins fler av dem runt i norske bygder — de former livet som de selv vil, de karene, ikke som andre vil; — det kunne vi vel alle, kan henne, men vi gjør det ikke.

Han hadde med seg et spile-verk av en ung engelsk setter som han hadde i dressur — en fin, vakker hunn, men så mager at en kunne være redd for at ribbenene skulle gnage seg ut gjennom skinnet. Den var så vond på maten at det var mest uråd å få'n til å ete. Vi kalte den siden for beinmann.

I dag morges var det sørlig vinn med regn, trist og tungt, våt skodde hengende over alle nuter. Så slo det om til kall nordvest, og det tok i kvassere og kvassere, ble til ulende storm, og himlen klarnet av kall og blå.

Hele dagen for vi i fjellet uten å finne fugl, bare enkelte stegger. Først da vi kom opp på høyeste nutene, fant vi noen småflokker. Men det var slik vinn at bikkjer og folk føk på kant bortetter, og Haraldset'n blåste mest i koll, da han skulle bråsnu for å skyte på en rype. Vesle Jompa gjorde hel kollbøtte, da den skulle hoppe fram i viern; og det så ut som den stakkars beinmannen kunne blåse tvers av.

Rypene trykket dårlig, og dro for vinnen østover fjellene så langt vi kunne se. Haraldset'n mente det bar like inn i Sverige. Det ble ikke mange livene vi fikk. En hare så vi også i vinnen på høyeste nuten; men den føk av sted som en ull-dott.

Jeg må beundre denne Haraldset'n; aldri var jeg

62i lag med en bonne-jeger som hadde så mye tak på å dressere en fuglehunn, og som var såpass flukt-skytter. Dugelig kar i fjellet, når det gjalt å finne rypene, og seigere til å gå enn de fleste, det merket jeg i dag. Men sannelig er han god her inne i seterbua og; det står friskt vær av ham, og han setter liv. Uten enne er alt det han kan fortelle om hva han har sett og prøvd i skog og fjell, mest på jakt; og han har ikke vont for ordene.

Skogs-fugl skjøt han både på spill om våren, og på lokk om høsten, og nå de siste årene med stående hunn. Rypene skjøt han for hunn om høsten, og fanget i snare om vinteren. Hare-jakt hadde han drevet mye, og gode hunner hadde han hatt, men enda ivrigere var han på reven.

«E å bakarn,» fortalte han; «ja han Johannes baker n'i Nes, du veit, me drivo nøkk mikji ette røve, me, å jaggu ha e fått mang ein munter røvslos i mi ti. Men her eit åræ voro e å bakarn samen uppi åse ovaføre Døkkji, me hadde to steitande go'e bikkju den ti'e.

«Jaha, der vart dæ los mæ dæ sama me sleffte — upette åse å inette fjellæ bar dæ i eit brennande jag, å so attende ette ein lang tur.

Me skiftebitte gjerne bikkju mitt i losen. Når den fisste bikkja hadde jagi se å røven trøytt, so sleffte me på den freske. Men då vart dæ ille før o Mekkel; å so smatt'n in øvst i ul'n, då greidde'n dæ 'kji lenger. Men bikkja halsa før berg so dæ ljoma,

63og snart voro me ette der me mæ. Jaha, der stondo me å akkederte.

«Me hadde kobla bikkjudn, å lagt ifrå us børsudn. E skulle krabbe in i ule å sjå koss dæ såg ut, å e stakk inni'o mæ ein kjepp, å dæmæ so nådde e burti noko blautt — i dæ sama smatt røven ut gjenom eit høi i andre enden på ul'n — eit høpp over ein diger stein, og burte va'n. E up, fata den nemmaste børsa, dæ va endå hagla åt bakare, å mæ den skaut e bom, før e va 'kji vand ve'o, ser du.

«Bakarn vart so førfjamsa, han, at'n sleffte kobla, å bikkjudn sette a'gåle utover, mæ bøndo slengjande ette se. Men dæ vart los, gut, dei voro hale te å jaga dei bikkjudn, å steitande go'e voro dei.

«Ovaføre kvednahusæ æ dæ eit høi i bergæ; beint dit bar dæ, å der smatt røven innatt. Dæ vart eit lurveleven på bikkjudn, te me kornmo ette å fongo kobla dei.

«Men dæ æ langt in dæ hølæ, so dæ va inkji so lett å nå like inn te røve, å me hadde 'kji noko å ta'n mæ. E spikka me tå ein lang kjepp te å stikke mæ; men bakarn drog ne te bygd'n, han, ette bæ're greiu.

«Mæa dreiv no e å stakk å stakk, te e kjende noko blautt, å e skjønte e va burti røve. E lirka å lirka so lengji, te e fekk tulla kjeppen fast i håra, å fekk drigji'n so langt ut at e nådde i bakføtadn. Men dæmæ høgde'n te over fingadn mine, å vart hangande fast, å e rikte hønde te me so fort, at e slengde røven

64over me, å over bikkjudn som stondo kobla, å langt ne i skogen. Men bikkjudn sette i eit ilskrik, å rikte te so dei kornmo laus, å utover bar dæ i eit einaste gaul beint neover mot skule-stugunn.

«E fekk fatt i børsa å drog ette. Mitt i svingji i bakka møtte e bakarn, og flaug'n mest overende.

«Koss fa'n æ dæ du flig te då?» sa'n.

«Koss e flig te?» sa e. «Heire du 'kji losen då, gut?» Og dæmæ bar dæ utover mæ us båe.

«Men ve skula skul ja du set på syn: der gikk losen runt og runt husæ, den vesel røven runt hjørnudn inst, bikkjudn slengde'n uta-om, skule-meister å onga foro runt frå glas te glas inne i skule-stugunn og glante. Dæ vart nøkk ein urole skule-time. Men då e skaut røven, hade den eine bikkja snutt se og ville ta'n andre vegen.»

Mår og oter hadde han også drevet mye etter.

«Men otern æ ein lur maler, dæ, som inkji æ go' koma in-åt,» sa han. «Du kan ha alder so go' greie på kor han har hiæ sit, men endå æ dæ eit hénd om du kan ta'n. Han veit so vel når du helt de i nerheite, og då kjem'n alder dit.

«Ingangen te hiæ sit i ul'n har'n unde vatnæ i ein pøl i elvenn, han dukka når'n ska dit; å når'n kjem derifrå, ser'n se vel før, den kar'n. Fisst æ dæ berræ nasatippen som kjem up over vatnæ, å so lite tå augo, mæa'n svém over pøl'n, å so kjem'n so stilt i land at du heire kji'n plaska eingøng.

«Mang ei måneljøs nött ha e liggji nemæ elvenn

65om vinteren og venta på at'n skulle koma up or hølæ i ise, men dæ æ eit kaldvøle arbei'.

«So sidde e me ein pøse tå skinn, lik dei e hadde heirt dei bruke nol i ise, og denne pøsen prøvde e fisst heime på gølvæ. Jaha det gikk å koma n'i, endå e sintest dæ trøngt nøkk, og gødt og varmt va dæ inni der; men so skulle e ut att, å dæ vart verre, dæ. Alt dæ e basa, so berre rulla e som ein reiva -ongji burtover gølvæ, gut; kjeringji ho lo so ho fekk kul på riggji, og e banna. So måtte ho hjølpe me mæ å flå pøsen tå me.

«E fekk gjort'n vi'are, å drog so i veg mæ'o. Dæ va ei knakande kald nött; men pøsen va varm den, gut, e sintest dæ va rettig ei grepa upfining, mæa e låg der i måneskinet og dubba, og venta på oter'n som alder kom, og tevæ mest fraus i hælse på me.

«Skodne hadde e lagt framve me på bakkj in — men då e skulle te å ha dei på me att, voro dei tæla og hale som børk, og alt dæ e braut og bénda, so va e 'kji go te å få dei på me. Dæ va 'kji anna å gjera, e måtte dra heim i hosuleisto; men då kjeringji øffna døre, å såg e sto der i berre hoso, mæ pøsa i den eine neven, og skodne i andre, då vart ho arg og sa: «Koss æ dæ du står te, da,» sa ho.

Så talte vi også om vinter og ski-løping. «Ja her ein vintern,» sa Haraldset'n, «hadde student H. å e us ein modig skitur. Dæ va gut som kunna stå på skiu, dæ. Me voro uppå fjellæ nolafor Rukkedale,

66å han hadde mæ se både mat å drikkande, å skrive-greiu mæ, før han skulle skrive før idrætsbladæ, men dæ vart dæ no visst inkji noko tå.

«Jaha, so va dæ på heimvegen, me kornmo ut på åsen over Nes, å der æ dæ stiggjile bratt utover, veit du. E atvar'n om at'n inkji måtte lata dæ bera te før fort; men han va modig han. Me hadde no hatt mæ us ei flaske pons, å han hadde visst vørte ve dæ meste. Dæmæ so bar dæ utover. —

«E tok dæ no varle, e, kasta me te si'es fleire vendu å prøvde stanse farten. Men då e kom n'igjenom eit stikkji, vart vegen brattar og brattar, å farten aukte stigt.

«So kom e ne te ein sving der dæ bar te høgre; men der låg dæ ein stor stein ende fram. Mæ o H. hadde dæ gøngji gale her; han hadde lete dæ bera te som dæ ville, å fikk ein svær fart, kan du veta; å han for ende mot stein, å so gjorde'n ei lang luftreise.

«A då e kom å skulle sjå me runt ette'o, so heng'n uppi ei bjørk, so høgt at dæ va so vidt hårtindadn rørde bakkjin. Ja, e lo gut, so e nesten 'kji kunna stå. Han hadde alt hengji ei stund då e kom, og hadde dæ drigt lenger, so hadde'n gøngji te, ser du.

«E måtte skjera'n ne att, han hadde påbøndne skiu, ser du, å dei hadde hengt se fast uppi bjørkji.»

Torsdag 15. september.

Det er for hard vinn i fjellet i dag til å drive jakt, rypene trykker dårlig, og fyker av sted, så en ikke ser

67dem mer. Jeg gikk en tur opp på nuten her i vest for å røre bena. For et friskt vær! Vinnen jog i hvirvel-kast bortover vannene, så det skummet hvitt, og rokket ble løftet ende til værs som fykende snø. Det sopte i ring bortetter, kast etter kast i vill dans, og regnbuen stod i rokk-skyene. Oppe runt alle knausene suste og ulte det. På øverste berg-kammen, i skaret mellom nutene, med stupet på begge sider, tok det i så jeg måtte ta spenntak i mosen, og huke meg ned for ikke å gå utfor berg-veggen. Langt ute i trangdalen bort over Vatsvatn dro en hvit sky, det var vannet som ble pisket opp som støv.

Sinnet blir så underlig lett i slikt vær; det er som det kvesser viljen . . . Det er friskt å bade seg i storm.

. . . Her sitter jeg igjen med bena oppi grua, og stirrer inn i glørne, mens vinnstøtene uler i peis-pipa. Ola Haraldset forteller historier der borte ved vinduet, og guttene og jentene ler.

Han forteller om dansken, som her et år lå borte på Brynhilds-kjedn i gjest hos Rosenberg, og som han fulgte på jakt. Denne dansken så alltid «minst f leire hundre rjuper kor dag dei va ute.» Når et kuli kom °PP> Haraldset'n

sa det kunne være såpass en åtte eller ti ryper, så sa dansken: «Er du gal, du gutt, der var da minst tredve eller førr.» Han skaut og skaut, men fikk aldri en fjær til å falle, og hver gang sa han: «Det var da fanden til skydning.»

«Men so vart hunden lei tå desse trafikkji, å ville 'kji ut meir, han vart gåande innved føto vore og

68slengji.» Da ga Rosenberg Haraldset'n en børse, for at han kunne hjelpe til å få noen ryper til å dette, det ville kvikke opp hunnen igjen; men Haraldset'n fikk strengt påbud om å la dansken skyte først. Ja-ha, så gikk det da gjerne slik, at dansken skaut først bom en gang, og så small som oftest andre skuddet hans sammen med Haraldset'ns, og da hennte det jo, at det datt ei rype. Da sa dansken: «Det er da fanden, at jeg aldri skal treffe med det første skudd.»

En dag trakk hunnen an på ryper over noen rabber, og det bar av sted noe langt.

«Men koss har detta se?» sa Haraldset'n, «e trur nesten dæ æ bjødn, e.»

«Skal vi gå hjem?» sa dansken.

Her for noen år siden var Haraldset'n med en tysker S. på bjørne-jakt, og om ham var det mange historier.

Det var over i Fjølabu-lia, og der gikk de i flere uker og lette etter bjørn.

«Bikkju ville'n 'kji bruke på bjødn; dei berre skræmde'n, dei,» sa han. «Men vi skal få pjørnen til at komme til oss, Ole,» sa'n; å so kjøffte'n ein gamal bukk. Den skar'n eit snitt i strupen på, å f leire snitt i magjin, so invøldudn volto ut. So sette 'n eit reip om hælsen på'n; å den bukken måtte e gå og dra på, att og fram i skogji heile dagen, før då skulle bjødn koma, meinte'n. Ja, e drog på bukken, gut, dag ette dag, te dæ 'kji var stort att tå'o. Men han va no galen tiskeren, då!

69«På riggji hadde e eit heilt kløvlass tå alle slag som me måtte ta mæ us i skogen kor dag, endå me inkji kornmo stort lenger enn utafør vøllen, men me måtte 'kji leggji noko att, sa'n. So mikji kjøkentei å blektei som te eit heilt hotel, gritu å kjeia, å skjeii, å køppa, å steikjipannu, å gafla, å kniva, å talika, å alt so skulle dæ vara mæ kor dag.

«Ja, jamvelt sag hadde'n mæ se, å øks, å hamar, å tøng, å store sekstom-spikera, gut! Men då e skulle te å leggji n'i den spikeren, då spurde e ko 'n ville mæ den. Jau, den skulle me ha, om me skulle koma te å biggji hitte. Å so seng, gut, ei heil feltseng, måtte e bera, før han kunna 'kji la noko vara att i bua.

«E hadde fått lånt ein rjupesekk, større enn denna som står der; men den rimte ingenting, e måtte endå ha ein stor tunnesekk uppå meisen.

«Dæ va eit heilt kløvlass e kom ruggande mæ, og so drog e denna bukken ette i eit langt reip, mæa blekteiæ skrangla inni pøsa bakpå riggji. Dæ va som ei bjøllekjir, dei kunna heire us lang veg. Mæa gikk han og bles på ei pipe, og remja som ein gjeite-kjilling. Dæ skulle løkke bjødn, meinte'n. ^

«Imot kvelde la me bukken på markji, å sette us so burtunde ei grøn te å vente på at bjødn skulle koma. Å der sat me te dæ vart stommende mørt.

«Stundo fant'n på at'n skulle stå på post, å e skulle gå langt burt i skogen å jaga bjødn te'n. Ja e gikk å slo i grønleggjidn mæ ein kjepp, og roffte

70«bø—bø» som ein ukse. Men når e so bora på før høgt, so vart'n ill å skreik:

«Du er rent gal du Ole; du må ikke skremme pjørn for meget.»

«Når me gango, so skulle han finne vegen attende te stølen ette eit kompas 'n hadde. Å koss me hadde gøngji om dagen, so skulle'n alti' ha stølen i den retningen som nåle hadde peika om firimeddagen, da me gango ut. Men du kann veta koss dæ peika. Å når me so hadde gøngji og vildra ette dissa kompase hass, å dæ vart mørt, so vart e lei, e. E fant ein ukse uppi lia, å den jaga e firi us, å kom beint fram te stølen. Dæ va beste kompasæ, dæ.

«Kor kveld so så'n: «I morgen må vi tidlig opp for at finne pjørn, Ole.»

«Ja om mørgon kornmo me up so ve ni-ti-ti'e, å før me fekk rigga us te, hadde klukka minst vørte tølv. Når ho so vart eitt, skulle me ha meddag — dæ va dæ sama kor me voro — og då voro me som øftast inkji langt utaför vøllen. — So va dæ te å pakke inn att, og få kløvlassæ på riggen, då va dæ langt ut på ettemeddagen.

«Han va no galen, ser du.

«Men ein gøng fongo me virkele sjå bjødn lell. Dæ va uppi skogkante. Han kom fisst, å e kom ruggande ette mæ kløvlassæ å bukken. So fekk e auga på bjødn eit stikkji unda. Tiskeren masserte på burtette snaufjellæ, so bjødn snart ville ha set'n.

«E sprang fram å tok i 'n å sa: «Der æ bjødn.»

71«Ja er det no rart da,» sa'n, «er det kanskje ikke pjørn vi går og leder etter? Du er rent for hissig, du Ole,» sa 'n.

«So studerte e på koss me best skulle stille inn på 'n.

«Nei du er rent gal, du Ole, du forstår ingenting heller du. Jeg skal få ham til at gå nærmere,» sa'n.

«Dæmæ so la me us ne bakom ei rotvelte, å han drog fram pipa si å brækte, so dæ let 'kji so ulikt ein gjeite-kjilling. — Der logo me; bjødn kom rus-lande, å stelte se up på nøkle steina å væra mot us.

«No får du skøte,» sa e te tiskeren.

«Du er rent gal du, jeg skal få ham nærmere.» Å so brækte'n på att.

Ja, bjødn kom nemmare, han. Men framom us, på 30 alnis høld, va dæ ein dalsøkk, å der va dæ fot tå us, so bjødn vart støkt, å ville te å reise.

Då sintest e dæ vart før gale, e tok døbbeltløpæ mæ rundkulæ, som e måtte béra å leggji ve sia hass, når'n skulle skøte. Men han tok over børsa, å klemde'o neåt bakkjin, å sa:

«Jeg skal nok få ham tilbage,» å dæmæ tok'n te å brækji att.

«Der låg'n å brækte heile kveilen utover, te dæ va mørt, å der hadde 'n vel vørte liggjande heile notte mæ, hadde dæ 'kji vøre før me, som ville neatt te hus før notte.

«Ein kveld som me logo i ei årehitte burtunde Fjølabu-nute, då trudde e tiskeren nesten skul ja

72vørte eilagt før me. Han låg i sengenn som sto ve veggen der; e la ei tirirot på vermen so dæ skulle brenne, mæa e va uppi bua å henta lite mjølk.

«Men dæ tok nøkk lite ti' mæ me, ser du; stølen låg noko unda, å so va inkji jentudn nettup heime, å e måtte vente.

«Då e kom attende, so heirde e langt uppi bakkjin dæ let å gret, å e sprang neette.

«Då sat'n inni inste rommæ å skreik på me at 'n brann up. Dæ hadde tikji lite verme i tirirote, mæa e va burte, å i noko anna vé som låg på åra. So hadde'n vørte rædd då, ser du, å der sat'n og belja då e kom.

«Jo du er go du,» sa 'n, «du vil brenne meg opp du, mens du løber etter pigerne. Vi er etter pjørn nå Ole, og skal ikke løbe etter pigerne. Få ud varmen, og så kan du sannelig til straff få legge deg uden aftensmad.»

«Han va reint vill. Ja, e fekk kasta ut tirirote då, ser du, å fekk lagt me. — Men ein skulle 'kji få ro da helde, før e hadde inkji liggi lengje, før 'n skreik att:

«Du må slokke den varmen, jeg får jo ikke sove så lenge det lyser.»

«Dæ glitra og brann lite på åra endå, ser du. Ja, e tok ei bitte vatn, e, å slo på vermen; men steinadn voro heite, ser du, å dæ spruta up, so vermen fauk te alle kanta. Då skvatt'n up i sengenn, å snudde se runt i dæ sama, so øska datt like i augudn på 'n.

73Men då vart dæ vel eit lurveleven; han tok te a gråte då, gut:

«Å herregud, nå har han ødelagt mine øyne!»

«E måtte burt i apotekæ hass, å finne greiu te å smørja augudn hass mæ. Då klaga 'n å bar se:

«Du gjør nå allting forkjert, du Ole.»

«Men du hadde no vel vøre lengji burte mæ, då, du va no visst gødt kjend der på stølen, du Haraldsæt'n,» innvente en av jentene og lo.

«Ja, du veit dæ tok no alti' lite ti', før jentudn voro inkji nettup heime då e kom, å so hadde e mæ me ein tøffel før tiskeren som e skulle få bøtt.»

«Å, du fridde no vel lite te jento mæ!»

«Næggu fridde e 'kji lell. Men du veit e kjende dei, å so va no tiskeren ill før di at dei inkji ville veta noko tå hono.

«Ein mørgo då me gango ut, va e inom i bua, og so heirde'n nøkk e fjasa lite mæ jento. So sa'n då me gango:

«Er de vakre de piger, du Ole?» A ja, meinte e.

«Jeg tror jeg vil gjøre dem en pesøk,» sa'n, å då me kornmo heim om kveilen, so sa'n:

«Ja i aften så bestiller jeg melken, Ole.»

«Ja, han fekk spannæ å drog upover; men dæ va 'kji lengji før 'n kom att, føruta mjølk å uta spann. Han sa inkji stort, sette se inåt åra, å glante in i vermen. Om ei stund so sa 'n:

«De piger var forbandet dydige.»

74«Dei hadde kasta'n ut, ser du, å so måtte e hente mjølkji.

«Hadde 'n nokon gøng skøte nokon bjødn, denna tiskeren då?» spurte en av guttene.

«Ja, e spurde'n ein gøng om dæ, e,» sa Haraldset. «Jau, han hadde skøte to ne-mæ Avestrud, men som 'n inkji fekk. E spurde'n koss dæ kunna ha se.

«Jo» sa 'n, «jeg kom opp for en bakke, og der fikk jeg se to pjørne som jeg straks skjøt: bum! bum!»

«Dæ va då leitt at dæ va bom då,» sa e.

«Nei ikke så at forstå,» sa 'n, «det bare lød således. Begge pjørne falt, men siden så løb de.»

Lørdag 17. september.

En vidunderlig dag. Ikke en sky på den blå himlen. Fjell-vidda brer seg i sin brungule høst-drakt til alle sider. Folk og fe er reist hjem fra setrene her omkring. Haraldset'n måtte også hjem med beinmann sin, han kunne ikke få den til å ete.

Alene i den ensomme skjønnhet. Bare hunnen, som driver og leter ned igjennom vier-kjerrene der foran, og gutten, som ligger i haugen her ved siden av, han sover visst snart i solen.

De blå vann og tjern sprett overalt mellom de brune haugene, enda blåere mot det brun-gule. Øyet følger det fargerike teppet utetter og utetter, det hvelver seg som bølger på havet, rygg bak rygg.

Mellom ryggene lange sprekker, som en ser

75skjærer dypt, det stiger som eim opp fra dem, — der nede bor menneskene.

Men blåere og blåere blir åsene utover, og ytterst ute snøfjellene, djerve og friskt lysende i solskinnet. Øyet stryker fritt til alle kanter, — ingenting som stenger. Langt borte i sør Gausta høy og ensom.

Det der i nordøst må være Rondane, blå og disige, og lenger nord, er det kanskje Snøhetta? Så hele Jotunheimen vill og mektig, med Nautgardstinn på vakt ytterst mot øst, så Kalvåhøgda og Torfinns-tinnene med fonner og breer. Lenger fram strekker Hemse-dals-fjellene seg helt vestover mot Voss. Så Skarvet, bred og sikker, det er som intet kunne rokke dets ro, trygt bærer det fonnene på sin rygg. Men lengst i vest ligger Jøkulen med sin

svære bre, som et eneste uplettet laken har den skjult alt mørkt unner seg. Hvit og skinnende — det er som en hilsen fra snø-lannene der nordpå. Hvor den er fin nå i solglitret!

Så den gjør godt slik en dag i fjellet; friske inntrykk stryker gjennom sinnet, og soper alt det stengte ut, gjør deg fri . . .

Der står hunnen! Snart flakser hvite rype-vinger bortover det brune teppet.

Kveilen.

På setra igjen. Kuene er ikke kommet hjem ennå. Fire hester og et føll går og beiter på vollen, noen geiter klyver i fjellhammeren over setra, og sliter i grastustene oppetter berg-veggen; det klikker litt i en bjelle; av og til breker et spett geite-mål.

76Nå går nettopp solen ned mellom gylne skyer bakenom Jøkulen. Det gyller bortetter de høyeste ås-toppene. Åsen her like over tjernet gløder som rødt gull.

Hvor gult bjerke-løvet alt er blitt; det er høsten som holler inntog, langsomt og sikkert.

Mørke ligger myrene og tjernene i kvellskyggen. Mørke krummer ås-rygg bak ås-rygg seg utover mot solnedgangen. Men opp av dalene imellom stiger eimen fra menneskelivet, lys og disig, og lys og blå ligger Skarvet og Jøkulen der bakom hvor solen går ned.

Det er et stykke Norge, det er det lann som er ens eget, og som er som intet a'ent. . .

Der kommer geitene varsomt langs vollen; en grå breker spørrende. De glor og undrer seg. Der setter den ene snuten mitt oppi boka mi, og kliner blekket utover, stryker seg så fornøyd opp mot kneet mitt. Nei, vekk litt! Der er jamen selve bjelle-geiten også. Vinnen blafrer i bladet jeg skriver på, og den skvetter forskremt unna. Kommer så igjen, snuser og vil klappes . . . Nei nå roper budeia at ørreten er kokt.

Søndag 18. september.

Det trekker opp fra sør med mørke truende skybanker, skodda driver innover åsene her sønnafor, snart har vi regn-været. Jeg er blitt fortrolig med denne naturen nå, kjenner den i solskinn og i tykke. Det er jordens ansikt vi bor på, vi mennesker —;

77HULDRE-TJERNENE SPEILER HIMLEN I SINE BLÅ DRØMMER

dette er pannen, furet av tidene. Nå trakker den hetta over; unner ruger år-millionenes minner, som vi bare aner. Og det dype tjernet ser på deg som et mørkt øye; du tror det er så mye det har å si, men du skjønner det ikke — kanskje er det ikke for deg? eller kanskje — er det intet i dypet av det mørke øye?

78Mandag 19. september.

Hjemover. Langt borte drar en bøling også av fjellet, en siste etterligger fra en seter ensteds over i Tunhovd.

Hør jentene lokker og hauker for å holle bølingen sammen. Det bærer tilbake til dalen; fjellet ligger ensomt igjen, og strør sitt rødmende høst-gull for de drivende skyer — og huldre-tjernene speiler himlen i sine blå drømmer. . . .

79

*VINTER I FJELLET

Januar—februar 1900.

Det var tirsdag 30. januar 1900. Fra Bolkesjø skulle jeg dra på ski nord over Ble-fjell og ned til Sørkje-vatnet, jeg tenkte å ligge der, på Ormanbu, i noen uker. En gutt, Holgje, fulgte for å bære. Da vi kom opp mot Ble-nuten, var det tett snøfokk, sterk vinn, og ingenting å se. Jeg sto heller ned de lange liene, tilbake til Bolkesjø, i håp om klarere vær neste dagen.

Onsdag morgen dro Holgje og jeg i vei igjen over Ble; men nå var det blitt verre; det snødde og gjøv, så himmel

og jord var en kave, og vi så ikke mange ski-lengdene framfor oss.

Holgje var tynn-kledd, og mente han aldri hadde vært ute i slikt vær før; han hollt hånnen for ansiktet, bøyde seg ned, og satte aksla mot vinn-kastene, mens vi dro i vei det beste vi vant oppetter. Så skulle jeg se pa ham, kinnet og kjakene var helt hvite, — jeg gne til jeg fikk blod-omløpet i gang igjen. Men ikke hadde vi gått langt, før det var det samme, hele kjaken hans var stivfrossen, og islagt av fokk-snøen. Til å gni igjen.

80Men det ble verre og ikke bedre med været; det så ut som det blåste tvers igjennom stakkars Holgje, og for tredje gangen var kjakene og kinnene hans hvite, og så til å gni på ny; men nå begynte han å sutre og gi seg, han syntes det var ufysent.

Vi måtte være nær Ble-nuten; men det var slik føyke at selv om vi hadde vært kjent, ville det vært uråd å finne Åkeli-skaret, hvor vi måtte ned til Sørkje-vatnet. Jeg vågde ikke å ta på meg ansvaret for denne gutten; det var ikke annet for enn å snu for a'en gang, og la det stå til nedover igjen. Nå hadde vi vinnen i ryggen, og fort gikk det.

Om kveilen kom vi tilbake til Bolkesjø. Der var det mange folk de dagene, sakførere, og sorenskriver, og forstmestere, både fra Kongsberg og Skien, og fra Kristiania; det var overskjønn i anledning en sak om hogst-retten i skogen. Det var vel ikke fritt for at karene dro på smilen av en polarfarer, som snudde to ganger for snøføyke i Ble-fjell.

Så hadde jeg fått nokk av den farten opp liene, og Holgje hadde visst fått mer enn nokk. Neste morgen ville jeg kjøre veien om Hovin. Men så glemte skyss-skafferen at han hadde lovt meg skyss; sammen med Torjus hadde han nok drukket seg på en ordentlig perial, etterdi overskjønnets dom var falt om kveilen, og de hadde tapt saken om hogsten. Jeg måtte få skyss fra nabohotellet, og ble sinket noen timer; men til Fosso i Hovin kom jeg da lell, og så på ski oppetter liene, forbi Knutsgard

81og Nystøl, over Sørkje-vatn, og nådde Ormanbu om ettermiddagen.

Der traff jeg Halvor Kåse fra Rollag i Numedal; jeg hadde satt ham stevne der, og han hadde ventet siden tirsdag. Men da jeg ikke kom onsdag heller, måtte han en tur til bygda for å etterlyse meg i telefonen. Han kunne ikke tro, sa han, at en kar som jeg var blitt skremt av det granne snø-føyke det nå hadde vært.

Fredag kvell.

Så er jeg igjen i fjellet, snøhvitt og rent, — vidder — lange ski-løyper — og høy himmel. — Langt borte, og dypt unner ligger dalen.

For et friskt og fritt liv, hvorfor er det ikke alitid slik?

Arbeider når en vil, og så lenge en vil; ingenting forstyrrer arbeids-freden. Og er en trett, så ut på ski mellom de hvit-kledde, alvorlige granene, opp gjennom bjerke-liene, over viddene . . . Alt stort, og ren-linjet ... Ja hvorfor gjør vi ikke livet slik?

Utenfor står en smal sigd av nymånen over fjell-rannen; — sørfra, borte fra Åkeli-nuten, trekker et sky-slør hitover. Snart er det mørkt der ute, jeg kan bare så vitt skimte granene mot is-flaten.

Men så koselig det er her inne. — I ommen durer bjerke-veden lystig, og stråler lys og varme ut i stua — det er så også fluene liker seg, de er våknet mitt i vinter-kullen, og surrer bortunner taket.

82Her sitter jeg som vanlig og stirrer inn i glørne, og følger de flakkende ill-tunger, som slikker oppetter de sotete platene og inn i pipa . . .

Det er som en kunne ha sittet slik helt siden vinteren i hytta unner jorden der nord i Frans-Josefs lann. Men rommet er blitt større, en kan stå rett unner taket, tran-lampen er borte, gjennom vinduene kan en se ut i vinter-kvellen, — og klærne! de tunge, fett-trukne klærne som hang fast til skinnet, er byttet, er blitt rene, og bløte, og

tørre — uvilkårlig strekker en seg i velvære . . .

Men livet der nord var vel også fritt nokk og uforstyrret? Å, jo visst; — likevel var det nå unner lavmålet av hva vi trenger til daglig.

Så mange dumme livs-fornødenheter vi kulturmennesker har laget oss, mens de virkelig nyttige tingene bruker vi som selvfølgeligheter, uten å tenke på hvilke goder de er. Bare en spiker! Der nord fikk vi føie det, når vi selv måtte lage dem av ben.

Og så tenk, her har jeg da det som vi den gang drømte som det aller høyeste: en dør, en loddrett dør!

Jeg må tenke på hvordan jeg hver morgen, hele vinteren og våren, satt der inne i soveposen og rigget meg til med komager, og fettete, fillete klær, og bjørne-skinns-votter, og grudde for å skulle ut i hus-gangen og bryte meg opp gjennom hullet, som var dekket av et bjørne-skinn, men hvor vinnen pakket en svær, hard snø-fonn oppå hver eneste natt. — Å ja, som en lengtet håpløst etter en loddrett dør, som gikk på

83hengsler, og kunne åpnes og lukkes lett, bare med en dørklink . . .

Ellers var det jo ikke verst, til å være stengt inne av vinteren, uten mat-beten, bare med rifle og patroner, en kniv, og ellers tomme nevene . . .

Men det var ikke så mye jeg syntes det trengtes den gang, for å gjøre livet fullkomment. — Jeg drømte en lykkens drøm om å kunne bli kastet i lann på den stranna med en spade og en hakke, en sekk mel, rifle, patroner, en god kniv med bryne, nål og tråd, såpe, og så bøker og skrivegreier — og jeg syntes livet måtte bli f ullent lykke . . .

Er det så enda?---

Så mye smått som henger oss om bena, det er som å gå i klunger.

Mandag 5. februar.

Å, så vakker den er den snøen. Se så fint og lett den drysser ned derute, så bløtt teppet ligger over hauger, steiner, og tuver, og nedbøyde trær, og så over isen på vannet, og de gamle ski-farene fra da jeg kom; — alt er dekket lett og varlig unner det rene teppet. — Og verdens-larmen kommer så uendelig langt bort, stenges ute; — her dempes all lyd. — Gran-skogen og liene er stille og hvite, og søndags-pyntet, og Åkeli-nuten derover helt borte i snø-drysset.

Is-flaten lyser i små bølger bortetter i solskinnet, som også stråler inn gjennom ruta, og gjør det lyst, og lett, og høyt unner taket her i stua. Og solen står deroppe i den fallende snø-glorien . . .

84Her er slik søndags-høytid og fred, både inne og ute, og likevel er det jo mandag. Ja, det er sant, det er mandag, og ski-løp, og tusenvis av mennesker der nede ved Holmenkollen, og hester og sleder, og publikum, og benkerader, som drukner i vannet på isen der på Besserud-tjernet, — og hurraer og latter.

Ja visst er det vel liv og friskhet, et syn av snø, og vinter, og norsk ungdom! — Og hva har det ikke gitt vårt folk. Tenk tilbake noen år, hva ungdommen tok seg til, og så døtt det var om vinteren omkring byene og i dalene, snøtt et ski-far å se på den dype

snøen; og nå---Men når det bare ikke gikk så

mye «sport» i det, «rekorder» og alt dette vesen som er innført utenfra, likesom de fremmede ordene selv — det skygger for solen . . .

Jeg er helt alene i dag; Halvor har jeg sennt til bygda etter mat. Ikke et liv i mange miles omkrets, uten hare-pusen som hvit og vakker sitter unner de nedsnødde gran-buskene nå i snøværet, og koser og pusser seg, og ser mot solen, liksom jeg.

Langt borte, dypt unner disse hvite flatene, bølger samfunns-livet. . .

Ja, det livet ja — hva er det vi har gjort det til? En endeløs rekke trivialiteter og småtterier! —

Og hva var det vi ønsket? Gjøre tilværelsen enklere, så vi kunne få utført det vi egentlig vil, og ikke få kreftene slukt opp på veien av alskens småtteri, av alt det vi ikke vil. Full utfollelse — av

85våre evner, vår personlighet, vårt innerste vesen, — det, som vel danner betingelsen for all virkelig livslykke.

Hvor langt er vi nådd? Det går gale veien. «Gjør slepet lenger, og du gjør vingene kortere», heter det. — Men er det ikke just slepet vi arbeider på? Hver ny oppfinnelse, den kan vel gi lettelser, men øker fornødenhetene, binner oss fastere i småtteriene. Livet blir mer og mer innviklet.

Vi er kommet langt fra teltet og kamel-hårs-kappen! Og vingene?

Det er den materielle utvikling som har overtaket i Europas larmende samfunn. Og den åndelige utvikling ---Ja, hvem spør etter den? Det er

mest som ytre luksus, materielt velvære, var blitt løsenet og målet, og mon det ikke for mange veier tyngre enn atskillige åndelige verdier.

La oss ta et eksempel: hvis jeg kommer til en venn og han ber meg bli til kveils for at vi kan få snakke sammen, og han så bare setter fram sin vanlige havre-grøt, skulle jeg ikke føie meg hedret, fordi han forutsetter at jeg, som han, ser på dette som biting i livet; og han er ånn og begavelse som det er fest bare å være sammen med. Men mon det ikke var dem som ville ta det som en fornærmelse at en ikke gjorde mer «stas» på dem?

Eller hvem vil føie det fornærmelig, om folk ikke tillegger dem mer ånn, enn at de tror det nødvendig først og fremst å gjøre stas på dem, i mat, og drikke, og klær?

86Hvem har vilje og mot til å være enkel? ja, hvis det da ikke blir på moten.

Ja mote! Tenk en «kultur» som holler moter! Uselvstendighetens, de utvaskete personligheters stempel. Kom ikke og innvenn at det bare er kvinner og narraktige mannfolk som renner etter moten. Å nei, det er ikke bare i klær, og mat, og drikke, og slikt, vi har dem; de rår i kunst, i litteratur, i vitenskap, ja i våre meninger, i vår «overbevisning» . . .

Og det blir verre og verre. Med de stadig hurtigere samferdsels-midler, øker tempoet uhyggelig. Før tok en ny mote år om å nå oss, nå tar den så mange dager eller timer, og uten stans skifter det.

I dette larmende jag er det ikke tid til å finne sin egen mening, så peser en av sted etter siste motes. En må da vel ikke bli oppdaget sittende igjen med en hatt, eller et syn, eller en mening, eller et skjørt, som alt er blitt avlegs!

Hele vårt liv er innrettet på å virke på andre, innrettet ikke slik som vi selv kunne ønske det, men som de andre, hopen, vil. Slik bor vi, slik kler vi oss, slik spiser vi, slik sover vi, slik arbeider vi, slik mener vi, ja — slik elsker vi . . .

Når kommer den nye slekt, som ryster alt dette tids-spille av, og lever sitt eget liv, er seg selv, er fri kvinner og menn, lar det små være smått, fører skjønnheten, harmonien tilbake over livet. . .

Hvor skal det enne? Uten ro til smeltning av de nye inntrykk, til selvfordypning, kan vel intet menne-

87ske utvikle seg. Men når kommer roen til det i det moderne samfunn?

Nye inntrykk yngler ustanselig fortere, vi får nå fler på en dag enn vi før fikk på måneter og år, de mylrer inn med telegraf, med aviser, med telefon. Og når vi reiser ut for å vide horisonten, farer vi gjennom mer på en uke enn vi før så på et år.

Og den stakkars hjernen strever med alt dette stoffet, den har ikke fulgt med i utviklingen, dens romfang og evne er begrenset som de var, mens stoffet, inntrykkene er blitt ubegrenset, — den klarer det ikke lenger.

Vi ser, hører ulike mer; men vi lærer mindre. — Det må med logisk nødvendighet bli overfladiskhet, det blir umulig å gå i dybden — det blir mangel på originalitet, mangel på personlighet.

Og det øker, øker etter en geometrisk progresjon. Hvor skal det enne?

Rousseau, du trengs mer i dag enn noensinne. Dengang var det mest en liten overklasse som førte på avveier, nå er det hele samfunns-livet som er blitt slik at det med jernbane-fart må gå den gale veien.

En større ånn må komme, som venner toget, og fører høyere opp, mot forenklingen, — hvis ikke — går menneskene til grunne.

Torsdag.

Litt snø drysser det ned mest hver dag — som frossen luft — og hver morgen ligger det nye snøteppet fristende.

88Halvor og jeg drar ut i skogen. Så ensomt, og stille, og livsfjernt mellom de hvite snø-tyngde granene, skiene glir lydløst fram i det myke mjøll, en verden i dun. — Det er kalt, og den frosne ånde blir hengende i den stivnete luft.

Ikke en flekk på den hvite flaten, uten de små sporene etter en ekorn her og der, som har hoppet over åpningen i skogen, og skvettet opp nærmeste gran-leggen, — og så noen yrsmå tripp bortetter, som en tynn linje, etter en skog-mus; en kan mest føie for hastverk den hadde, med de små føttene sine, for å nå fra det ene hullet i snøen, hvor den dukket opp, til det neste, hvor den igjen forsvant.

Men der er det noen større spor, to og to bortetter, det er røyskatten som har vært ute på jakt; men også den forsvinner i et hull i snøen. En synes en kan se den fare som en strek bortetter; det er mest bare den svarte stjerten en ser på den hvite flaten, og så, når den med ett stanser, de svarte, gløgge øynene.

Men på lang avstann kan en se noen større slag borte ved et vier-kjerr i et myrsøkk, der har hare-pus vært ute i grålysningen om morgenen, bak-labbene har den spilt bredt ut for ikke å synke for dypt i den løse snøen. Her har den tråkket att og fram mellom vier-kjerrene og bjerke-risene bortmed myr-dokka, og spist av de yngste skuddene, og av barken, det er som en hel nedtrampet vei etter den, og det er ikke råd å greie det ut; — vi må ringe for å finne utslaget.

89Så bærer det bent ut et stykke gjennom storskogen, men så svinger det bortmed en haug inn i kjerrene, av bjerk og noe rogn og litt osp; der blir det et nytt tråkk. Igjen må vi ringe, og vi tar en god sving ovenom til vi finner utslaget; nå bærer det oppetter lia. . . Her har den gått tilbake et langt stykke på sine egne slag; og se — der har den gjort et dugelig hopp ut til siden, fire, fem lange hopp bortetter, mot den tette, snøtyngde gran-busken ute på myra; der har den satt seg inn. Men naturligvis på den andre siden busken går det slag videre; den har nettopp skvettet av sted så mjøllet har gjøvet. Vi har alt støkt den, den sitter for løst nå mot våren, og vi tar den nok ikke i setet.

Men så jager vi; Halvor driver, og jeg står på post. Han gir hals som en hunn med passelig grant mål, losen går opp igjennom lia, — det klinger så dumpt og døtt i denne hvite stillheten. Han jager ikke fort, men så tar haren heller ikke så lange turene i den bløte snøen.

Se der kommer pus tuslendes, så hvit og fin og stille, ute i myrkanten mellom de nedsnødde granbuskene. Så stanser den, setter seg på to ben, skakker på hodet og lyer etter den underlige låten fra Halvor som kommer på ski nedover lia etter slagene. — Så, varsomt ned på fire igjen, og den kommer hoppende mot meg . . .

Om kveilen sitter jeg som vanlig foran ommen og stirrer inn i varmen, og månen skinner inn gjen-

90nom vinduet. Slik glir dagene forbi, og vi merker det ikke.

Det kom to karer her i går kvell. De lå oppe i seter-bua om natten. Den står forresten alltid åpen for veifarendes folk. De var fra Telemark disse karene, og de for etter mår, som de tok på spor-snøen; og det er en lønnsom jakt, for det er god pris i mår-skinnet nå; men de hadde bare en sekk med seg til å ta den i. Børse var ikke noe tess, mente de, det var bare til å skyte hull i skinnet med. De følger måren på faret til dit hvor den er gått inn for dagen i et hult tre. Så binner de sekken for åpningen, banker på treet til måren smetter ut, og inn i sekken. De hadde tatt mange mår på den visen, disse karene.

Tirsdag.

Det begynte å bli smått med maten. Halvor og jeg fikk ta oss en tur til bygda for å hente mer. Det var sjelden fint skiføre, og lett gikk det opp liene fra Sørkje-vatnet mot Synhøvd, så over Bordalen og bortover flatene mot Stave-fjell, og snart sto vi på brottet over Rollag i Numedal, og skulle ned kleivene til Fikkan-gårdene. Men her er det stupende bratt, og en lang, svær nedstigning er det. Det var kjørt tømmer utfor også, og det skulle ikke gjøre det bedre. På sidene av veien var det mest så tett gran-skog og så ulent, at der ikke var til å komme fram; det var ikke a'en råd enn å holle seg til veien.

Halvor mente det klokeste var å hogge seg en

91svær gran-buske, og ri over skrevs, slik som budeiene ofte gjør når de skal utfor slike kleiver på ski. Ja-ha, det var nok en god bremse slik en gran-buske; men det var nå liksom det ikke gikk an for en som skulle bety å være skiløper da.

Og så bar det utfor. Men jeg skulle snart angre stygt på at jeg ikke hadde tatt den gran-busken. Det ble mer og mer hengende bratt, og hva jeg gjorde for å bremse, så suste det utover med like stor fart. Jeg satte snø-plog, og red på staven det jeg orket, vre hælene utenfor skiene, og satte dem i bakken; men veien var hard og det bar omtrent like fort utfor enten det var på siden eller rett fram. — Svingene tok jo noe av på farten, men så kom det lange stykker som gikk rett ned i ben linje, og der var det ingen barmhjertighet. — På begge sider sto småskogen så tett som en mur, og det var ikke til å tenke på å få skitoppene inn der. — Jeg bremset det jeg var god for, det verket i armene og i ennen der jeg red over staven; men utfor bar det i susende fart.

Til slutt måtte jeg over-enne; men enda subbet det videre et langt stykke. Halvor kom etter, han skar forbi meg — merkelig som den karen kan greie seg med de gamle furu-skiene, og uten binninger. — Så i vei utover igjen, men det ble sannelig ikke bedre, og aldri tok de enne heller disse kleivene; det var nok både én og flere ganger jeg måtte ankre opp. Men ned nådde jeg nå en gang jeg og, med hele lemmer og ski; om det var med «vyrdnad»,

92skal være usagt. Halvor var nede lenge før på greiene sine.

På Fikkan forsynte vi oss med alt vi trengte for en ny uke i fjellet, og så dro vi oppover igjen, de samme kleivene. Men hadde de vært slemme å komme ned, så sannelig var de drygere å komme opp igjen. Nå hadde vi jo litt på ryggen også; det leitet stygt på opp for de kneikene det hadde subbet så urimelig fort utfor.

Det var alt blitt mørkt før vi nådde opp, men så kom månen, og i måneskinnet gikk det vestover. Det var et festlig føre, og rennte gjorde det. — Og høy,

og stille, og ensom lå fjell-vidda . . .

*

Så en morgen gjorde Halvor og jeg oss igjen reiseklar, stengte huset, og dro over Sørkje-vatnet, opp Åkeli-skaret, over Ble mot Kongsberg. Det var en seks-sju mil å gå, og føret var ikke av det letteste. Det tok til å rusle med noe fin fokksnø også, og litt hadde vi å bære; men fram kom vi da, om det tok lengere tid enn vi hadde ventet.

Det ble mørkt før vi nådde over Ble-fjellet og ned i Jondalen. Her gie skiene bedre, da vi kom på fast vei, og vi dro kvast på utover for å nå Kongsberg i rimelig tid på kveilen. Vi syntes nok det var litt kalt langs Lågen, men la ikke større merke til det, med den sterke bevegelsen hadde vi ikke vanskelig for å holle varmen.

93Da vi endelig nådde Grand hotel på Kongsberg, sa verten som sto i døra:

«Nei, er De ute og farer i så kalt vær?»

«Er det så kalt da?»

«Ja, grade-stokken viste i ettermiddag seks og tredve graders kulle.»

Det hadde vi ikke tenkt oss, — da var det jo heller ikke så merkelig at skiene gle noe trått. Men tørste og slitne var vi, og satte straks flere mugger med melk til livs.

Så ba jeg Halvor inn til kvellsmaten, og der var dekket opp med nystekte koteletter og alskens lekre saker. Halvor satt og pirket i maten, og åt lite grann. Jeg åt også litt, men det gikk smått, og vi pratet begge to for å dekke over. Saken var, vi var ikke god for å spise noen av oss, vi hadde gått for hardt i den kullen begge to, og så hadde vi vel slått i oss for mye kall melk med én gang.

94TIL ISLANN OG JAN MAYEN

Kristiania, juli 1900.

Ved sin iherdighet har det endelig lykkes Dr. Johan Hjort å få den norske stat til å bygge en egen dampbåt for hav-forskning. Det må synes på høy tid, når en tenker på hvilken inngripende betydning havets forholl og dets skiftninger har for hele vårt lann, og ikke minst for fiskeriene.

Båten er døpt «Michael Sars» etter vår store banebryter i hav-forskningen, og den skal nå ut på sin første ferd. Hjort har bett meg være med for å overta de fysiske unnersøkelser sammen med Bjørn Helland-Hansen. Så vil han selv ta dyrelivet, og fiskeri-unnersøkelsene, og Håken H. Gran tar de botaniske unnersøkelsene. Kaptein G. Sørensen skal føre båten.

Men å, for et slit det alltid er å rigge seg klar til en slik ferd. Nytt av alt slag må lages, og må prøves, og forbedres, og velges og vrakes. Alt skal være i full stann, intet må glemmes. Hjernen blir sløv og tom, en føler seg utslitt før selve arbeidet skal begynne.

Båten reiste med de andre runt kysten, men skal komme inn til Geiranger.

95Gudbrandsdalen, 15. juli.

Byen og strevet og tomheten ligger bak. Det bærer nord gjennom Gudbrandsdalen. Jeg kjører langs Otta, denne grønne, skummende elva . . .

Øyet følger de hvit-grønne hvirvler. En ser seg frisk igjen på denne sterke viljen som går sin syngende seiers-gang gjennom dalen den selv har gravd — ustan-set av alle hindringer. Du er som menneske-livet, som manndommen. Du kommer fra barndommens ubevisste uskyll, den hvite snø som dekket fjellets knudrete hårdhet, da tiden ikke ilte.

Nå haster du med mannens blinnhet gjennom din gjerning, bryter selv din vei, og gjør ditt verk, for å svinne stille i havet. Men på ny stiger dine vanne, på ny faller hvit snø i fjellet. . .

Utover din skummende gang bøyer seg hengebjerken, myk og yndefull. Du gir vann til dens rot og dugg til dens blad; — men så haster du videre . . .

Grjotli, 16. juli.

Igjen oppe mellom fjellene og snøen. Solen gikk just ned, og breen glødet i dyp karmin over bergkammen. Flatene og vannet her unner ligger i kall kvell-skygge.

Ikke før er en igjen nær breene, før livsmotet skyter nye skudd, og det a'ent der nede blir kvalm slapphet.

Hva er det for trolldoms-makt ? Da jeg først så dem denne gangen — så det mørke skar, de stup-

96«OTTA, DENNE GRØNNE, SKUMMENDE ELVA»

bratte stein-veggene, og de hvite bre-flekkene, strengt, og stengt, og hardt — da kom uhyggen — det var som: Huff, må du derinn? Da trakk de frodige markene, og de smilende bjerke-lunnene . . . Men nå — når en står og ser på breene derover, som de ligger blålig hvite og kalle, etter at solgløden er borte — da er det som en føler seg fri og rak igjen. Er det kanskje luften som er lettere så høyt over havet ?

7 — Nansen: Friluftsliv.

97Geiranger, 17. juli.

Regn og skodde over fjellene, ingenting å se, og likevel er det skjønt å være menneske. Det er så underlig med

det: i regn- og styggvær blir en ofte lettest til sinns. Er det den fuktige luften som dugger det indre gråværet ? nå er det helt borte . . .

Nedfarten hit var visst noe av det mest storslåtte jeg har sett, når jeg bare hadde sett noe av det. Men skodda var så tett, at da jeg var der oppe i skaret med fosser på alle kanter, så jeg ikke a'ent enn veltende skyer unner og over. Jeg ante at jeg hadde dalen og fjorden tre tusen fot rett unner, der nede i dypet hvor de grå steinmassene forsvant.

En gang gikk det et rift i skodde-kaven og jeg så et grønn-blått bånn dypt, dypt nede, — det måtte være elva etter at vannstrengene hadde tumlet seg sammen utover disse hengende, veltende urene og berg-veggene ... Så forsvant det igjen, og jeg hørte bare dundret av fallende vann.

Det er den mest utpregede botn-dal jeg kan minnes å ha fart igjennom. Det innerste av botnen stiger omtrent to tusen fot ende opp, og deler seg i to, med en elv fra hver side, som ikke syntes å ha gravd seg dype renner, noen av dem. Tiden siden botnen ble dannet av isen, og breen svant, er for kort; dertil kommer at avstannen fra vann-skillet til sjøen er så liten, og fallet stort, så utgraving og transport har gått for fort fra alle kanter.

Det var helt polar-lannskap der oppe mellom

98fjellene. Breene kom veltende utover fra skodda, fjell-veggene nakne og våte unner, og så det svarte Djupvatnet med sprette is-flak med blå føtter. — En var langt nord i is-verdenen igjen.

Ålesund, søndag 22. juli.

Jeg ligger på en fjell-knaus ut mot havet, og lar meg steke av solen. Langt der ute brer det seg kjølig-blått og mørkt for nordosten, med hvite skum-kammer.

Fra Geiranger gjorde vi unnersøkelser utetter Storfjorden; nå er vi her. I går var vi halvveis ut til Storegga, for å begynne på vårt snitt over til Islann.

Det hadde blåst nordvest-storm i flere dager; det gikk enda høy sjø, og det brøt på flere favner vann. Det var ikke så oppbyggelig for dem av oss som ikke er sjøsterke. Men arbeidet ble nå gjort like fullt, og vi fikk vår femte stasjon på denne reisen bra nok.

Her er så stille og fredelig. Der nede er en liten lun havn med pakk-boder og fiskerhytter omkring. Utenfor skjær og holmer som lyser gul-brune, isprengt med grønt, mot det blå hav, hvor det kuler mer opp fra nordost. Ingen seiler i den friske vinnen, det er jo søndag, de ligger inne og holler helg.

Her og der slentrer menn søndags-kledde omkring med hennene i bukse-lommene og spytter — eller ligger i en solbakke med hennene unner nakken og glaner opp i rommet — eller de sitter to og to sammen og sur på snaddene og røer om vinn og fiskeutsikter.

99De har fisket så overhendig godt med lange nå de siste ukene.

Der nede på haugen unner leker noen barn. En kjekk halvvoksen jente, med en rød lue lysende i solen, har et trekkspill og øver seg på «Ja, vi elsker», mens hun synger til og marsjerer att og fram. Hun har slike faste, vevre bevegelser.

Der kommer en voksen jente i blå kjole oppover, setter seg på steinen og vil ha trekkspillet. Hun spiller ikke likere.

Men med ett får hun det travelt: farer opp, retter på hode-kledet, går nedover litt. — Jeg ser til den motsatte kanten. Jo, der går det to mannfolk nede på veien, så rolige og uforstyrrelige. Snart må de vel stanse? Jo der! den ene blir stående, ser oppetter og spytter, hennene i lommene, litt skrutt i nakken. Den andre stanser nedenfor.

Jenta snur og går tilbake, ser seg forvirret om etter ungene, som hun jo ikke skal passe; hun ber dem komme, som hun slett ikke vil at de skal. Så går hun i siksakk nedover.

Jentungen med trekkspillet vil følge, men blir awist. Så går det fortere og fortere — så like på ståltråd-gjerdet.

Der snakker de sammen. De går nedetter veien og blir borte bak husene.

Senere ser jeg dem i en båt der nede i havnen. Han setter et mørkt, barket seil; og for god vinn stryker det på søndags-tur inn over den glitrende fjorden. Den blå kjolen lyser så friskt langt inne,

100men gleden er jo blå. Livet er tindrende blått sollys.

Så det gjør godt å dovne seg. — I morgen bærer det til havs. Først vil vi gjøre et snitt, med en rekke stasjoner, gjennom havet over mot Islann; så tenkte vi oss mot Jan Mayen, og så tilbake til Lofoten. Det er livets utbredelse i havet, og fiske-forhollene, Hjort og Gran vil studere, og det er forhollet mellom de varme og kalle strømmene og vannmassene som Helland-Hansen og jeg særlig vil søke rede på.

Vi har alle oppfunnet nye apparater, instrumenter, og metoder, for unnersøkelser både av havets liv, og av dets fysiske og kjemiske forholl; og stort venter vi av denne ferden — det er visst ikke langt fra vi synes den må innlede en ny tid i havforskningen.

På havet mellom Norge og Islann, torsdag 26. juli.

Livet er lyst stundom. Vi har nådd den første seir på vår ferd. I natt fikk vi våre drivgarn fulle av sill, blank, blinkende storsill. En sei fikk vi også, og to store torsk, mitt ute på havet.

Hjort er strålende stolt over denne bekreftelse på sine forventninger. Han var kommet til den slutning, at de fiske-arter som gir oss våre store fiskerier, er ikke bunnet bare til bankene og kyst-strøkene, men er utbrett over hele havet, også over de store dyp — overalt hvor de finner livskår. Han var blitt styrket

101i dette ved det som bottlenose-fangerne fortalte om fiske-mengder ute på åpne havet.

Her har vi altså de sikre beviser. Med ett slag mangedobles feltet, hvorfra fiskeriene får sine rikdommer, havets fiske-mengder synes mer uuttømme-lige enn vi våget å tro.

Nå er jeg spent på ueren vest for Jan Mayen, hvor jeg i 1882 fant en klappmyss-mage dørgende full av friske uer som måtte være tatt nettopp. Og det var mitt ute på dype havet. — Og så tenker jeg også på all fisken jeg fant i magene på håkjerringene vi dengang tok i Danmark-stredet mellom Islann og Grønlann!

Vi hollt jo torsk, og uer, og slikt, mest for bunnfisk, og vi skjelnet dem fra de såkalte pelagiske fisk som streifer om fritt i havet, som f. eks. makrellen, men nå blir de jo nærmest pelagiske alle i hop.

Det er havblikk. Lange dønninger som vuggende stål, sakte skvalp mot skuteveggen — solens ill-kule går ned i blålig purpur. Havhester, på tyste vinger, er flittig på ferde over hav-speilet, krysser uavlatelig sol-stripen, som søkte de noe de aldri finner. Men herregud, det gjør vi vel alle . . .

Men en må sove. Om få timer kommer trålen °PP> da er det igjen til arbeid hele natten med å måle temperaturer, og hente opp vann-prøver fra dypet. — Sove, som en bare kan på sjøen.

102Nord for Islann, søndag 29. juli.

Tåke, tåke — over oss, omkring oss — tåke hvorhen vi ser.

Men seil videre gjennom skodda, mens havet vugger deg i møte og bringer bud og hilsen fra det usette bakenom, du vet ikke hvor, — bringer lengsler, du vet ikke hvorhen. Du bare aner det er noe å lenges mot ensteds i rommet — bakenom, ovenom tåkene, hvor dagen er klar, og sol skinner på blinkende tinner.

Halloi — der slår han halv fart i maskinen. Skodda er tett som grøt der ute. Vi ser bare et parr skips-lengder framfor oss.

Dette er ishavs-skodda. Det er grenseskjellet der hvor sydens varme, salte havstrømmer møter de hvite is-marker. — Og bølger kommer, og bølger går. Vi ser ikke hvorfra, og vet ikke hvorhen.

Sønnenfor ensteds ligger Islann, saga-Iannet, — nordenfor ligger isen. Men ut fra de ull-grå masser kommer seilende forbi lengst svunne tiders staute viking-skuter med låve seil — værbitte karer med stritt skjegg, men

med hodet djervt på sterke skuldrer, og kvasse øyne unner brynene, — karer, for hvem livet er lek, men som heller ikke er redd døden.

Der seiler ugjernings-mannen Eirik Raude, firskåren og lurvet, men med seig vilje; deg høver skodde og is. Der står Leiv, rak og rolig i sin akter-stavn, den forvågne med de lange mål, og sikkert overlegg. Du unngår helst isen, og søker det åpne farvann.

103Der kommer Gunnars staute skikkelse. Han sitter og ser drømmende i det blå dyp. Hva søker du her? Deg høver livet bedre enn skodda — du som fant lia for fager til å dra bort, selv da det gjalt livet.

Men den svære skikkelsen der. — Er det Skarphedin, eller Eigil, eller Skallagrim? —

Og de kverver igjen bort i tåke-havet, mens Islann ligger der i sør, og gjemmer sine minner om dåd og udåd.

Nå slår han igjen full fart i maskinen. Skodda er lettet noe, propellen sveiver runt i øket tempo, og det bærer fram mot nye mål.

Sett seil for arbeidets dag ut av de klamme tåker. De levde sitt liv, og fylte det med eventyr, la oss også leve vårt.

*

Endelig ut på ettermiddagen skimter vi med ett lann forut. Det er foten av en loddrett berg-vegg nede ved sjøen, som mørkner ut av skodda.

Det er Kapp Nord, nettopp det vi skulle vente. — Vi er sannelig ikke langt av. Men nå har vi kjenning, og så bærer det videre, — berg-odde etter berg-odde stakk fram bortetter, loddrette basalt-vegger. Vi så inn i Jøkull-fjord og Isa-fjord. Skodda lå over alle høyere topper; men her og der lyste fonner og breer ut av tåke-massene. Det blåste frisk kuling av nordost.

104Et gløtt inn i Ønundar-fjord, vill og forreven, men mer tiltalende nå enn sist da jeg lå der i storm med fjellene dekket av nysnø i mai månet for tolv år siden.

Utenfor møtte vi Ellefsens fem hvalfangere, djerve små båter, som husket seg godt i sjøene, med skumsprøyt over baugen.

Så ved midnatt bar det inn Dyra-fjorden; men jeg kjente den ikke igjen. Den spisse kjeglen der må være Myrum-kotlen. De klynger av hus der på styrbord må være Høgadal; men jeg minnes ikke at der var så folksomt.

Der foran stikker en flat odde ut, — det er så vitt vi kan skimte den gjennom kikkerten i mørket. Jo, der kjenner jeg meg igjen, det er Thingeyre. Men også der synes det å være flere hus enn jeg kan minnes.

Hvor er Bergs sted? — Det skulle vel være lenger inn. Ja der ligger det jo også et dampskip for anker. Det må være en av hans hvalfangere. Nei, det er jo en fabrikk-pipe, det må være riktig. Nei, likevel en dampbåt, med skorstein.

Vi kommer nærmere. Jeg stirrer inn på Thingeyre. Jeg kjenner huset igjen hvor vi bodde, og sov tre mann sammen i hver vår sopepose på golvet på et loft, — hvor jeg skrev en avhandling om «slimålens hermafroditisme» liggende på maven på det samme lofts-golvet... Og de dagene, med all sin urolige venting og sine usikre anelser står med ett levende for en.

105Vi lå og ventet på skuta som skulle ta oss over til Grønlanns østkyst, hvor vi skulle i lann gjennom drivisen for å gå over innlannet.

Det var i grunnen ikke noen attrå-verdig tid. Ikke ro til å gi seg hen til noe. Langs liene der hadde vi våre rideturer; men heller ikke dem kunne vi nyte helt, like så litt som turen dit inn til Glåmu-jøkull. Det var jo som en tåke-bank dette ukjente forut, som vi skulle seile inn i og gjennom — lik den skodde-hetta der inne over Glåmu-jøklen nå.

Men dampskips-skorsteinen derinne ble likevel til en fabrikk-pipe, — og det lyse der oppe i lia — det må være Bergs hus.

Lukten skulle heller ikke lenge la oss i tvil om at vi var nær en hvalfanger-stasjon. Forsiktig gle vi inn, og ankret ved siden av tre hvaler som lå fortøyd.

Ved seks-tiden om morgenen gikk kaptein Sørensen i lann og hilste på Berg. Så måtte vi en tur over til Thingeyre, for å bestille kuli, og hilse på min gamle vert, holsteneren hr. Wendel. Så tilbake og ankre foran Framnes; og livet var sollyst i tre dager.

I grunnen et deilig sted. — Fjorden full av fisk, og enner, og sjøfugl, ørret i elvene, ryper i fjellene, og så de herlige rideturene. Hva vil en så mer? Her måtte livet kunne leves, og la så imens verden rulle. — Kinesere slakter europeere, og engelskmenn boere, — hva vedkommer det en her ? — En har glemt telegraf og post — og telefon.

106Tirsdag 31. juli 1900.

Jeg besøkte en gammel skald, Sigvathor Grimsson, Bergs nærmeste nabo, og hans forpakter eller husmann. Han er 60 år, og så just ikke mye ut som dikter av det ytre. Han sto nettopp krokete og slo, da jeg kom til ham, han hollt just på med å barbere en gras-tuve med et lite stutt-orv.

Først var det de nødvendige innledninger om ditt og datt, og forsikringer fra hans side om at han ikke hadde ventet så fornemt et besøk, framført på godt dansk, og med stadig tiltale av «min gode Herre». Så kom vi i prat.

Jeg syntes at den vollen måtte være sen å slå, så tett med tuver som der var, og spurte hvordan de kunne drive på med det år etter år.

Han spurte forbauset hvordan det kunne være anneriedes. Jeg mente det måtte da være bedre å pløye opp marka, og få den flat.

«Nei, min gode Herre, da vilde det jo blive så meget mindre Overflade at vokse Græs paa!»

Det var også en måte å se det på. Men ellers var pløying i de siste årene ikke lenger ukjent her. Da jeg reiste til Grønlann for tolv år siden, kjøpte jeg den eneste hesten på Islann som etter sigende hadde vært prøvd foran en plog, og som derfor kunne trekke; hva islanske hester ellers ikke kan.

Så spurte han om jeg ikke ville tre innenfor. Gjennom den låve, krokete, og mørke gang, nesten som en husgang til en eskimo-hytte, kom vi inn i

107et rom, så lavt at jeg ikke kunne stå rett. — Der lå bøker stablet opp i pakker langs veggene, mest uinn-bundne, av forskjellig slag fra familie-journaler til sagaer.

Så bar det opp en stige til ånnen etasje, som var et fellesrom unner sperre-loftet: dagligstue, arbeidsrom, soverom for ham og hele familien.

Her var hans redskaper, penn og blekk, på et bord ved vinduet. Men når han skrev, satt han på en krakk med et brett på fanget. Og her tilbrakte han — så vitt jeg skjønte — meste delen av vinteren, og ellers når han hadde fri fra sitt gårds-arbeid.

Så dro han fram sine manuskripter: seks svære binn om Islanns prester, fint og tett skrevet, — og så kom dessuten flere binn med tillegg.

Om innhollet kan jeg ikke dømme; men et kjempe-arbeid er bare skrivingen. — Og det er gjort uten håp om noensinne å se det i trykken. Det skal være et arbeid som han testamenterer kommende slekter, og skal oppbevares på selve Københavns universitetsbibliotek — (hvis det da ikke nå skal gå til biblioteket i Reykjavik?)

Sannelig, jeg fikk beundring for denne gamle mannen, som jeg sto der i det trange rom. — For hvem arbeidet da han? Ikke for berømmelsen — det måtte da være ettertidens. — For menneskeheten ?

Fattig som Job, i disse omgivelser, med den utette torven like over hodet så han stanget opp i

108den, — aldri noenting lært, bare gravd i jorden. Ja, vi arbeider fordi vi må, selv om det er på islanske prester .

. . Våre mål blir store nokk, når våre skylapper bare gjør synsvidda liten nokk.

Utett ja? Det var så utett det torv-taket, at når det regnet, måtte han sitte kroket over manuskriptet for at det ikke skulle sile ned på papiret, men på ryggen hans isteden.

Det er Islann! Tynget unner minner, mest til forkrøpling, lever det i fortiden, — glemmer nåtiden — og bruker stutt-orvet.

*

Om natten den 2. august gle vi i dyster stemning ut av Dyrafjorden igjen. Vi hadde hatt en herlig ridetur til kirken, og lenger ut, tidligere på dagen, — og familien Berg hadde tilbrakt kveilen ombord.

Det var ingen som hadde lyst til å reise, og det var visst flere av oss som gjerne hadde møtt storm på sjøen for å tvinges inn igjen. Men sjøen var vakker, og i nord drømte himlen i en vemodig blek rødme etter solnedgangen. Ove Hjort sang

♦Norrøna-folket det vil fare.»

Men det vil nok ikke fare alltid.

Dagen etter gjorde dr. Hjort et ypperlig funn av 128 fiske-yngel — mest torske-arter — i et kvarters trekk med den store håv mitt ute i Danmark-stredet,

109i grense-beltet, hvor den varme Irminger-strøm fra Atlanterhavet og Polarstrømmen møtes.

Dette funn er av stor betydning, fordi det viser at yngelen — som jo kommer ved gytningen langs bankene inne ved kysten — den driver med strømmene utover fra lannet og nordover i havet, til det kystvann den føres av, her møtes med Polarstrømmens vann. Fiske-ungene lever nå sitt frie liv i havet, til de blir så store at de igjen søker inn mot bankene av egen drift.

i

4. august 1900.

Og så kom vi i går opp unner isen i blinkende solskinns-vær, og stille sjø. Det var underlig å se den igjen. Ytterst ute rekte små løse stykker, tært av den varme sjøen; men lenger inn strakte seg svære flak med koss og flater i hemsk Ishavs-ensom-het, ubetråtte og usette.

Jeg sto og stirret på dem i kikkerten, — innover disse hvite is-flatene, som en kjente så vell; — sto og så om det var lett å trekke båter over dem, og var mitt oppe i vår ferd over isen og drift langs Grønlann for tolv år siden.

Jeg syntes før jeg var så overlegen, da Gran og de andre gjerne ville inn på isen. — Jeg hadde ikke noe ønske om å komme derinn, hadde ikke noe der å gjøre; — alt hva jeg fant av interesse, syntes jeg var å fiske opp et stykke sibirisk rekved som drev i vannet mellom is-stykkene.

110Men som jeg sto der og stirret innover, da kom den likevel denne lengselen etter igjen å være der inne, igjen å komme opp på et koss for å speide etter framkomst — det er spenning, det er handling i det liv . . .

Vi måtte venne og gå utover igjen for propellens skyll — den kunne slås av mot de løse is-stykkene.

— Men en ble stående og se til de svære flak i syningen var ute av sikte.

Vi var nettopp i brytningen mellom den kalle og varme strømmen. Det er Polarstrømmen: — dannet av ferskere, lettere vann, oppspedd av Sibiriens elver, renner den i overflaten sydetter langs Grønlanns østkyst, og bærer de store is-mengdene på sin rygg,

— og så er det den varme strøm, kalt Irminger-strømmen, som fra Atlanterhavet går nordover langs Islanns vestkyst.

Her flyter det kalle, men ferske, og derfor lette Ishavs-vann utover i overflaten, mens det varme, salte, og derfor tyngre Atlanterhavs-vann dukker inn unner Ishavs-vannet. Og alt det bærer på sin rygg, blir skummet av, og

liggende igjen langs grenselinjen, så vi kan se den på lang avstann, som en skarp skum-rann, hvor vann-flaten skjelver og hvirvler. Ned igjennom er lagene skutt inn over hverandre, skiftevis kalle og varme.

I natt hadde vi en stasjon nettopp i dette strøm-raset, hvor temperaturen i overflaten kunne gå fra 3° opp til io° varme på et parr minutters gange»

111Tanken var å ha tatt flere stasjoner, og så gått inn til Islann igjen; men været er godt, vi må nytte det og komme videre. Kursen er derfor satt nordenom Islann til Jan Mayen.

Sønnenfor oss ligger Islann, for en stunn siden i solskinn, nå i tåke. Noen deilige dager har vi hatt der, med sol over livet. Fra tåkene kom vi, og til dem drar vi tilbake . . .

De rideturene derinne, langs den vakre fjorden, over de jevne fjell-slettene, de grønne dalene, den friske fart, den smittende latter, de snøblinkende fjell, og havet glitrende der langt utenfor — Og livet ble ungt og fritt. . . En hadde en følelse som en kunne slå seg ned her for godt.

Og så disse gode, prektige menneskene, vokset opp unner frie forholl.

En lukker øynene og ser sol-glimt bortover grønne lier, — bratte basalt-vegger over, — låve islanske bonne-gårder, — islenninger som berger inn høy, — en gråmalt enkel kirke, — fjorden utenfor mot havet. Foran en rytterske som fører an i friskt ritt, og etter en rekke ryttere og rytterske, og blå øyne som tindrer glede.

Eller det skifter — og i vill karriére farer en hel skare i kappritt bort over den flate sannstrann, hvor bølgene skyller inn unner hestebena. Trampen av de rappe heste-hover klinger hardt og taktfast. Over himlen går uværs-bøyer, med skodde og regn innover fjellene, mens utover havbrynet kaster den synkende

112sol en lys-strime gjennom uværsskyene på glitrende bølger. Hei mann, livet er skjønt og friskt.

Men unner en lyder maskinens ensformige stempelslag som ubarmhjertig arbeider oss østover og nordover inn i Ishavs-tåka.

*

Det har klarnet igjen. Breen på lannet sydost for Kapp Nord lyste, halvdekket av skodde-dotter, her i ettermiddag. Det var som en hilsen fra Frans Josefs lann, med de bratte, svarte basalt-veggene unner, den store, jevne snø-flaten over — og så bre-kammen som svant bort oppe i skodda.

Nå gikk solen ned i havet; et glødende stykke av en regnbue i en blå uværs-sky inne over fjell-toppene; og så et kort øyeblikk — da solen sank — skyene derinne i purpur-glød, og fjell-toppene blå, sjøen mørk og frisk i brisen, og røyken fra skorsteinen som en rødgul sky bortover, mens i nordvest, da solen var borte, hele himlen en gulrød brann over et mørkeblått hav.

*

Så er det midnatt. Havet ruller blankt og grønt. Fjell og jøkler i sør står dystert blå og skarpe, med kalle blink av snø-flekker mot en mørk grønn-blå himmel. Islann og Dyra-fjord er hyllet i natten, men i nord drømmer enda himlen i gul-rødt, og speiler seg i de blanke sjøer. Det er tid å sove.

8 — Nansen: Friluftsliv.

1137- august 1900.

Vi kommer sydvestfra, over havet fra Islann, uavbrutt gjennom skodde. Et glimt av solen ved middag, og ett om formiddagen ga oss noen observasjoner, og etter dem skulle vi være på høyden av «øya», men litt vestenfor. Temperaturen synes visstnok ikke å tyde på at vi er nær isen, for det var varmt vann, over + 40, ovenpå ned til 20 meters dybde, og varmt vann også lavere, nede ved 100 meter, ja til dels ved 200 meter.

Men det må nå være så likevel, det kan ikke være så stor feil ved våre solhøyder. Dybden var 660 favner. Det måtte grunne opp østover, og østover dro vi.

Alles øyne nistirret inn i skodda forut, som snart lettet litt, snart tettnet igjen, så vi knapt så halve mila, eller stundom ikke kvartmila foran oss.

To timer senere, kl. 3 om ettermiddagen, var dybden blitt 600 favner, vi kan ikke være langt av.

En time senere var dybden 596 favner. Enda en time, og den var 500 favner. Dette er spennende. Øynene stirrer inn i skodda. En synes å se en lann-tunge som snart kommer, og snart går.

Dybden blir langsomt mindre, helt til 360 favner. Kursen er nå forandret til rettvisende nord; men så med ett blir det igjen dypere.

Hvor er vi? Er vi vestenfor eller østenfor? Etter bestikket skulle vi være noe østenfor, men kompasset synes mindre pålitlig i dette farvann. Etter solhøydene skulle vi være vestenfor ikke mange mil av, og et gløtt

114av solen vi fikk om ettermiddagen ga en ny observasjon som bekrefter dette. Det må være riktig. Men denne voksende dybden?

La oss likevel holle tilbake vestover. Blir det da dypere, så må vi være vestenfor, og da er det bare å holle bredden, og gå mot øst til vi møter lann.

Noe senere er dybden omtrent den samme; men tåka letter litt, og der i øst og nordøst holler det seg en merkelig lyse stadig, med mørke banker nær horisonten, som kunne ligne lann med odder. Den kommer og går alltid på samme sted. — Vi holler bortover den vei. Der må være noe, og imens går vi ned og spiser.

Mens vi sitter ved bordet, roper kapteinen at nå ser han visst lann. —

Alle mann opp. Det er like tåket; men der i øst skimtes tydelig en mørk odde ved horisonten. Den ble snart litt tydeligere, snart forsvinner den igjen, nesten helt. Det er Jan Mayen! — men hvor? Nord eller sør?

Vi bærer nedpå. Skodda kommer og tar den. Vi går tre-kvart time, og skulle være kloss innpå; men vi ser ingenting uten tett tåke, og dybden er igjen blitt større.

Vi er glad vi har sett lannet utvilsomt, og nå kan det snøtt være mer enn halvmila av. Vi må ligge stille og vente, mens øynene anspennes for å få et nytt glimt, og ørene for om mulig å høre brenningen mot stranna.

115Det letner og tetner, men ikke noe å se eller høre, bare skodde og hav, med svak dønning fra nordvest.

Endelig, der letner det litt igjen, og en ser den samme runne kollen mørkne fram av tåka, — nå ganske nær. — Der mørkner det av mer lann nordover et stykke, — men sørover ingenting.

Skulle det være nær sørpynten?

Snart tetner det igjen helt. Kjenning kan vi ikke få, og det er ikke annet for enn å la henne ligge, og vente. — Å gå nærmere unner lann i slikt vær synes lite rådelig. — Kanskje blir vi liggende her hele natten — — —

Lannet er igjen helt borte; men vi var det så nær at vi kunne se brenningen i stranna. — Vi gar ned.

Som jeg senere på kveilen igjen kom på dekk, kunne jeg et øyeblikk se kollen skarpere og mørkere enn før. — Jeg så nå også en odde lenger sør, ganske tydelig. Men der! — hva var det, der utenfor den odden? En stabbe-stein opp av sjøen? Ved siden av enda en lavere stein!

Det må være stabben ved sydost-pynten av lannet. Jeg roper til kapteinen. Han ser den også, — snart ganske tydelig, snart borte i tåka.

Litt før hadde styrmannen fått et glimt av selve Beeren-berget oppe i skodde-kaven; men det kvervet straks bort igjen.

Jeg står lenge og ser. Alt er igjen forsvunnet. — Men nå kommer det en lette innover. Se der, nå

116syns pynten igjen, og stabben utenfor med en kløft mitt i, og en mindre stein sønnenfor.

Det er ikke lenger til å ta feil av, og vi damper sakte sørover, for å gå sønnenom øya og opp på østsiden, hvor det

sikkert må være klarere i le av lannet; for vinnen kommer vestfra.

8. august 1900.

I den stille grålyse tåke-natten gie vi langsomt runt sørpynten av øya. Som vi kom lenger øst ble det så vitt klart at vi kunne se de grønn-gule fjellsidene oppe i søkkene mellom toppene og kraterne, på ryggen av lannet. Unner var de stupbratte lava-veggene, som fait svarte i sjøen med tåkedotter svevende omkring.

Oddene langs lannet nordetter på østsiden stakk litt etter litt fram. Den bautasteinen som stikker rett opp av sjøen der utenfor den bratte lava-odden, det må være «Fyrtårnet». — Videre og videre speider vi, men det syns ikke mer lann nordenfor enda.

I le av øya, på østsiden, er sjøen blitt ganske blank; og som ventet, er det her klarere.

En underlig tåkestemt natt, — så stille og øde. På den blanke sjøflaten bortunner de svarte lava-veggene lå sprette alker, og en enkelt alke-konge, — som svarte flekker. De svømte og koste seg, og iblant flakset de langs speilet unna for skipet, men kunne vanskelig komme opp, det var for stille — og så dukket de. En enkelt skrek sitt arrige skrik.

117Langs lava-veggene høyt oppe hang et lyst tåke-lag. Ovenfor stakk de eiendommelige lava-toppene og kraterne opp her og der, med gryter fulle av snø. Nå blir de helt klare, og de grønn-gule sidene skinner mot det lyse tåke-taket.

Vi stanser for å hive ut et snøre og se om her er fisk. — Så stille natten ble, da propellen sluttet å banke . . .

Dette er ulikt alt annet. Innenfor ligger dette hemske vulkan-Iannet, halvt i tåke; krater i krater bortetter, med skarpe kammer imellom. Ingen daler, bare botner, — og her og der en bekk som ikke har gravd noen renne, men stuper fra snøen utover de høye lava-veggene i sjøen, en hvit strime mot svart. Og ved foten av veggene svære sprekker og huler, — og den blanke sjøflaten unner. — Ovenover kommer skodde-kaven veltende nordostfra. Og utover ligger det blanke hav, og skodda. — Det er som fra en utdødd verden, — på månen, eller på en glemt planet.

Slik ligger den her gjennom årtusener, denne ensomme øya, skjult for menneskeblikk, og ingen kjenner hva den gjennomgår i tidenes skiften.

Ved spenningen i jordskorpa unner havet ble de indre glødende masser drevet opp fra dypet, i utbrudd etter utbrudd. Havet stønnet og skalv i forferdelige eksplosjoner. Hav-skjelv fulgte, — veldige bårer, som fjell, veltet utover, knaste isen i nord, hivde de svære flakene over hverandre i brakende røre.--

118Så steg lavaen over havflaten, i fresende skodder; vulkan-kj egler bygde seg opp, askeregnet mørknet dagen til natt. Høyere steg vulkanene, krater ved krater åpnet seg, — men veldigst bygde en kjegle, steg og steg til mer enn sju tusen fot over havflaten; det var Beeren-berget. Det ble dekket av svære breer og jøkler.

Like til sene tider har det vært nye utbrudd på øya, lava-strømmene har veltet fram, breene er blitt smeltet, og vann-flommer med is og grus har fosset i vilt løp nedetter; askeregnet har dekket snøen og isen med tykke, svarte lag langt utover sjøen; jord og hav har skjelvet; jord-kjelen har fosskokt, og pol-nattens stillhet er blitt gjennomskaket av brølene og brakene fra den utstrømmende damp — hele denne is-verden har vært hyllet i den kokende, veltende sky-mørje . . .

Ingen fisk. — Vi damper igjen på nordover for å gå opp i «Drivtømmer-bukta». Av lannet nordenfor skimter vi bare av og til Egg-øya gjennom skodda.

Hjort hadde også tørnet ut, og vi sto sammen på brua, tause unner tåke-taket, og så inn i denne fremmede verden. Egg-øya og lava-oddene nordenfor ble etter hvert tydeligere. Det måtte være «Losbåten», den svarte steinen som sto opp av sjøen lik en seiler der på babord baug. Og der nordenfor er bukta hvor vi skal inn.

119Men se der! nå letter skodda! Det river flenger, og ut av skodde-massene trer Beeren-berget med hvit-blå breer og svart lava innimellom, høyere og høyere opp etter. Det er som det velter over oss.

«Nei se, kaptein!» Kapteinen ser på det en stunn uten å si noe; så skubber han på akslene og sier:

«Uff det er uhyggelig, det er som noe styggedom som velter over en.»

Ja, her er rimtursenes lann, Trolle-botn. Noe mer likt det har iallfall jeg aldri sett. Disse hvite breene med blå-grå is innimellom som lyser unner skoddetaket, og velter like i havet til alle kanter, med svarte basaltvegger unner her og der, —

«Den skorne heimen, som ingi soli skin.»

Vi gikk opp i bukta. Liner ble satt, og i den lyse morgen gikk vi til køys og drømte om smilende enger...

*

På linene fikk vi ingenting. Flere tråltrekk ble gjort, men heller ikke de ga noen av våre sydlige fisker, bare små Aragonus Cottus osv. i mengde.

Når en tenker på all fisken på bankene ved Islann, ikke så svært langt sønnenfor, og ved Finnmark østenfor, like langt nord — ja ofte ved Spitsbergen mye lenger nord — kunne det ikke synes så urimelig at det sto fisk her på banken ved denne vulkanøya. Men det ser det altså etter dette ikke ut til, dyre-

120verdenen her må være så temmelig arktisk, og det er vel for lite mat for storfisken.

Om ettermiddagen var Ove Hjort og jeg inne unner lava-veggene og skjøt en halvhundre alker. Det var helt som liv igjen å få bruke børsa, og se alkene tumle i vannet, en etter en, fra sin susende fart forbi oss.

9. august 1900.

Om natten, mens vi lå for anker, og hadde satt noen sillegarn — som vi heller ikke fikk noe på —, dro en del av oss inn til lann igjen. Først langs lava-veggene for å skyte alker.

På Egg-øya var det en bukt inn, som er det ødeste, trolldomsaktigste jeg har sett. Unner, en smal, øde sann-strann med noen stykker rek-ved som forvitrede ben. Derfra enne opp, mørk-brune lava- eller tuff-vegger, furet av vann og frost, i de mest krokete, knudrete former, snodd og vridd overalt ned igjennom som knuter og sener. Ikke liv å øyne her. Ikke engang en snøflekk; alt mørkt og brunt og hemsk, nå ved midnatt.

Sannelig dette er Trolle-botnen nord i Tåkeheimen.

— Herinne bor drager og underlige forverdenens dyr,

— ikke blivende sted for nålevende.

Vi dro videre, og så tilbake igjen — overalt det samme. Andre steder satt da alkene i rekke og rad på hyller oppetter, og livet opp; men her gikk alle

121de dype, vriene furene opp ned, det var ikke rom for fugl engang.

Sønnenfor — utfor Egg-øya — sto en lava-stein, en veldig bauta, opp av sjøen, som brøt om dens fot, og hulte den ut i dype huler, så den vel snart må kantre.

Lenger sør, inne i «Drivtømmer-bukta», gikk vi på lann gjennom brenningen, og dro båten opp så godt vi kunne. Vi gikk lenge innover; men et trøstes-løsere lannskap har jeg ikke sett. Bare en slette av forvitret lava eller aske, svart og trist, uten et grasstrå. Bare langt borte så vi grønn-gule skråninger i de svarte fjellene; men dit rakk vi ikke, tross vår iherdige botaniker, som gjerne ville ha noe i bota-niser-kassen.

Skodde lå over alle fjellene runt oss. Bare over kammene i nordvest lyste solrødmen unner skodde-taket, og minnet om at det fantes solskinn en steds i verden; men det måtte være langt, langt borte.

Som vi dro ombord i den stigende morgen, lettet det over fjell-toppene i sør. Ute i nordost rødmet det av solen, og det var vel kanskje vakkert på sin vis.

Av Jan Mayen syntes vi vi hadde sett nokk. Helt hadde jo visstnok ikke Beeren-berget vist seg for oss, og

kanskje den som fikk se det en solskinns-dag, ville gjemme et a'ent minne. — I min erindring har øya festet seg uutslettelig; men det blir vel

122knapt av de minner jeg helst søker tilbake til, skjønt. . .

Ut på dagen gjorde vi nye tråL-trekk, og fant blant annet at her vokser algene helt ned til 50 og 60 favners dyp. Det er vel fordi vannet er så klart og gjennomsiktig, på grunn av det fattige plankton, og sollyset derfor om sommeren kan trenge ned til store dybder. Havet har den klarhet og det planteliv, som luft og lann må savne.

Om ettermiddagen gikk vi, og lot den ensomme øya uten minner tilbake i sin skoddeverden. Hurtig svant den bak havbrynet i tåka, og det bar østover mot Norge.

*

Om kveilen tok vi en temperatur-rekke helt til bunns. Da hennte den sørgelige ulykke, at unner opphalingen av lodd-lina for min ny-oppfunne vann-henter i full fart like i blokken, lina sprang, og det dyrebare instrument med dets kostelige termometre forsvant i dypet. Det var som et stikk gjennom hjertet et øyeblikk — blodet sto stille; i det instrumentet var jo nedlagt måneters arbeid. Men så mintes jeg at det var jo bare en vann-henter, — vi fikk en a'en fram. Den siste dybde måtte tas om igjen, og vi fortsatte like til bunns, på 1 530 meter, og så var jo i grunnen ikke ulykken større. Men likevel — det var mye tapt, og en har vanskeligheter nok å kjempe med. —

123il. august 1900.

Vi damper for full fart østover, over den store rullende vann-slette, horisont etter horisont, i natten. — Og med én gang husker jeg at det er jo sommer. Og dette er sommermorgen med voksende lys, og med blå-grå virkelige cumulus-skyer igjen, — tåka lagt langt bak, — og der foran bygger solrødmen sitt vidunderlige alve-lann, blå fjell med gylne kammer, sunn imellom, og her og der seilere av skyer som igjen svinner. En hadde helt glemt sommeren der oppe i tåka.

Nå står jeg og stirrer inn i det lokkende sky-lann mot den voksende morgen-rødmen. Det er som Norge stiger over havbrynet der bakenom. Du deilige lann, det er som en har vært så langt borte siden du sank i havet.

Over oss seiler tjuvjoene i sin lette falkeflukt (mest Stercorarius crepidata, sjeldnere S. pomarina, omtrent alle med lyst bryst, sjelden mørkere former).

Liksom på overreisen til Islann kommer de her i hele flokker, opp til ti og tjue på én gang, og er nesten enerådende. Av havhester er det forhollsvis få å se, og av krykkjer bare en nå og da.

«Det er et dødt belte her, det er hverken faul eller fisk,» sier styrmannen, som står ved siden av meg på brua og ser utover.

Forut på bakken står folkene og snakker sammen, heilet utover svineryggen, og ser østover mot

124dagen som stiger. Oppe på ankeret sitter Ove Hjort og synger «Fagre dal.» Hans slanke skikkelse tegner seg mørkt mot himlen og den lyse havflaten forut.

Men klokka er straks fire, jeg må igjen ned og unnersøke vannet, om det blir varmere mot Golfstrømmen, eller om det er de samme merkelige vekslinger som før . . .

Det er fremdeles det samme blanningsvann.

Deroppe seiler tjuvjoene. En enkelt gang kommer en krykkje, da stuper de ned over den i vill jakt til det forpinte dyret må legge seg på vannet. Ellers har jeg her ofte sett tjuvjoene selv nedverdige seg til å fiske noe i vannet, når de ingen krykkjer har i nærheten.

Se der kommer Ove Hjort med gitaren syngende:

♦Fade jum, fade jum, sade konungen, fade jum sade hanses majestät»,

«och så dog den beskädliga konungen och till himlanes salar han far där englane viftar med svansen så

förbaskade trävlig som dom har»--

Og så synger han om «Dolce Napoli» og «I månens sølverglød» . . .

Men der ute er det hval-blåst. Et parr storhvaler går samme vei som vi østover.

125Kl. 3 ettermiddag.

Jeg har sovet etter en travl natt og ligger her på hekken og slikker solskinn. Mørk-blått hav, lys-blå himmel, hvite, seilende sommer-skyer høyt oppe, og Norge stadig nærmere i øst, bak det skarpe blå havbryn.

Der forut henger barkete garn på tørk, og lyser deilig rød-brunt mot det blå.

Solen steker en like inn i sjelen, og livet er blått. Kan en noensinne få for mye solskinn? Nå skinner også sol over Sørkjevatn, og Åkeli-nuten, med en enslig snøflekk, Fagerfonni, dirrende i dagen oppe i Ble der langt inne på fjellene i Norge.

Men høyt der oppe utstøter de mørke tjuvjoer sine klage-skrik. De følger oss enda. — Hva vil du her i solskinnet, du svartfugl? Reis hjem til tåka igjen, og forstyrr ikke en manns sommer-drømmer.

Å nei, så maste-toppen lyser vakkert gyllent mot den blå himlen. En minnes Frams gylne maste-topp, når en så den mot blå luft langt der ute fra isen. Det var så underlig ensomt dette gullet der høyt oppe i den kalle luften, — en hilsen fra en rikere verden. — Seil, seil langt, blinkende, gylne drømmer.

Om kveilen.

Nettopp nå no'e gledelig!

I dagevis siden vi for fra Jan Mayen, har vi speidet etter maneter, natt og dag. Nå endelig ses de første. — Den store håv må ut, mens vi spiser til kveils.

126Gran unnersøker overflate-planktonet. Stor giede! Plutselig opptrer nå Ceratium tripos (en kisel-alge som gjør morill) i mengde — altså kystvann eller vann fra bankene, — just hva vi etter manetene må vente.

Hva vil nå håven bringe? Den blir hivd inn. Spent forventning. Men da den kommer opp full av maneter, og mellom dem myller av fiske-yngel, da blir gleden ombord vill. Gran gikk omkring og sang og danset. Kapteinen kom ut fra sin kahytt i bare skjorta, og ville ikke tro det før det ble presentert ham en hel tallerken full av sprettende yngel.

Like ned til Jakob, så måtte han fram med sin tann-byll i stort kjake-kle'e, og stå og se på håven, som var kommet opp med dette vidunderlige: fiskeyngel, ren torskeyngel — mitt i havet mellom Norge og Jan Mayen, seksti mil av lann. Gleden smittet alle ombord. Et nytt skritt framover til forståelsen av havets dyre-liv.

Dette må gå slik for seg, at om våren blir vannet i overflaten, ved kystene og over bankene, sterkt oppspedd ved den økede mengde elve-vann fra lann; dessuten blir dette ferske overflate-lag sterkt oppvarmet av solen utover forsommeren. Det blir på den vis mye lettere enn det saltere overflate-vannet, og må, som følge av det, spre seg lenger utover til havs enn om vinteren. Derved kommer dette overflatevannet også til å føre med sitt plankton, som

127nettopp de røde maneter, Ceratium tripos, og torskeyngelen, som er gytt på bankene om våren.

Det er ellers eiendommelig at denne torskeyngelen, som altså driver av sted med vannet, den holler mest til nettopp unner de store røde manetene, hvor den vel på en vis er best beskyttet.

På havet mellom Jan Mayen og Norge.

12. august.

I går kvell satte vi liner med hundrevis av krok, drivende her mitt i havet. Og i dag tidlig halte vi dem inn, med mengder av uer — store Sebastes norvegicus — på krokene. Nettopp det vi hadde ventet. Det var altså riktig det, at den lever her ute over de store havdyp, nede på en førti og femti favner eller så, og i slike mengder. — Og det

vet selene, iallfall klappmyssen.

Det er overskyet, og havet smiler ikke. Gråvær i sinnet — hvorfor? Og i morgen ser vi kanskje Norge! Har vel arbeidet for mye siste natten, og det er blitt for lite søvn disse døgnene. — Tungsinn. — Sjøen ruller blygrå . . .

Så mange gåter unner den evig bølgende flaten. Og så lite vi enda vet om hva som foregår og rører seg der nede.

Oppe i Pol-havet hadde jeg, ved stadige målinger av vann-lagenes temperatur i forskjellige dybder, fått en anelse om at det gikk store bølger i disse lagene, som vi ikke visste noe om på havets overflate.

128Nå har vi, ved å ta mange stasjoner tett etter hverandre, forsøkt å komme nærmere inn på dette. Og det bekrefter seg, det må være slike ukjente bølger i dypet, på grensene mellom lagene; slik at de tyngre lag unner bølger opp og ned i de lettere lag over. Og de er svære de bølgene som ruller langsomt av sted der nede, de kan være førti og femti meter høye; ja det spørs om det ikke stundom kan være dem på hundre og to hundre meters høyde.

Her på overflaten merker vi dem ikke. Tenk om vi med ett skulle få se slike bølger komme rullende. Men det setter tyngdekraften en stopper for; tyngde-forskjellen mellom vann og luft er for stor; slike bølger ville på sjøens overflate, hvor de skulle heve seg opp i luften, bli for tunge, i forholl til den kraft, som driver dem fram. Og selv om de kunne tenkes dannet ved et tilfelle — som ved vulkan-utbrudd på hav-bunnen, eller ved jordskjelv — ville de straks falle ned, og få en rimelig høyde. Annerledes der nede, hvor tyngde-forskjellen mellom det ene lag og det a'ent er så liten.

Når vi står på et høyt fjell med tåkehavet unner oss, og solen skinner på det, da kan vi se svære bølger bortetter. Det er bølger i luft-lagene. Slik omtrent må vi også tenke oss det nede i havet. . .

Ellers er det merkelig så regelmessig fordelt vi har funnet vann-lagene i dypet; ganske annerledes ensformig enn alle tidligere unnersøkelser gir inntrykk av.

129

9 — Nansen: Friluftsliv.Unner 800 og 1 000 meters dybde er hele Det norske hav fylt med kalt vann, unner o og temperaturen avtar regelmessig mot bunnen hvor den er omkring -i- 1,2 0 C. Saltgehalten er praktisk talt nøyaktig den samme overalt like til bunnen. Og forandringene i disse dype lagene, fra sted til sted, er forsvinnende små. I de høyere lag er også forandringene alltid gradvis og regelmessige. Dette er viktige oppdagelser; hav-forskningen blir til mer eksakt vitenskap.

Dønningen fra nord vokser der ute, himlen mørkner, og det briser opp. — Skal det bli kuling til natten?

Der går det et gløtt i sky-laget i nordvest, et gyllent glimt av sol, og et lys-sløre ned over, som glitrer i hav-brynet ytterst ute. Så svinner det igjen. Det mørkner mot kveilen. — Havet vugger over sine gåter inn i natten.

Ove Hjort synger til gitaren «Hytten er lukket» inne i laboratoriet, sittende på bordet mellom Helland-Hansens flasker; mens stempel-slagene arbeider oss østover mot Norge.

*

Det var om kveilen den 14. august vi sto inn unner Norges kyst, — denne eventyrverden der nordpå. Det begynte å blåse opp ute på sjøen, så vårt arbeid måtte kortes av noe på siste stasjonen.

130Vi sto inn sunnet. Sønnenfor lå Lofotfjellene ville og takkete — med fonner og snøflekker nesten helt ned, stupte de i sjøen fra skodda, i pakt med den verden vi kom fra. Ikke plass for menneske-hjem — selve Troll-heimen.

På nordsiden lå Hassel-øya, med hvite hus på grønne enger, og de runne hauger grønn-kledd av bjerke-skog, og gras, og mose like til topps, — ikke en naken flekk . . .

Er dette nordenfor Polar-sirkelen ? Så vidunderlig fredelig og vennlig det smiler oss i møte i den dystre kvell unner det mørke, truende skodde-tak, som strekker seg nordover fra troll-heimen sønnenfor. En hilsen fra

sommer og fred.

Er dette skjønnheten? Eller er det ubendig ville på den andre siden det? eller det store, rullende, alitid skiftende, der utenfor? . . . Jeg vet det ikke lenger. — Men her er fred, som frister til å stanse, og se seg om, og hvile.

Lenger inn fjorden, skog-kledde koller, og enda lenger inn Mø-salen og topper med breer som svinner bort i skyene.

Det bar sørover mot det trange Raftsunn mellom holmer og skjær, med fjell-veggene hyllet i skodde. Om natten stanset vi i Hannøy, for å vente på daglysningen.

Vi fikk nyeste aviser fra handels-mannen i lann. Kong Umberto skutt, i Kina omtrent ved det samme; men ingen nyheter hjemmefra.

131Neste morgen sto vi ut i Vestfjorden, og vestover til Svolvær. Stiv kuling, opprørt sjø, enda drivende skodde over fjell-toppene, men et glimt av solen.

Som vi stampet oss fram unner fjellveggene, og jeg gikk opp og ned på dekket, hilste maskinisten Åmot godmorgen i nedgangen til maskinen. Vi så oppetter de furete veggene.

«Det er mye fjell her i Lofoten.»

«Ja, her er mange tonn fjell,» svarte han.

Vell åtte om morgenen nådde vi Svolvær. Det første var å komme i lann og senne telegrammer. Endelig om ettermiddagen svar hjemmefra — alt vell. Om kveilen hollt de vennlige menneskene i Svolvær og Kabelvåg fest for oss.

Neste morgen kom «Vesterålen». Hjort og kaptein Sørensen og de andre fulgte ombord. Enskjønt det bar sørover, var det vemodig å skilles, og vi viftet lenge, til «Vesterålen» stakk ut gjennom det trange innløpet. Hjorts hvite lue, der han sto ytterst på brygga, ble borte bak holmen, og skuta dukket seg med sprøyt over baugen i sjøene, som kom rullende inn Vestfjorden.

Den stive kuling imot forsinket oss tre timer, så vi var forberett på å komme for sent til toget i Trondhjem, uaktet kaptein Nielsen gjorde sitt beste for å hente igjen det forsømte.

Fredag kvell, den 17. august, sto vi inn Trondhjemsfjorden. Så fredelig og stille her var, — fjorden bred og vakker, — åser omkring kledd av gran-skog,

132med gårder unner, enger og åkrer mot vannet. — Uff dette forskende liv, evig på jakt etter alle gåter, et innviklet apparat uten hvile. En lenges tilbake til

det enkle liv.--

Toget hadde ventet på oss, og så gikk det da i natten sørover langs Gula.

Hvor det var velgjørende igjen å være tilbake i de mørke netter. Se ås-ryggene der oppe, hvor de strekker seg svarte mot den skumrende himmel. Litt gull av månen gjennom skyen over skaret i sør. Der unner brummer elva med stryk og svarte kulper mellom granene. Jeg skimter en båt. De er vel ute og fisker nå i natten.

Jeg elsker denne mørke natten, så sakte den senker seg, og dekker alt småtteriet, lar en bare skimte de store enkle linjer, — og stjernene.

133HØSTJAKT

Ormanbu, 24. september 1903.

Det er en egen dragning ved en skogdal langt borte mellom fjellene, hvor enda ingen hare-los har ljomet mellom åsene. En stille verden for seg selv.

Jeg var kommet gjennom en slik dal, langt vest i her, en dag i fjor høst. Vi hadde vært etter rype opp i fjellet i skodda, Andres og jeg, og det var gått uheldig, — rypene trykket ikke, og forsvant i tåka når de lettet. Alt var

vått og ekkelt.

Men så kom vi unner skodde-taket ned i denne dalen, hvor skogen sto så stille, mosen var så bløt og grønn, og hvor åen snodde seg fram gjennom den flate dal-bunnen med jevnt skrånende lier på to sider. Elgefar var det i myrene. — Så lunt og frodig, ingen stri, og intet slit.

Vi fikk fram nisten vår, strakte oss i blåbærlyngen unner en furu ved myr-kanten og så etterpå tok vi en røyk. — Jeg bare ønsket jeg hadde hatt hare-hunnen. Her var slik vakker skog-bunn. Losen måtte gå støtt, og lett var det å poste.

Siden dro den alltid denne skog-dalen der vest mot sol-nedgangen, og når jeg var oppe i fjellet —

134helst ut på ettermiddagen — så så jeg bort mot disse skog-kledde liene ned imellom snaufjellet, hvor kveilen alt kastet kjølige skygger.

Men så i forgårs tidlig gikk vi av sted, Andres og jeg. Nå måtte vi friste — først rypene, og neste morgen haren. Det var så vakkert høst-vær, og rypene måtte være kommet opp i fjell-liene nå. Vi hadde nok vært bortover der en gang før i høst uten å finne a'ent enn noen gamle fugl; men da var det slikt forrykende vestavær.

Nå hadde vi store forventninger. Det bar over Velebu-fjellet, og over de flate strekningene med myrer og hauger bortenom Søtli-tjernene, — men ikke ryper å fornemme.

Så ned skog-lia mot dalen, over vinnfall, topp, og kvist, og her og der hare-fot, så Sang trakk i kobbelet; men det var rypene det gjalt nå.

På Lisett fant vi en seter-bu full av høy, hvor vi kunne ligge om natten. Vi satte fra oss greiene våre, ga oss liten tid til å spise, før vi dro i vei opp liene, mot de lokkende vier-kjerr der oppe mot snaufjellet.

Men hele dagen trasket vi over alle de samme strekningene, hvor vi i fjor på denne tiden fant flokk etter flokk — ikke en fugl, ikke engang en enslig stegg, knapt nok en fjær å se. Her var som utdødd. Bare på ett sted var det noe fot etter en flokk; men den fantes ingensteds. Var det for mye rev? Reve-lort fant vi flere steds, og forrige gang vi var her hørte vi også reven «søke» oppe i liene hele natten.

135Men et deilig vær var det. Solen stekte bortover fjell-viddene som ved fullsommerstid. Gausta lå der vest i, i blå sommer-dis med sine hvite snø-struper, og Telemarks-fjellene med Skorvet, og Lifjell bølget sørover, i godværs-disen —, og unner oss Hovinbygda, åser og dal-søkk som et hav av gran-skog, med gylne stenk av de gule bjerkene, som enda ikke hadde mistet løvet; men det fait ellers fort nå. Og mitt i skogen lå de blanke sjøene, så stille og langt fra verden. — Det var alltid noe fredlyst ved slike vann i skog-markene, når en så dem langt borte. De speiler himlen, og de speiler liene; og når en ikke kommer for nær, skulle en nesten tro at skogen omkring enda ikke var ødelagt av menneskehånn.

Når jeg ser slik en skog-verden, er det alltid med noe av den følelsen de må ha hatt de første jegere, når de kom for tusener og tusener av år siden, og fra høyden så det veldige mørke tre-teppe bølge seg utover og utover, — med sine mengder av stor-vilt, — og så disse sjøene blinke med anelse om stor fiske-rikdom.

Men over skogen ligger vidda rød-brun nå i høstens siste farger før snøen kommer. Fjell-bjerken har alt mistet meste løvet, det knaser vissent unner føttene. Skulle det være for tørt for rypene i fjellet, og de er dradd ned i liene?

Om ettermiddagen på hjemveien mot setra, fant vi også en flokk øverst i skogkanten, og skjøt noen fugl.

136Vi kokte kvells-maten ute på seter-vollen, og lå på bakken og tok en røyk . . .

Så stille og fredelig. For lengst var folk og krøtter dradd hjem fra setrene. Stjernene tentes. Skog-lia høynet seg mørk over oss mot vest, med snaufjellet øverst oppe.

Ennå noe dyp rødme fra kveilen øst i Velebu-fjellet, og Åkeli-nuten, og Ble; men den svant snart. —

Jorden med daler, og fjell, og skoger, og sjøer, lå hyllet i den mørke høst-natt. —

Alt det ørkesløse myller og strev var slettet ut. Bare de store linjene skimtes enda unner den tindrende stjerne-himmel, som rolig og selvfølgelig lar alt smått synke i glemsel . . .

*

Før fem-tiden om morgenen var vi på bena mot Sørsett. Natten var stille enda, ikke en lyd i skogen. Orion strålte over oss; men det demret av dagen i øst.

Vi kom helt forbi Sørsett før Sang begynte å støte litt på fot. Snart var det los. Det var nok en unghare, for den gikk så ustøtt, og stakk i trang-skogen. Riktig skytelyst var det nå ikke enda heller. Ikke varte det lenge før hunnen ga hals for berg, og haren ble tatt.

Vi dro videre, slapp igjen, og snart støtte Sang på ny fot, og det bar av sted i klingende los oppetter lia. Det gikk halva'en tur, så kom haren i fullt sprang

137ned etter seter-stien og stupte. På noen bråter lenger nede ble det igjen fot. Hunnen var god til å ta ut, og det varte ikke lenge før losen gikk vestover for full musikk. Etter noen lange og vriene turer gikk det samme veien med den haren.

Men nå var solen kommet høyere, det ble vanskeligere for hunnen å greie foten. Etter en stunn støtte den litt; vi fikk sette oss ned og være tålmodige.

Den lette att og fram bortmed myrkanten — så inn i skogen, så ut på myra igjen. Den kom på noe friskere fot, men hvor solen skinte, var det for tørt. — Så hørte vi noen enkelte glefs iblant oppe i lia, det var nok når den kom inn unner en buske, hvor foten sto bedre.

Vi dormet av så smått der vi satt på hver vår stubbe. Men så med ett var vi våkne — der bar det av sted oppetter i fullt beskrik.

Det gikk en halv tur; men så var det tap. Hunnen støtte, men det tok tid; haren satt nok hardt. Vi fikk gå oppover, og se å hjelpe til med å få skreket haren ut.

Endelig kom den på bena, og losen gikk en stunn igjen. Så var det tap på ny; hunnen støtte og strevet, om igjen og om igjen over den samme foten, den ringet, og gikk losen opp igjen.

Men det var uråd, det gikk bare opp i tull. Det var så rent for tørt, solen stekte ubarmhjertig i lia, mosen knaste unner føttene, — og så alt dette tørre bjerke-løvet som lå på bakken.

138Er det ikke underlig så ofte minnet hefter seg ved noe vi kanskje ikke la videre merke til den gang.

Det som nå står mest for meg fra turen, er da vi bort imot middags-tid dro oss tilbake mot setra i sol-steiken, døsige og trette. Hunnen lå ute og arbeidet med noe fot. Vi satte oss ned av og til, og ventet på den, om den skulle få ut.

Sannelig var det varmt, øye-lokkene seg i hop, og vi duppet vel litt iblant. Det gulnete ormegraset sto høyt og tett oppetter liene, på bråte-hoggene, med vinn-fall og gran-kvist imellom.

Det var leitt å gå — støvlene blir så glatte i slik tørke. Unner bjerkene raslet løvet, når en gikk; men unner granene var det skygge.

Så kom vi til bekken i den flate dalbunnen. Det frisket. Jeg vet ikke hva det er ved slik en klar, silrende skog-bekk på en varm dag!

En kvegende fred å slå seg ned i det tette graset ved kanten, som en liten eng mitt i skogen. Solen spiller med friske blink i vannet, klart og kjølig. Hver eneste stein syns på bunnen, og sol-strålene, brutte av småbølgene, leker hen over dem. — Det er som den evige, leende ungdom. —

Og bekken snor seg fram mellom de flate sann-og grus-bankene. På de åpne stedene er det gras på kantene og litt siv, og unner trærne grønn mos og ormegras. Og granene, som står der rette og høye, og strekker grenene skyggende utover, de speiler seg i det mørke stille vann.

139Det er noe ved disse kulpene, som er så uforanderlig rent og friskt. Jeg kan ikke si hvorfor, men hver gang jeg ser dem, kommer det et tilfeldig inntrykk fra Roms gater på en varm, klar junidag med sol-steik. Jeg kom forbi en av disse mange små marmor-kummene med en vann-stråle ut av en løve-munn. Jeg ser enda solen spille på marmor-bunnen, hører den plaskende lyd av vannet.

Hvorfor jeg minnes det? Kanskje satte dengang dette friske, rene vann i det kjølige, hvite marmor meg med ett fra den store verdens-stad, med alle dens kultur-minner og trettende museer, til en klar bekkekulp med mumlende vann og hvite kisel-steiner langt inne på skogen, hvor kulturen ikke når fram . . .

Ja denne gleden ved det silrende, rene vannet, — ved solen — ved blå himmel — ved skogens fred — den er vel, kan henne, i slekt med det opprinneligste i oss. Om vi kunne bringe mer av den enkle gleden tilbake over livet! — —

Hva er det da ellers vi giedes ved? Med ett må jeg tenke på et bilde han en gang malte for meg med ord, Erik Werenskiold; men jeg ser det som han hadde malt det med penselen:

Vi mennesker der i byene er vi ikke som dyr som lever i kasser? Først sover vi i en kasse, så smetter vi ut, bort igjennom et smalt mellomrom og inn i en a'en kasse. Der er vi noen timer, så tilbake igjen til den forrige kassen. Etter en time eller to er det

140fort over åpningen igjen og inn i en tredje kasse. Når vi har vært der en stunn, så fort tilbake til den forrige kassen.

Ja nettopp slik er det jo. Og slik går årene, inne i disse kassene, — og det kalier vi livet. Og der inne yngler vi, og skaper nye slekter som skal fortsette samme kasselivet.

Og når det så riktig skal være glede, så smetter en hel del av dyra inn i en større kasse, for å ete sammen. Der sitter de da på rad bortetter på halen, med forlabbene opp på et brett, og legger i seg fem, ti, femten forskjellige slags mat, alt etter gledens størrelse, og drikker tilsvarende mengder sterk drikke, til de ser seg selv, og hverandre, og kasse-verdenen i en idiotisk tåke. — Det kailes fest. . .

Men denne bekken renner år etter år, og graver langsomt sin dal, — og skogen står stille og gulner om høsten, og grønnes om våren. Og hvor mange ser bekken uten den store elgen som stanser og drikker — den vesle haren som kommer hoppende og beiter av graset — og så reven som i grålysningen smyger varlig fram, på lur etter hare og fugl . . .

Over hodene på oss drar troste-flokkene att og fram; de samler seg nå om høsten. Så freidige og livsglade — snart fløyter de litt på hverandre, og så skratter og ler de så sprettende fornøydde.

Hvorfor syns dere livet er lystig i år som det er så lite rognebær? Er det fordi dere like fullt drar hvorhen dere lyster . . .

141I et gran-holt på den andre siden bekken seiler den underlige lavskriken fra gren til gren. Som oftest tyst og taus, som den bar på livets hemmelighet, av og til en melodisk, vemodig fløyte-tone; — men så til andre tider plutselig iltert, skjærende skratt i fullt sinne.

Gåtefulle fugl, deg blir jeg aldri klok på. Kanskje er du den som ligner mest det flakkende menneskesinn ?

Stundom, når jeg sitter i skogen, og du kommer lydløst svevende og setter deg på kvisten over meg, og skotter ned og skakker på hodet, da er det som du har noe du nødvendigvis ville si. — Men så seiler du av sted igjen til neste tre bort i skogen, og fikk ikke sagt noe. Men slik går det vel også med oss — hvor ofte finner vi uttrykk for det som ligger på bunnen og toner dypest i oss.

Av og til er det som forsøk på et lite kjølende pust. Det suser svakt der oppe om tre-toppene, og visler litt bort igjennom ormegraset. — Men det blir bare med et gisp, og så er alt stille igjen. —

Skog-lia oppover dirrer i sol-steiken som den har gjort det i tusener av år — og det summer av insekter, denne evige sus av liv. Så kommer et større insekt bort i noe vissent løv som det tumler med. — Hodet synker dypere;

— å, så godt å sitte — sannelig . . .

Men med ett farer vi i været, hogger børsa — så min santen fikk han ikke ut nå i middags-heten likevel.

I full los bærer det oppetter, — døsighet og tretthet er som strøket bort. . .

♦

142ORMANBU OG SØRKJE-VATNETVi er på hjemveien, det mørkner. Med ett står vi på brottet. Der nedenunner ligger Ormanbu og Sørkje-vatnet. Månen glitrer i en vinn-stripe ute mot osen, og mitt her nede på vika. Et lett sølv-slør over vannet. Oppe i Ble-nuten en tettere, hvit sky. Månen stor og runn over. Fjellene mørke, dyp-blå, bare lett sløret av måne-disen.

Ovenover det store rom, så uendelig og blått, — noen enkelte flimrende stjerner. I øst blinker Jupiter gul, just over kammen av Synhøvd.

Så høy hvelvingen er i kvell! En ser jorden sveve som en prikk i rommet.

På slik en bakgrunn går vi og pusler med våre små bekymringer. Hva er de — bare om tjue — om ti år? Hva er det for smått vi lever i, og binnes av? Ser vi da aldri inn i rommet?

Bare en slik natt, — så vid, så enkel. — Hit er det likevel vi stunner gjennom dagens jag, uten at vi vet det. — Her finner vi fred for lengselen mot skjønnheten, likevekten . . .

«Vi stiger ned for å møtes», er det sagt. Har ikke hver en av oss, om vi er aldri så hverdags, en slik helligdom hvor vi trer stille, men den gjemmer vi for oss selv, og «stiger ned for å møtes».

Mandag, 5. oktober 1903.

Det var så vitt begynt å lysne av dagen, fredag morgen, da Andres og jeg dro av sted — vi ville riktig gjøre en stortur ned i Hovin-bygda etter hare og fugl.

144Himlen var overtrukket, og mørke skyer drev inn over oss fra sør, da vi rodde over Sørkje-vatnet; — det kunne bli regn.

Nettopp som Trygve hadde satt oss i lann på den andre siden, og vi dro oppover myrene, hørte vi en eiendommelig låt. Der var den igjen. Det måtte vel være reven på den andre siden vannet, mente Andres. Jeg syntes det lignet mer en lom, men den var ikke ute nå i mørket.

Ingen fugl var våken enda. Oppe på myra fløy en rype-stegg skrattende opp for hunnen, jeg kunne nettopp skimte noe hvitt av den forut i mørket.

Så lysnet det mer. Trostene begynte å våkne og snakke til hverandre, og snart var det full troste-musikk. Men hunnen lå ute og lot ikke høre fra seg. Bakken var fuktig og lovte en god jakt-dag — bare det ikke kom regn.

Endelig støtte Sang over i lia mellom Lauvhøvd og Grønli, og snart var det full los. Svære turer bar av sted opp i igjennom mot snaufjellet; men så var det også en svær hare, da den endelig kom settende langs etter stien og stupte.

Tre loser til fikk vi slag i slag nedover forbi setrene. Det var fire harer, og klokka var så vel tolv om formiddagen. Men så begynte det å regne for alvor, det hadde alt dusket lenge. Vi gikk da fram til Rustaholte.

Tunet var fullt av unger, som rente inn da de fikk se oss. Der var skole, men vi måtte endelig inn og hvile i selve skole-stua, og unger og lærerinne

io — Nansen: Friluftsliv.

145ble jagd ut så lenge. Det hjalp ikke alt jeg ba. Men siden fikk vi snytt oss til å sitte ute i eldhuset likevel.

Der fikk vi kokt oss litt mat, mens vi slo av en prat med Sveinung og far hans, en artig gammel halling uten tenner i munnen, men snakket gjorde han så det rant av ham.

Mens vi satt der, kom det en kar med en paraply og en børse. Det var en vidløftig løskar, som var vervet til å drive inn skatten, eller å pante for ubetalt skatt. Han hadde alt tatt denne Remington-rifla som pant, og skulle nå stå og ta en del sauer fra noen andre.

Det dro på å regne, og da det ikke var husly å få her, gikk vi over til Knutsgard. —Vi ble vell mottatt av Tor, bror til Sveinung — det skulle nok bli råd med nattely.

Det silte ned hele dagen. Vi fordrev tiden som best vi kunne med å henge runt dørstolpene og se på været, spise rips i haven, og småsnakke med ungene, — den vesle, bråvakre Ingebjørg, og de to tvillingene, som var vokset svært siden i fjor på setra. — Men gutten var den grommeste; — han fikk enda melk av moren, to år gammel; jentungen var vel ikke verd så mye påkosting . . .

Om kveilen fikk Andres og Tor og jeg en toddy, og en prat om eige-jakten i år. Tor var en egen, ubestemmelig type, noe eiendommelig mongolsk, — svarthåret, mens broren Sveinung var en blå-øyd german.

146Da jeg sa til Andres at det var svært så mager han Tor var, han måtte ha fløyet for mye på elge-jakt, så svarte Andres at han hadde nok ikke vært riktig bra siden han fikk den knekken her for noen år siden. Han hadde vært på marken, på Kongsberg, og turt, og lå full på lasset hjemover, — og hadde ikke noen, som så ham på veien, gått etter, så hadde han nok gått for den gangen; for da de kom til ham, så var han nesten tæla. Hesten hadde fått tømmene om bena, og tullet seg inn, så den ikke kom lenger, og han lå sanseløs på lasset; knakende kalt var det, så det var nettopp i siste liten de fant ham. Siden er'n ikke kommet seg riktig til igjen.

Jeg lå lenge og tenkte på denne karen før jeg sovnet, mens regnet stadig silte ned der ute. Det tynne ansiktet med det halvsky blikket, de nervøse, magre trekkene, de benete tindingene, de hule, benete kinnene, det rastløse vesen.

Hva var nå for ham livet? Var det å drive denne vesle fjell-garden, og så tømmerhogsten om vinteren? eller var det å ture og være kar, eller å renne på elge-jakt? Hva er hans jakt-glede ? Er det rovdyrinstinktet — eller er det den farende svenn, det rastløse jag etter noe som ligger et a'ent sted . . . ?

Da jeg dagen etter kom til broren Sveinung, som med kona og datteren sin på fem år, sto krokete i åkeren og tok opp poteter — det samme spørsmål. Er dette da livet for ham? Det syntes ikke nettopp å være det som høvde ham best, den spreke gutten

147som var frikar på alle dansene, ham jeg så sprang lett som en ulv etter elgen bort gjennom skogen.

Om morgenen da vi kom ut, var liene unner Gråfjell og Ble hvite til ned på setervollene. Her nede hadde det regnet hele natten til ut på morgen-siden; men vi fikk da friste haren lell.

Nede ved Bjorvatnet begynte Sang å støte og tok snart ut en unghare, som stakk og stakk, og satt hardt.

Som vi etter et langt tap gikk og vaset langs med myr-kanten, hvor den skulle sitte, stakk Sang snuten bort i en gran-buske ved siden av meg — haren skvatt ut, et gnelrende hvin av Sang, fugle-hunnen satte også etter — fire skudd fra Andres og meg, i et brennende jag like foran nesene på hunnene, og så stupte haren.

Noen orrfugl fant vi og, men så ble det ikke mer, og vi fikk dra hjemover. Det hadde regnet for mye.

Nå begynte snø-filler å falle her også, og vi var ikke kommet langt nordenfor Rustaholte før bakken var helt hvit. Snart lå det flere tommer snø.

Fugle-hunnen trakk an, det bar lenger og lenger over en myr og opp etter lia. Ikke spor å se på snøen. Hva kunne dette være? Det måtte jo være fugl, men den var altså gått før snøen kom. Endelig, der braket det opp en svær tiur.

På Grønli skulle vi hente to harer vi hadde hengt igjen i seter-fjøset til Bu jordet. På vollen var dyp snø, full vinter, og inne i skogen fait den tyst og stille.

148PÅ JAKT INNOVER I SKOGEN

Alt liv var borte. Trosten, som i går hadde det så travelt, og var så fornøyd tross gråværet, nå var den reist. Bare vi og hunnene ferdedes her oppe enda på hjemveien innover fjellet mot Ormanbu. Så ensomt det blir i slikt snø-vær.

Men hysj, hva var det? Min san ten Sang som støtte, med denne snøen på foten. Så noen støt til, og straks klingende los ovenfor Grønli-setrene.

149«Nei, blir det ene verre enn det andre nå,» sa Andres, og bortover bar det med oss på post.

Jeg så haren langt unna, helt grå på den hvite snøen; men haren vil nødig ut på det åpne nå, vil helst smyge i trangskogen.

Andres fikk et slenge-skudd inne imellom noen gran-busker, men bom, og skrek hunnen på. Straks etter beskrek Sang; men det var unner en rotvelte tett ved der Andres sto og skjøt. Hvordan kunne det ha seg? haren kan da ikke ha satt seg inn så straks? Dette var en gåte.

Det ble tap igjen. Vi ville forsøke å gå den opp på slagene; men det var ikke lett, det ble for mye tråkk på snøen, av hare og hunn. Vi sto lenge på hver vår side av en gran-buske og pratet om hvor vel haren kunne ha satt seg inn; her måtte det være en steds. Hunnen kom til, stakk nesen inn i busken, og ut skvatt haren mellom oss. Men da small det, og den stupte.

Jeg gikk til rotvelten, hvor beskriket hadde vært. Der var beien, men ingen slag dit. Altså en ny hare, og den første var enda på bena. Jeg small av et skudd, og vi skrek. Sang slo ut.

Snart begynte den å knistre oppe på en myr, det bar av sted oppetter, det øket på med knistringen, — så et glefs nå og da —, og der small det i med full los igjen. Vi av sted på post, jeg bortover dit hvor den forrige falt innmed seter-garen. Fem ganger bar det opp og ned forbi her, før jeg endelig kom på

150skudd; men nå kom også gråtassen hoppende på den hvite snøen like til meg, og stupte.

Sannelig, det hadde vi ikke ventet: — to harer med fire tommer snø over foten. Så stabbet vi hjemover i snø-været.

Da vi kom fram, ble vi mottatt med glade miner, og medynk for det fæle våte været vi hadde hatt. Men da vår bør av hare og fugl ble hentet inn, syntes

de ikke lenger synn på oss.

*

Og så kom da vinteren, hvit og tyst. Og her er blitt hast med å pakke for å komme ned til dalen.

Jeg måtte ut og prøve spor-snøen i dag morges og ta farvell. Det hadde snødd i to netter, så det kunne vel tenkes at haren hadde vært ute litt, tross snø-været.

Solen brøt igjennom og skinte så lokkende på de hvite liene. Men det var ingen hare-labb å se.

Så stille det var i den pudrede skogen. Bare et parr meisers fine pip oppe i noen graner. Ikke et far på det hvite teppet, uten etter en ekorn, og de fine strekene etter noen mus. Trærne sto med grenene tynget unner snøen. Vinterens hvile var kommet; — bare Sørkje-vatnet lå der nede åpent og svart i det hvite; men det røk av det som ved vintertid.

Så er det slutt med dette livet i høyden igjen, og det bærer ned til bråket og flisespikkingen, til alt det en ikke vil, — i klungeren.

151Øyet glir utover de snø-dryssede lier, og fjellene skinner i solen, mens et røre av mørk skodde velter nede i dalene, Hovin og Numedal, på begge sider.

Det kjennes så sårt å skulle dra bort, — en ville så gjerne bli og se vinteren festne seg stor og hvit, og ren . . .

Men la oss reise, så blir det enda bedre å komme opp igjen, hvor dalen er langt borte, hvor de lyse bjerker gror,

og de mørke graner, — hvor fjellet rødmer ved morgen og kvell, og natten er stor og stille . . .

152TIURLEIK

Mai 1916.

Solen sank over åsene, da Johan jeger og jeg dro fra Ørnelund, inne på Ankerskogene i Smålenene. Vi rodde sør-over vannet, og tok veien opp mot haugen nær Trettern, hvor vi ville friste kvell-spillet.

Vi nådde fram just som solen gikk ned. Haugen hadde jevnt hall mot vest, med måtelig stor gran-skog. De hadde hogd der i fjor; der lå topp og kvist, og det var ikke lett å få greie på hvor tiuren hadde leiken sin; det måtte helst være oppe nær ryggen. Vi fikk sette oss over stupet på østkanten; der måtte vi høre innslag, både her fra åsen, og fra skogen unner oss østover.

Vi fant en lun plass med vid utsikt, hvor vi satt godt dekket, med ryggen opp mot hver vår gran-legg.

Himlen glødet enda i nordvest; men det skumret, og langsomt kom natten sigende over skogen. Det var ikke slik vinn som i går kvell, bare et sus gjennom tre-toppene nå og da.

Måltrosten hadde det travelt, slo om fra den ene leksa til den andre, snart dens høye, muntre kvitter og småprat, så lange spottende strofer — er det om alt den så av menneskenes styggedom der sørpå? —

153og så igjen skalv dype brysttoner gjennom skogens tungsinn. Rødstrupen hjalp til så langt han rakk, og det var mest som en kappestrid mellom de to; men måltrosten vinner. Innimellom kom en av de andre sangerne til . . .

Så stilnet det av, bare en forsinket stubb, som var blitt sittende igjen i en strupe, trillet nå og da gjennom skog-freden . . .

Himlens svake purpur i øst mørknet, den tung-blå skygge av jorden trakk seg høyere og høyere opp over hvelvet. —

Det duftet moll, og vår, og gran av skogen--

En enkelt blek stjerne skalv fryktsomt høyt deroppe. — — Men skyggene nede mellom trærne ble tettere, en kunne ikke lenger skjelne bladene bortetter skog-bunnen.

Åsene østover fløt sammen til en mørk masse. — Et enkelt vinn-blaff for klagende gjennom stillheten.

Nå skulle rugda ha trukket — men ikke en pist, ikke en knort å høre . . .

Skumringen tetnet. — For en høytid denne nattens komme over jorden — etter hver dag — og likevel alltid ny. Men nåtids-sjelen har ikke tid til å lytte til skogen og natten . . .

Men se der kommer den, troll-fuglen, svart og stor, sigende gjennom skumringen over tre-toppene en steds der ute fra. — Så stor den ruver, — det er som selve skogens ånn i den rake, susende flukt,

154med den strakte halsen og de strittende hals-f j ærene. — Og det bærer bent mot målet, like opp hit mot ås-kammen. Der ble den borte bak trærne, og riktig — der var innslaget! Det var ingen liten fugl.

Igjen stille. Vi satt urørlige og lydde etter knepp, men hørte ikke noe. — Der kom et innslag til, noe lenger borte; og om litt enda et nedenunner åsen.

Vi satt en stunn, men hørte enda ikke et knepp; det var for langt unna. Så dro vi oss lydløst langs kammen bortetter, men stadig stille.

Hysj! — der kom noen knepp, — det kom fler. Vi dro nærmere; men det vil ikke bli til spill. Det var blitt noe vinn, den suste gjennom tre-toppene, det var ikke lett å høre. Og nær ved oss gnikket to furuer seg mot hinannen, så det låt livaktig lik en tiur som skar nebb. Innimellom hørte vi tiuren virkelig kneppe; men ikke en klunk.

Men hysj! — der hørte vi en lenger borte, det var nede i skogen unner oss, der igjen, — fortere og fortere. Der kom klunk! det var realt spill!

Ut over brottet, og ned stupet slapp vi oss så lydløst vi kunne. Men snart var vi så nær, at vi fikk ta til å springe på den.

Endelig er vi nede. Det bærer utover myra, fra tuve til tuve, tre steg om gangen etter hver klunk.

Over skog-brynet rett foran står nettopp halvmånen og Jupiter og lyser mot oss, mens skogen ligger helt svart unner. Fra det mørket kommer

155den svake, trolske lyden, der må tiuren sitte i et tre på den andre siden myra. Spillet går støtt.

Vi kommer nærmere og nærmere; alle nerver og muskler spent, øyet suger seg inn i mørket foran. Men hvor er den? Uråd å se mot den svarte skogen.

Rett unner månen står en ensom, liten furu i myr-kanten. Jeg skimter en stor svart klump nede ved stammen — kan det være den? Nei, den rører seg ikke. Jo! der var det sannelig noe som leet seg. Ved neste klunk ble børsa løftet og rettet inn; så klunken deretter: et langt lysglimt ut i mørket, og en smell. — Det gir et blask, og et tungt dunk i myra. Johan springer til, og letter den opp — det er en stor fugl.

Vi blir stående still. Det er blitt temmelig mørkt; men enda er det tid. Vi hadde hørt en annen tiur spille et stykke unna, mens vi sprang på denne. Vi lyer; men nå er det helt stilt — den er vel skremt av skuddet. Vi drar opp over åsen igjen, og lyer etter den første. Der knepper den, men ikke vil den spille nå heller. Noen knepp gang etter gang, men spill blir det ikke til. Så stilner det helt. — Også tiuren roer seg på natt-kvisten. Da er det vel tid for oss med, og vi drar videre.

Enda var det et godt stykke til Nordmyrene, hvor vi skulle på morgen-spillet; først urer og våte myrer; så over en styggedal, en bekk mellom bratte bergvegger. Opp en høy, bratt ås måtte vi klyve, stykkomtil på fire.

156Endelig ned på den andre siden. Her, innunner en utoverhengende berg-vegg, hadde vi funnet godt ly forrige natten. Men nå var det snart stummende mørkt, og det var ikke lett å ta seg fram, — snart over nedfall, snart ute i vass-myr. Vi famlet oss fram, langs berg-veggen, og her var hulen.

Johan rente runt og banket på alle tørrfuruene etter tyri, til han fant en god, feit stokk. Det kunne trengs til å gjøre opp varmen med nå skogen var så rå. Imens brøt jeg ned tørr-trær, og dro i hop.

Snart lyste varmen foran berg-veggen. Av granbar fikk vi tørr seng på den våte bakken, og godt og varmt ble det mellom berget og bålet. Så var kaffe-kjelen i kok, og nisten kom fram.

Vi koste oss etter den lange marsj. Johan fortalte om sine opplevelser både med tiur og elg i disse skogene.

Skinnet fra varmen lyste oppetter bergveggen og utover i skogen på stammene. Tiuren hang og staset opp på en gren på nærmeste gran-leggen. Utenom var det svart natt.

Samtalen døde bort. Johan la seg til å sove, snart hørtes hans regelmessige åndedrag. Varmen fait også av, bare et blaff nå og da når noe fet tyri fattet, og kastet flakkende lys langt ut mot gran-leggene, og opp mot de mørke tre-toppene.

Men mellom grenene seilte den halve måne . . . Alle nattens lyd var stilnet, bare en hubro tutet noen ganger langt, langt borte.

Stort, enkelt, stille — det store rom, det ufor-

157anderlige fra tidenes gry, hvor alle menneske-mål synker —.

Tankene drar på langreis — dem stanser ikke avstann eller tid — gjennom årtusener tilbake. — Skogene var større, uframkommeligere; natten enda svartere her mellom de svære trærne. —

Også da ferdedes mennesker kanskje just langs denne samme berg-veggen ved natt: — Lydløst kommer de glidende mellom granene, spenstige som stål-fjærer lik ville dyr, halvnakne, kledd i skinn; de bærer spyd og bytte. De når den samme hulen, de bryter ned kvist og tørr-trær, gjør opp varme med noen tre-stykker, som de

borrer mot hina'en lik et drillborr.

Så luer snart et stort bål. De drar sammen bar og mos til å ligge på, mens kjøtt blir stekt på pinner, som de stikker i bakken ved glørne. Det gnistrer livs-mot og livslyst av dem, mens de ler og skravler som barn, og hugger i seg kjøtt-stykkene etter hvert som de blir stekt. —

De strekker seg i et ubeskrivelig velvære, og lar stråle-varmen bake de nakne lemmene — er fullkommen lykkelige uten brysomme mål, og tyngende planer — de lever jaktens liv, dens slit, og dens gleder. — Ingen sorger uten øyeblikkets, som svinner fort som de kommer.

I tidenes skiften ble menneskene fler, skogene mindre, og viltet sparsommere. Men med skogene, og viltet, og villmannslivet flyktet også lykken og

158livs-gleden mer og mer fra menneskene. — De som nå kommer og sitter ned ved det samme bålet, er ikke lenger de unge spenstige villdyr som strålte av mot — de er gamle, knuget unner samfunns-trykket, endeløse hensyn, bånn, sorger for seg selv og for andre, brustne håp, feilslåtte planer — alskens sut som aldri slipper taket. Livets meningsløse vemod; — den knopp som skulle sprette, har ikke saft. . . Ja, hvor er gleden i vesterlannene ?

Men la det tusle steg av dyr der ute i natten, knekk en kvist, og med ett står han rak som den dirrende stål-fjær igjen, og lynsnart som villmannen hugg sitt spyd, hugger han børsa, — det gnistrer rovdyr av øynene ut i mørket. . .

Å ja, det ligger nå vel unner på flere vis . . . Enn denne krigen? Der er det også rovdyret som raser; men det er dyret i sin ødeleggelses-lyst, mens der i skogen var det driften til å skaffe livets oppholl.

Månen lister seg videre mellom granene — det er som en hører naturen trekke ånde. Kan hele vår kultur gi det som veier opp skog-nattens skjønnhet? Men evnen til å verdsette den har den vel kanskje likevel utviklet.

Noen nye stokker inn på varmen; den blusset opp igjen; og jeg la meg til for å ta en kort blunn før vi igjen skulle av sted.

159Jeg skvatt opp, men klokka var enda ikke to, det var like svart natt, og månen hadde seilt vesterpå bak berg-veggen. Halv tre kunne vi vente at tiuren spillte; men det var ikke stort over et kvarters gange bort til leiken. Så vekket jeg Johan. Det begynte så smått å lysne i nordost.

Vi døyvet varmen ved å legge stokkene fra hverandre; men det var ellers ikke så farlig nå skogen var så rå. Og så dro vi nedover, over dalen, forbi vannet. I lia på den andre siden var det leiken skulle være.

Der kom en lang pipende klage i luften. Den kjente ikke Johan. Men det var nok en stor-spove som trakk? I vår-nattens stillhet, mens alt sover, bærer veien fra syden mot nordlannets sommer. Ellers ikke en låt enda. Vi tråtte varsomt, og satte ikke foten på noen kvist, — lydløst gle vi fram mellom trærne.

Det lysnet litt mer av dagen, men like stille. Vi fikk gå litt til, og så vente på at skogen våknet med de første sang-fuglene, så vi kunne vite sikkert, at vi ikke kom for tidlig inn i leiken og støkte.

Der gol gauken langt øst i, og der buldret også en orrhane på den andre kanten i sør for oss.

Men tiuren hørte vi ikke.--Så kom det første

morgen-kvitter, det var nok av en rødstrupe; men der kom måltrosten også. — Nå kunne vi trygt gå videre . ..

Vi gle lenger og lenger fram; men ikke et knepp

160fra en tiur. Orrhanene buldret så det låt som av en gryte i foss-kok der i sør, gauken skogret og gol som en galning i kåthet ikke langt fra oss, måltrost, og rødstrupe, og all a'en morgen-fugl, sang av fulle lunger.

Ja nå var skogen våknet. — For en morgen-jubel! Det var som de alle skulle ta det igjen for regnet og vinnen i de siste dagene. Bare tiuren tidde still. Hva er det i veien med den?

Der, blask! — en svær svart fugl for ut fra grana framfor oss. Der hadde den sittet uten å spille — og det på slik

en morgen. Hva i all verden kunne det være i veien?

Vi sto knøttende still lenge. Det var fare for at denne karen som fløy, ville få de andre tiurene på

leiken til å tie, de også.--Så gie vi litt framover

igjen. —

Der, endelig knepp! et stykke fram. Knepp igjen, fortere og fortere, og så klunk, helt spill! Det fortsatte nå og da, men ikke støtt.

Men hør! — der til venstre, noe lenger borte, var det også en; den spillte friskere, og støere. Best å gå på den. Det var mørkt ennå, vi måtte fare varsomt og se oss vell for, så vi ikke tro feil. . .

Snart var vi så nær, at vi måtte til å springe på den. Den andre spillte også, og vi var redd for å støkke den, mens vi sprang på denne, så var det slutt med begge. Vi hollt til venstre, for å gå klar.

Vi kom nærmere, den spillte støtt fremdeles.

li — Nansen: Friluftsliv.

161Jeg glante og glante opp i furua foran, jeg mente den satt oppe i baret nær toppen, men var ikke kar om å se fuglen. For hvert sprang ble det nærmere.

Nå var jeg like innpå; det var ikke rådelig å gå lenger; men alt det jeg glante opp, så jeg ingen fugl.

Jeg huket meg ned, for kanskje å få se den mot himlen. — En blask, og den farer ut. Den satt på en gren ned ved furu-leggen, helt fritt, og jeg hadde ikke sett den. Det var så en kunne sprekke av ergrelse ... Nå hadde den stanset den andre i spillet også, det var ikke mer låt i den.

Vi sto lenge still; men det ble ikke mer av det. Så gle vi videre, kom opp på en berg-rygg, og sto lenge og lydde til alle kanter.

Men hysj! hva var det for låt? Var det mekregauken som trakk?

«Det er rådyra,» sa Johan, «det er døm som har vort på leiken og skremt tiuren så han inte spelte i dag tidlig.»

Jeg hørte den svake mekringen på to-tre kanter nedfor oss, det måtte være flere av dem som kalte på hverandre, men vi så ingen. Det er blitt en hel plage, disse rådyrene, her i skogene; og så er det ikke lov å skyte dem hele året. Anker klager svært, for det er ikke råd å få en skikkelig hare-jakt lenger. Ikke før slipper en hunnene, så kommer de på rådyr-fot, og så skjærer det ut; og hunnene er borte hele dagen. Så tar en et nytt kobbel; men ofte går det like ens med det.

162TIURLEIK

Vi fikk dra lenger nord, for å høre om det ikke skulle være en tiur der. Det var blitt noe lysere nå; men enda var det tid.

Vi lurte oss videre og lydde. Kommet et stykke

163fram fikk vi høre knepp, — knepp, — knepp, knepp — og klunk, fullt spill! Vi stillte inn på, den spillte støtt; — snart måtte vi til å springe på den.

Det bar over en bred vass-myr, hvor det gjalt å se ut hva tuve en ville lanne på for hvert sprang. Men det hente nok at en ble stående i vannet til mitt på leggen, uten å kunne røre seg før neste klunk. Sluttet så fuglen mitt i spillet og betenkte seg, ble minuttene dryge, mens en sakk dypere og dypere, og det verket i bena, uten at en kunne røre en fot. Så dro den på igjen, og vi kom til slutt over myra og opp hallet på andre siden.

Der fikk vi se fuglen sitte blank på en gren et stykke fram. Hollet var langt; men det var vell åpent framover til å stille inn på nærmere, — jeg fikk skyte. Ved neste klunken small det, fuglen stupte med dunk i bakken, og Johan suste av sted og tok den.

Det var såpass lyst nå, at en kunne ikke vente mer spill, og noe sol-spill ble det ikke; for det var helt skyet i øst, og solen ville ikke bli synlig når den kom opp. — Så tok Johan og jeg på hjemveien.

164VED RONDANE OG SØLEN-FJELL

Juli 1916.

Farten fra de smilende Mj øs-bygder opp den lange Gudbrandsdal til Otta, byr ikke på mange overraskelser. Gårdene lyser vellstelte med den blinkende Lågen mellom seg. Livet går sin jevne, selvfølgelige gang i dal-bunnen. Skogen strekker seg passelig uthogd, opp liene på to sider mot kanten av snaufjellet, som skimtes øverst på brottet.

Men tar en fra denne ensformighet opp en sidedal, som den skog-kledde kløft hvorigjennom Ula bryter seg vei fra vidda, så er en snart inne i en ny verden.

Gjennom en ensom skog-dal bærer det oppetter langs elva, som foss i foss stuper seg utover mot klebersteins-mølla nede i bygda.

Etter at en er kommet gjennom en trang port i berget, vier dalen seg noe ut og blir flatere innover. De store, hvite terrasser langs dal-siden, med de vannrette lag, viser at det her en gang var en stor innsjø, vel ved slutten av Is-tiden. Nå er den tørret ut ved at elva har skåret seg fritt løp gjennom denne renna i berget, som vel var demmet opp av en moréne,

165eller kanskje også av isen da dalen utenfor var fylt av en bre.

Så blir igjen dalen trangere, og det bærer høyere opp. Skogen blir etter hvert mindre og tynnere — snart står en i overkanten av den. Dal-kløfta vier seg ut. Det blir flatere innover, og der-oppe fra den øverste ryggen, synes en mest det alt må være utsyn inn over vidda og fjellene.

Barometret hadde sunket i går, tunge skyer drev nå fra øst, — det kunne vel bli regn, men bra vær var det å gå i.

Over på den andre siden kløfta ligger en seter, enda i noe tynn skog ved flate myrer. Så kommer en oppover mot Mysuseter. I bjørke-skogen ligger det hytte etter hytte, rødmalte med grønne torv-tak, og flagg-stenger foran, satt opp av byfolk, som ligger her og drikker fjell-luft om sommeren, går på jakt om høsten, og på ski i påsken.

Så kommer turist-hytta og seter-buene. Men veien bærer høyere, innover snau-fjellet. — Snart er en helt oppe, og vidda ligger foran slett og fast som en seter-voll med flyer og flotter i bløte bølger, lyng-og mose-grodd.

Men over alt annet ligger fjellene. Det er Rondane, som i kuppel etter kuppel hvelver sine sky-høye stein-masser over vidda, med dype skar, og med snøfonner, og botner, og urer — som en eventyr-verden for seg.

Det lengst i vest, er det Vals-berget og Bråkdals-hø,

166hvor Per Gynt hadde stue? Så er det vel Smiu-ham-meren der i mitten, og Rondvass-hø med de stup-bratte sidene. Men selve Diger-Ronden og Høg-Ronden ser en ikke, de ligger bakom. Her foran i øst er Illmann-hø.

Slike fjell! Det er mest som de kommer for brått på en etter den korte overgangen fra dalen. Brystet vier seg, motet og vingene vokser.

Slike flotter å fare fram over! En føler seg så lett så en mest kunne fly, og tankene svømmer i blå luft helt nord mot Ronde-fjellets faste linjer.

Bare vidde til alle kanter — dalene som smale sprekker i fjell-sletta. Dypt der nede bukter seg menneske-livets elv — det blir så langt borte her oppe. En ånder fritt, det er hvile for øye og sinn . . .

Men det dukker andre bilder opp, — lenger borte fra. . . Det blir til festninger, løpegraver — berg av lemlestet menneske-kjøtt. . .

Nei, nei, det forferdelige der ute rømmer en ikke fra, selv ikke her. Aldri gir det fred . . .

Inn i og mellom alt en ser, blanner seg jammeren fra millioner av kvinner som mistet alt — venn, husbonn ... En

ser fortvilete mødre som leter etter sine sønner. . . grånede, nedbøyde fedre som leter etter stammens håp . . .

Et vanviddets mareritt! ... Og ingen kan stanse det — ingen.

Selve samfunnets grunnvoller skjelver . . . Europas folk — «kulturens bærere» — eter hverandre, tramper

167på kulturen, legger Europa i ruiner — til fordel for hvem? ? ?

Det er som et skred, mer og mer soper det med seg på sin vei mot avgrunnen, — trær, skoger, hus, gårder. Det øker og øker i forferdelse; alle vet at det må begrave hele dalen; men ingen makt kan stanse det, det må ha sin gang . . .

Og hva slåss de for? Makt! bare makt! iallfall de som begynte . . .

Kunne det så bli anneriedes ? En kultur som setter makt som folkenes høye mål, kan ikke bære menneskeheten fram, den måtte til slutt føre hit — mot unnergangen . . .

Kravet var blitt det fri, hensynsløse kapprenn — mellom individer som mellom stater — mot materiell framgang for enhver pris, ytre makt, — glans, — for individ og for stå̊t.

For å nå målet gjalt for folkene ikke hensyn til a'ent enn seg selv. Idealer, moral kunne med hellig rett trampes unner fot så sant ens folk hadde fordel av det. Da kunne høytidelige løfter brytes, det kunne lyves, bedrages, myrdes med list og svik. Da blir den mann forræder som ikke vil bruke et h v i 1 k e t-somhelst middel for å ødelegge sitt folks motstandere. Ja, hvis nødvendig, fikk det ikke hjelpe om en ødela den øvrige menneskehet, så sant ens eget folk trengte plass . . .

Feltropet er: ned med alle andre, når bare vi kommer opp!

168Med nødvendighet måtte det føre til denne selv-ødeleggelse, de måtte ete hverandre, så snart jorden ble for liten, og alt var opptatt for dem som kom sist til matfatet, og mente de hadde samme rett til de fete stykkene som de andre.

Men alle er de tvunget inn i dette, alle kjemper de for de høye idealer, påstår de. Hvordan er det så kommet?

Det måtte komme. Europas kultur har sviktet — den var innrått̊en. Som det syke tre i skogen sank den sammen, straks stormen brøt løs.

Kultur? Ja hva er den, om den ikke mestrer villdyret? fører bort fra barbariet? Det er jo dens innerste vesen. Uten det en tom skall.

Men nå raser villdyret uten tøyler, Fenrisulven er løs, Garm tuter stygt for Gnipahulen.

Den største seir er å overvinne seg selv. Det gjeller vel ikke bare for individet, men også for folkene, for menneske-samfunnet.

En stadig kamp fører vi for å mestre naturkreftene, for å sikre tilværelsen; men de uten sammenligning største ulykkene, den verste elendigheten, skyller vi fremdeles menneskene selv . . . Og enda er vi ikke nådd så langt som til å kunne hindre det. —

For en forferdelig, ydmykende sannhet. . .

• ••••••

Den tunge skodde-hetta over Smiuhammeren mørkner, det blir blå-svart i skaret unner. — Det er som fjellet rynker brynene . . .

169Kan det være sant? — Men det er jo stormakter — og en stormakt har lov til alt som den selv erklærer for rett. Det er flertallet som avgjør retten i verden; en stormakt er alltid i flertall, altså har den alltid rett, — og de små folk urett.---

Nei det bærer i ring og i tull . . . Men jeg skal jo fram, videre innover disse mosgrodde fiatene, hvor intet stanser foten.

Utover flottene og oppetter fjell-sidene søker synet. . . Her var det nokk av rein før; — men ikke et dyr å øyne, ikke liv . . . Menneskene har ødelagt dem.

En herlig skapning, dette menneske . . . Plyndre, røve, krig mot dyrene, krig mot hverandre . . . Rovdyr — overalt. . .

.... Og som denne krigen setter begrepene på hodet. Hva er det for slags uhyrer den gjør oss til ?

Får en mann uniform på, klær av en viss form og farge, og så en ordre, har han rett til hva som helst: slippe bomber fra luften ned på fredelige byer, på arbeidsomme borgere, som driver sin daglige gjerning og intet aner, — ødelegge hjem, eiendom, levevei. — Lumskelig, uten varsel, kan de uniformerte senne skuter med folk — ja med hundrer av uskyldige kvinner, menn, barn — i døden . . .

Men forsvarer noen seg som ikke har uniform på, skyter på volls-mennene, — da er det skammelig

170forbrytelse . . . Får de tak i dem, blir de etter lov og dom skutt eller hengt. . .

Det er så det koker i en . . . Men selv ellers skikkelige folk finner slikt i sin orden; iallfall skriker de ikke . . .

Er det den kultur verden skulle leve videre på? Da heller forblø . . . heller gå unner.

Var det til dette vanvidd Europas kultur måtte føre — og det måtte den vel; for det var da voksne menn og ikke tankeløse barn som hollt trådene — ja da var den ferdig, og måtte i støpe-skjeen . . .

Enn vi, vårt folk? skal vi også trekkes inn i malstrømmen, før vi har fått prøve å gjøre vår innsats i verdens-utviklingen ? Enda har vi ikke frembrakt noen egen kultur; men krefter er der, og oppgavene ligger store nokk foran oss i framtiden — bare vi ikke tar skade på vår sjel ved å sitte som tilskuere, og meske oss med det som faller av fra verdens-brannen . . .

Hos oss var det samme glupske begjær etter vinning som tente krigen; men vi lever uten de store følelser som bærer den . . .

Der ute, tross all ødeleggelsen — der herdes da viljer, der skapes da menn. Folkene kjemper for livet — der er da mål! ... Og de får sin dåp i den store lidelse, i selvforsagelsen, i den tålmodige, ubegrensede offervilje . . . All flitter-stasen ribbes av, de tvinges tilbake til naturen, til det enklere, sunnere liv i nøysomhet . . . Mens vi ... ?

171Skulle det likevel komme noe godt — en ny tid — ut av denne vanviddets berserkergang ?

Ferdig sier de? Skulle Europas kultur være ferdig? Holler verdens-sentret på å flyttes?

Eller har likevel folkene kraften til fornyelse?

Verden har sett før, at folk som kjemper på livet for sin tilværelse, for friheten — men ikke for makt — kan få den store utfollelse, som grekerne, Aten, etter kampen mot perserne.

Men verden har også sett at hvor en militær-stat, et Sparta, eller et Roma, ble den seirrike, der ble det kulturens store nedgang.--

Ja hvem vet hva som kommer — og hva nytter det å gruble over —

*

Det går fort og lett østover. Jeg når over Glitra som faller mot Gudbrandsdalen, og drar videre oppetter. Det eneste liv er en fjell-heilo her og der, som renner bortetter bakken mellom lyng-rabbene.

Snart nådde jeg vann-skillet mellom Glitra og Musvoll-åen som faller mot nordøst i Atne-sjøen. Der var også et bredt dal-søkk østover vidda med utsikt mot Sollia, og Glommen-dalen. Men i nord lå stadig Rondane over alt a'ent. . . Skal tro de kan se framover, inn i framtiden, der oppe fra sine høyder ?

Ja, si meg det du Diger-Ronden, hva du ser . . .

172Framtiden, det som kommer etter — er det da bare mørke?--

Eller kan henne brenner det, det gamle og utbrukte, for at nytt kan komme isteden? Men hvorfra skal det komme? . . .

Blir det kraft nokk tilbake til å forplante den nye slekt?--

Tusen ganger dette samme spørsmål; men den flakkende tanke finner ikke svar. Det er som alt svikter og synker ... Vi føler oss syke til døden.

Men å, for helsebot i denne vidda. — En ser seg sterk og sunn igjen på disse fjell, som de ligger der i sin brede, trygge storhet — like faste, på samme sted — og lar de skiftende tider suse forbi, mens de selv skifter ikke.

Om det går noen utlevde folke-kulturer til grunne, det er vel ikke ubotelig. Slikt har hennt før, og enda lever det mennesker.

Se disse veldige fjell-former. Her ligger jorden, som den nettopp var forlatt av isen, som den lå i årtusener. Den har muligheter for nye arbeidende slekter. Sørg bare ikke. Når de som var, kunne ete hverandre, så er det vel godt å få nye.

Men hvorfra skal de komme ? Hvor finner vi de friske, ubrukte slekter?

Nei, igjen går det i ring. Men jeg skulle jo nedover mot Atne-sjøen . . .

Etter hvert ble det litt bjerke-kjerr langs med dal-siden. Hunnen trakk flere ganger an for fugl,

173og den engstelige rypemor flakset opp, og løp med hengende vinger bort etter bakken like foran hunnen, for å lokke den etter seg og bort fra ungene. Ja, jeg har sett rype-høna fare like mot hunnegapet med strittende fjær for å hakke, da hunnen ville ta ungen.

Der er mot og offervilje til døden — kan vi mennesker vise det bedre for avkom og fedrelann?

Lenger nede møtte jeg en flokk med oksekalver som gikk og beitet langs med elva. Uten å ense hunnen, stormet de inn på, og kringsatte meg, pustet og snuste, og kom med snuten helt inn i hånnen, for å bli klappet og få salt, som om de ikke hadde sett mennesker på lang tid. De er da folkekjære nok . . . og vi?.. .

De fulgte etter nedover dalen, alt det jeg jog og

skremte for å få dem tilbake til fjellet.

*

Ved Bjørnhull-lia traff jeg på den første seter hvor det lå folk, og der gikk jeg inn for å gi fra meg en tollekniv jeg hadde funnet på stien.

En elghunn sto i bann og gnelret ved et uthus. I stua satt kona og sydde, og mannen satt nettopp ved bordet og åt fisk han hadde tatt i tjernet.

De hadde seks kuer og noen geiter på setra, og gården lå øvst i Atne-dalen, og mannen var nærmeste nabo til Høg-Ronden, sa han.

174På gården avlet de ikke a'ent enn høy, og så kan henne litt grønnfor; men korn nyttet det ikke med, og poteter heller ikke, så alt av det slaget de trengte, måtte de få fra dalen, og nå var det dyre tider. Men en fikk ikke klage lell, de fikk da nokk.

Ja, et slitsomt liv var det jo på sin vis, og vinteren var jo streng og lang, men så er det nå et sunt liv, så høyt oppe i fjellet. Det er ren luft, og godt vann, og friske er vi på sjel og kropp, og så kan vi som sagt ikke klage.

Jeg mente det var gledelig å høre slikt; det er nok av dem som klager over bonnens kår, ikke minst oppe i fjell-dalene. Mange steder er de jo blitt mest avfolket i senere tider — helst ungdommen reiser til Amerika, eller og trekker de inn til byene. Det er så slitsomt der hjemme, synes de; livs-kravene er steget; men hva verre er, livet der er blitt for kjedelig for dem. Da vil de heller sulte og fryse i byene, for der er det så mange andre tillokkelser.

Å, han kunne ikke si det hadde vært så verst med det der i dalen. På det siste hadde det vel heller blitt fler

nybyggere. Det var da heller ikke noe å dra inn til disse stygge byene, mot å kunne være seg selv, og ha sitt frie liv i fjellet.

Det var styrkende ord fra en som selv levde det livet. At det var mer enn munnsvær det med sunnheten, viser den høye alder de når folk der i dalen. Mor til denne mannen ble over to og nitti år; men ni og åtti år gammel gikk hun enda med bølingen

175til setra helt fra dalen, og var rask og rørig til sitt arbeid.

Glad i hug dro jeg videre. Var det bare mange slike i vårt folk, så kunne Norge se en lys framtid i møte.

Ja, om vi kunne få plantet livs-synet hos denne naboen til Høg-Ronden inn i vår tids ungdom, — den, som er mest opptatt av hvordan de med det minste arbeidet kan tjene mest penger, for å stille sin nydelsessyke tilfreds.

Om vi så også kunne vekke hos dem kjærligheten til det lann, det folk som har fostret dem, bringe dem til å tenke på nasjonens framtid, hva rasen kunne bli til, og hva plikter og løftende oppgaver de der kunne ha, istedenfor å tenke bare på seg selv og

sine lyster--denne smålige egoismen som brer

seg for hver dag i alle lag, og marg-eter samfunnet.

I denne natur måtte den skalle av. Når en ser Rondane mot himlen der i vest, da må en vel skjønne at mellom slike fjell blir synet et a'ent, og målene større, enn i en gård i en fabrikk-by, hvor synet dagen lang stanger mot nærmeste veggen, og misnøyen næres ved stadig å se andre ha det bedre.

Gi dem noe av natur-livet tilbake, det de mangler, men som alle, bevisst eller ubevisst, lenges mot, — og livs-synet skal bli sunnere, livs-gleden lysere . . .

176Nå gikk det nedover i skogen, og etter en halv time nådde jeg Musvoll-setra. Den var full av byfolk. Tross mannens elskverdige forsikring om at han nok skulle skaffe plass, og en god seng, og gjerne ville ha en prat, så var det for tidlig på kveilen for en farende svenn å stanse. — Det bar utover bakkene videre gjennom skogen, og snart sto jeg nede ved Atne-sjøen.

Her er noen fiske-buer som tilhører gudbrandsdøler, fra Fron; fra gammelt har de fiske-rett her i sjøen. Det lå nettopp noen karer der; men de hadde ikke fått større fisk, det hadde vært for stilt i været, og så var vannet for høyt.

Jeg hadde fått lov til å ta båten til mannen på Musvoll-setra, og i den satte jeg over til andre siden, hvor det skulle være et nybygge.

Et godt stykke opp fra sjøen fant jeg også rydningen mitt i skogen. Det var to karer som hadde slått seg sammen og begynt å bryte opp her for to år siden. De hadde alt fått en gill bygg-åker og poteter, og trærne var feilt over et stort stykke; røttene satt igjen i bakken enda, og der var arbeid nokk; men god jord var det, kanskje noe tørr, med sann unner. En lun, liten stue var alt satt opp, og fjøs-bygningen var også nesten ferdig. Jeg fant den ene mann sittende på taket og legge på bord.

Jo, det kunne nok bli råd med å ro meg utover sjøen ned til Brenn. Han kunne dra straks, måtte bare inn og stelle seg litt. Han var gift denne karen;

177

12 — Nansen: Friluftsliv.

fmen kameraten var ugift. De hadde kjøpt seg seksten mål jord, hvor de skulle holle noen kuer og hest, og ellers drev de mest med skogs-arbeid. Det var Mathiesen i Fredrikstad som eide det meste av skogen.

Det gir tro på framtiden å se et slikt nybygge så høyt til fjells. Gårdsbruket skulle lønne seg bra her, mente han. Høy-avlingen var god de fleste årene. Potetene slo også til. Noe verre var det med kornet; men de slo det til grønnfor, og det lønte seg og. Så hadde de fisk i sjøen, og ellers som sagt arbeid nokk i skogen. Her var det

sannelig ikke vanskelig å leve.

Ro-turen utover Atne-sjøen er mest en mil lang. . . .

Slik fred. Der på nordsiden ligger det vakre Nesset, hvor han bodde en av Norges få stormenn, matematikeren Cato Guldberg. Så likt ham å slå seg ned nettopp her; den lignet ham denne enkle men storslåtte naturen:

Så bredt og trygt husene ligger oppe på den grønne vollen som heller utover like til sjøen; de smiler rødt i skogen. De flate skog-liene stiger jevnt på to sider innover mot snaufjellet; men Illmann-hø og Rondane høyt over der i vest, og Illmann-dalen, og den dype Langglupen imellom.

Det var først ut på kveilen jeg nådde ned til Brenn ved Atne-brua, og fikk hus for natten. Værelset vente ut mot elva. Det durte av fossen der unner brua; den stuper ned i en vakker fiske-høl, som så fristende ut. Og ørreten vaket ring i ring i det blanke

178%

vannet ovenfor brua. Natten var stille og varm. Det var mye for en fiskersjel. Men — en skulle jo videre; det var best å legge seg til å sove.

Neste morgen bar det med skyss fra Atnas dal over åsen og ned til Vulu-dalen, og videre mot Sollia . . .

Det bærer fra fjellet nå, fra de store vidder, nedover mot de alvorlige, store skogers lann.

Fra Sollia skyss-skifte gikk det med ny hest, videre nedover bakkene, mot Glommen-dalen. Så sørgelig kort tid vi mennesker trenger for å øke våre livs-fornødenheter. Før syntes en det var svært så gilt å få hest og kjerre å komme fram med. Men nå etter noen få år med biler, beundrer en menneskenes tålmodighet som finner seg i det tids-spille å sitte og skrangle i en kjerre, og jage på en sliten skyss-hest.

Den jeg hadde fått her, var ellers villig nokk. Jeg lot gjerne den vesle skyss-gutten, på ti år, kjøre; for han kjente vel hesten best.

Mitt som den diltet utfor en lang, jevn bakke, snublet den, falt på knærne, rykket til for å komme opp; men gikk så på hodet, og gjorde kollbøtte, med bakkroppen til værs, og helt over.

Jeg skvatt ut og slo filthatten over øynene på den forat den ikke skulle sprelle og brekke dragene. Den vesle gutten var kjekk; smågråte måtte han jo, men samtidig ga han med den voksne kars mine beskjed om hvor jeg måtte spenne fra. Snart hadde vi selen av, hesten på bena, og spent for igjen. Vi satt opp og kjørte videre.

179

åEn underlig hest, slå kollbøtte mitt i slette veien. Jeg tok tømmene, men merket snart at den var snublevoren, og måtte holles godt opp.

De hadde nettopp fått hesten fra byen, sa gutten, og han kjente den ikke. Ventelig var det en vogn-manns-hest, som hadde fått dårlige ben av stein-gatene; og fordrevet av bilene skulle den nå slite sine siste år som skyss-hest her på lanns-bygda, hvor bilen ikke har nådd fram.

Men nei, denne framkomst-måten er en fortidslevning, — snart holler nok bilen sitt seiers-inntog i denne dalen også som i alle de andre. Så til slutt blir hestene bare til tømmer-drifta på skogen; for der kan enda ikke bilene trenge fram. Men hvem vet hva som kan skje ? Vi har opplevd det som merkeligere var enn å kjøre tømmer med bil.

Så kom jeg da endelig ned til Atna stasjon. Det gikk med jernbanen sørover til Koppang, og derfra med bil til Åsheim ved nordennen av Storsjøen i Ytre Rendalen. Der ville jeg være noen dager for å fiske.

*

Åsheim, 14. juli.

Gjennom en dyp, skog-kledd kløft på vestsiden av Sølen-fjellene bryter Mistra seg vei fra de vide, flatere fjell-

strekningene nordenfor. I en stor sving bærer det gjennom en trang skog-dal, som en sprekk i fjell-massen, og nedover til den vakre Storsjø i Rendalen.

180I

Det går stor ørret opp den elva, og jeg hadde lyst til å friste den; men der er ulent oppetter, og en skal helst være kjent for å finne de rette hølene hvor storfisken står.

«Nå har je fått godt følje åt dei,» sa Olav Åsheim og kom smilende inn fra telefonen. «De er skredder'n her i bygda, berre fiskjar fins itte her omkring. Han mente godt om været i dau, å var huga på å dra. Min hain får itte fri før ve ett-tia, da kunne 'n møte dei ve Misteregga.»

Joho, det passet meg bra. Jeg hadde også en del å gjøre før den tid.

«Du kain få me dei sønnen min, hain Vekjle-Olav, for å vise dei benveien gjønnom skogøm.»

«Hain er låghalt, skredder'n,» la han til, «og har stivt ben; min de ska du itte bry dei om. Hain klyv i fjell-veggen, og går i skogøm, like ratt som noen. Berre jeger fins de itte heill, her i bygda.»

«Vi dro av sted, Vesle-Olav og jeg, sånn ved tolvtiden. Først måtte vi sette over Rena-elva, da flommen tok brua her i vår. Så bar det opp gjennom skogen. Steikende varmt var det, og en fikk ta av de klærne en kunne. — Som vi kom oppetter ble jeg mer og mer spent på å få se denne merkelige skredderen.

Endelig skimtet vi husene på Misteregga mellom trærne, og da vi kom ut på storveien i svingen, reiste en snarest ung mann seg fra veikanten, og hilste goddag.

En pen, sterkbygd, middelshøy kar, eller kanskje

181

äheller liten, i brun jakt-drakt med knebukser, en lys knebelsbart, ellers glattbarbert, med smilende, trohjertige øyne.

Det var skredderen Rikard Kvernnes, også Rikard Odden kalt, etter huset han bodde i, nord ved Lomnes-sjøen. Derfra var han nå kommet på sykkel. En lang fiskestang av bambusrør med snelle hadde han.

Vi dro i vei opp bakkene østover. Tross sitt stive ben gikk han ledig; det syntes ingen anstrengelse for ham å holle følge.

Vi hadde enda sånn en halva'en times gang opp kleivene, før vi tok av veien, og nedover skog-liene mot den trange dalen, hvor Mistra skummer dypt nede i bunnen.

For det meste renner Mistra utetter i jevne stryk, med skummende fart over og mellom runne steiner, uten dypere kulper. Det står ikke stort a'ent enn småkjø på disse stykkene. Men så, ofte med lang avstann imellom, saktner elva sin viltre fart i lange, dype høler, der storfisken står.

Etter å ha kløvet ned et bratt stup, sto vi endelig ved elva. Skredderen foreslo at vi først skulle gå oppetter fra høi til høi, for så å gå nedover igjen ut på kveilen. Det gjorde vi, men vi fikk ikke et slag av en storfisk.

Det var trykkende lummert. Tunge, mørke skyer trakk opp over kløfta i øst. Det kjentes mest som det kunne bli torden-vær. Men det var skyer for solen, så det burde være godt å fiske nå på ettermiddagen.

182

iRIKARD KVERNNES KASTER MED SLUKJeg prøvde først flua, og så ente vi med kaste-sluk, med mort til agn, et fiske som skredderen var mester i. Men ikke slag å fornemme.

Det eneste av fangst jeg så, var en svær tiur, som kom susende mot stangen min, mens jeg sto på en stein ute i elva. Den var jagd opp av hunnen på lann bak meg. Jeg holt på å slenge sluken i den, men lot det være, og den suste videre nedetter elva, og opp i furu-skogen på andre siden.

Det skulle blitt en fisk å ha fått på. Jeg synes jeg ser den med sluken om halsen stritte imot, slå med vingene,

strekke hals, ute i elva, mens jeg tok den inn på snella. Det ville blitt basketak.

Her var det uhyggelig med mygg, og det bet og kløddе på ansikt, og hals, og henner, og legger, så en mest ikke kunne stå rolig på steinene og slenge.

Så fait det tunge dråper, og en veldig regnskur plasket ned over oss, skur etter skur. Men med ett braket det løs med torden, så det skrall og dundret mellom berg-veggene i denne trange dalen; brak etter brak; og til slutt kom lyn og skrall mest i ett.

Skredderen mente det var ikke å undres på at fisken ikke hadde villet bite. Nå var det helst håpløst å friste den.

Vi dro opp i skogen til en tømmer-koie, for å få ly for regnet, og få oss litt å bite i. Vi fikk gi tål til torden-været var forbi, om det ikke da skulle bli bedre med fisken.

Da regnet hadde gitt seg, kløv vi igjen ned til

184elva; men fremdeles ikke slag å få. Vi fikk enda gi tål en stunn. Vi gikk noe lenger opp til en ny stor høi. Skredderen kastet sluken ut i nedre delen av den, mens jeg skulle prøve lenger opp.

Da slår en svær fisk på sluken hans, mitt i strieste strømmen. Det bar ut for stryket, hele snøret suste av snella. Skredderen måtte etter, sprang fra stein til stein, vasset så foss-føyka sto om ham, ofte til opp på livet. Så kantret han i koll mellom steinene, og det var bare armene og skuldrene og hodet og stanga å se over vannet. Opp igjen, og videre utover.

Men så ble fossen for stri; han måtte i lann og klyve i berg-veggen. Jeg tok håven og sprang etter.

Han kom forbi berget, og nå hadde han fått tatt inn litt på snøret, så han hadde noe å fare med; og fisken var kommet ned i noe stillere vann; men det var enda strie nokk stryk her.

Han fikk den inn mot lann. Jeg forsøkte flere ganger å komme til med håven, men så skar det av sted igjen, lenger og lenger utfor.

Endelig begynte den å gi seg, og vise buk. Han fikk den inn igjen, jeg håven unner og dro den på lann. Sannelig en pen ørret, fet og bred, med lite hode. Den var på sine vell tre kilo.

Skredderen løftet høytidelig fisken, og rakte meg den; den skulle jeg ha som gave, sa han.

Vi dro oppover igjen. Skredderen prøvde noen kast i samme hølen, og jeg lenger opp. Igjen fikk han et

185

Islag; denne gangen hang den ikke på, men han så halen, og den var svær.

«Ja, hain Vekjle-Olav så 'n au, å hadde je fått opp den, skulle du fått sett de går stor fisk her i elva. Den var atskillig større enn den je fekk på fem kilo her for nåen da'er sea. Min hain slår itte mer heil ein gong slik ein storfisk. Går det f ei da, gjør'n de itte om att. Vi får gi'n ti, å freste 'na høl'n på neatt-turen.»

Vi gikk videre oppetter. Ofte var det styggbratt på siden av hølene. Fra en høy hammer kastet jeg ned i en stor, vakker høi. Jeg dro sluken over strømmen, — plask! det rykket i, det ga en støt gjennom hele kroppen, stangen sto som en spent bue, og snøret suste av snella. Det gjalt å holle imot, fisken ville ut for stryket.

Jeg fikk den opp i hølen igjen. Den for runt. Mens jeg hollt så stram tom som mulig, kløv jeg utfor berg-veggen ned til stranna. Endelig var den sprengt, kom godvillig, og ble tatt inn i håven. Det var en fisk på halva'ent kilo.

Men nå var det heller ikke fler slag å få, alt det vi prøvde i hølene lenger opp. Vi gikk da utover igjen, for det led langt på kveilen; men heller ikke storfisken til skredderen ville slå om igjen. Og så var det ikke a'ent for enn å dra hjemover.

Vi kløv opp fra elva, til vi kom til en tømmerkoie, hvor vi tok en bit kvellsmat.

Han Vesle-Olav hadde fått noe småkjø på flue,

186han var søkkende våt, men kry over denne lange turen. Så kløv vi videre opp til veien, og dro hjemover.

Som vi gikk utfor disse lange, bratte bakkene, fortalte skredderen at her var det han hadde ødelagt seg.

«Hvordan kunne nå det gå til?»

«Jo, je kom på sykkel utover, og så gikk bremsa i ulage her oppe på toppen av bakken, så tafte je pedalen au, å de bar utfor alle disse bakkøm i full fart.»

«Men hvorfor søkte du ikke straks å kaste dei av veien ut til sia?»

«Å nei, det er så stygt med stein på båe si'er utetter her, og så mente je nå je skulle gredd de da, ser du.»

«Ja, men du måtte da få en styggelig fart utover disse svære bakkene?»

«Ja visst fekk je fuill fart.»

«Ja, jeg hørte noen som hadde sett dei da du for utfor, du var som en strek etter veien.»

«De var akkorat her de, der 'na veien tar tå. Døm sto der borte og hollt på å lage tel kløv, døm skulle åt setra. Je huje enda åt døm, da je stupte her nea-føre, min døm hørde mei itte.»

«Ja, men så de ikke etter dei heller da?»

«Å nei, døm mente fuill helst at je hadde før vane å fæ ra åt slik. Min je mente nå je skulle gredd de, ser du. Utfør 'na brætte bakken her, auka jo farten stygt; å så kom svingen der nere, den var mye verre

187den gongen heill den er nå, veien er lagt om sea. Da var de dobbeltsving, fyst tvers av tel venstre, så helt om i ein tverr helsving tel høyre att. Je lå flat i veien, gut, fyst på den ene sia, å så på den are, å jamen gredde je 'n au. Min forbi svingen sto de ut eit skjær i veien, å der bar de imot. Så vart je sløngt, å brakk 'ta bene på to steller, ovaför knee' å unner, både lår-bene å legg-bene. Der vart je liggandes. Min je var heldig, — de var itte mer heill en time, da kom de ein mainn som skulle åt setra me lass, og hain hadde heldigvis ein fjærvogn som je vart kjørd neratt på.»

«Gjorde de ikke vont?»

«Å nei, je kain itte seia de gjorde så verst vont heill; før je kom hematt, min da strømte blo'e tel. De heldige var, at je hadde slik en go' dokter den gongen. Benet vart stelt så godt som de var molig de. Min dokter'n sa at nå var de slutt både med jakt og med sykling. Min det fekk'n da itte rett i. Min lenge låg je, før je vart go' att.»

«Men du var jo dårlig i det benet før den tiden?»

«Ja, je hadde eingong skamhøggi mei, og så gikk det betennels i såre, og knee vart stivt, du vet de kom tå de at de vart dårlig stelt.»

Ved Misteregga skiltes vi. — Skredderen fant her syklen sin igjen, og trillet utfor bakkene. Det er mest ufattelig at han kan komme fram på den, bare med det ene benet til å trå med; men det er også så kraftig utviklet, at det veier opp to andre ben.

188Vesle-Olav og jeg tok skogen fatt nedover mot Storsjøen. Jeg tenkte bare på denne merkelige mannen. — For en vilje det må dirre i den kroppen.

Åsheim, 18. juli.

Noen dager senere (mandag 17. juli) var jeg oppover til Mistra igjen. Denne gangen hadde jeg fått lånt en sykkel på Åsheim og tok storveien om Kvern-nes-brua og Odden hvor skredderen bor. Det var en omvei på en mil.

Skredderen sto ute på tunet; jeg kom før han hadde ventet. Han ba meg gå inn i stua og sitte, mens han gjorde seg ferdig.

Alt velstelt ute og inne. Huset ligger vakkert til på en liten odde på sørsiden av Lomnes-sjøen. En pen liten have utenfor med blomster-bed og kjøkkenhage.

En lys, luftig stue med våpen på veggene: en Winchester repeter hagle, en tre-løpet børse med kikkert-sikte. Den tok han tiuren på topp med om vinteren; han skulle være svær til det. Flere andre børser hang der, og fiske-greier.

Men av skredder-hånnteringen var det ingenting å se. På bordene lå kataloger over jakt- og fiskegreier. En kunne merke det var en ungkar.

Der på veggen hang det et diplom. Skal tro det var for rifle-skyting ? Nei sannelig, der var det likevel litt av skredderen, — et diplom for fullent kursus

189som tilskjærer i København. Altså helt utlært, og sikkert dyktig i det hånnverk som i alt a'ent.

Nå er han ferdig. Kaffi på termos-flaske, og to flasker øl i sekken, og så dro vi i vei oppover på våre sykler i solsteiken . . . En skulle sannelig ikke merke, at han hadde bare ett ben å trå med; jeg hadde min arme nød med å holle følge oppetter de lange bratte bakkene, enda jeg kunne skifte utvekslingen på min sykkel. Men de verste kneikene måtte vi nå gå.

Halweis oppe hørte vi en forferdelig tramp komme imot oss; og fortere enn vi fikk tenke, sprengte en heste-flokk utover bakkene forbi. Det var ikke mer enn at vi fikk kastet oss ut i grøfta med syklene for ikke å bli trampet ned.

«Det var som fan'en! hva kan detta væra?»

Men der kom det noe etter — det var en mann på motor-sykkel. Sannelig den unge dyrlegen, skulle ikke han ha bedre vett enn å jage hestene slik?

«Har'n hollt på lenge me detta, så er døm sprengt nå,» sa skredderen.

Høyere opp møtte vi en gammel mann, han lettet på hatten, vi hilste.

«Signe møtet. Skal du tilkjøls?» sa han.

«Vi skulle bort i Mistra og friste fisken,» svarte jeg. «Er du kommet langt østfra?»

«Je har vøri i Trysil me ei hoppe.»

«Må du gå så langt med hoppene?»

«Ja, der er de ein bra hingst; men helles så skulle je nå ha vøri tel hingsten her vest i Rendalen, hain

190Romulus; min hain krepeterte her førrige vekua; Kong Knut slo'n, så hain gikk for.»

«Ja, jeg hørte om det; men hvordan kunne det nå gå til at de to hingstene kom i lag?»

«De var fuill dårlig pass, vet du, at døm slapp døm i hop.»

«Det var et dyrt tap for dem som eide den?»

«Å, hain var nå assurert for to tusen, min du vet de var ingen pris for så gill ein gamp. Min,» la han til, «de var nå hain Halstein Sjølie, å han Simen Landet, å nøren slike storkarer som åtte'n, å døm rikinga vøl itte nåen tusen kroner.»

Men vi måtte videre, og sa farvell.

«Goddau,» sa han, og ruslet videre utover bakkene.

Kommet vell inn på høgda, satte vi syklene fra oss, og dro nedover mot elva. Det var lidd på ettermiddagen, og tid å få litt i livet.

Vi tok veien mot en tømmer-koie, for å sitte inne der i fred for myggen, mens vi tok fram nisten. En av øl-flaskene la vi i bekken utenfor for å svale den, mens vi gikk inn i tømmer-koia.

Skredderen gikk foran; men da han kom i døråpningen, hørte jeg en forferdelig flaksing. Det var en orrhane der inne. Først for den i forfjamselsen bort i den ene kroken, så i den andre, — der var det et hull i taket, det smatt den ut gjennom, og slo seg ned på bakken utenfor. Der satt den litt og tenkte seg om; men så tok den til vingene

bort gjennom skogen.

191En finner ofte både tiur og orrhaner i slike tømmerkoier. Her om dagen slo en gutt i hjel en tiur i en koie; men det var jo ulovlig.

Vi ble ellers ikke lenge inne, der var for tykt med mygg og klegg; nei, da var det likevel bedre ute. Der var det også slemt; men det kom da et vinn-pust iblant, og det letnet.

Jeg hadde jo visstnok nå et sikkert middel mot mygg, sitronell-olje, som engelskmennene skal bruke mot insekter i tropene. Jeg hadde nettopp fått en flaske av Christiansen fra Elverum, som lå nede ved Storsjøen og fisket. Han har gummi-plantasjer på Malakka, og kjente oljen derfra.

Og det var sikkert nok, oljen var god. Ingen mygg kom en nær på en time eller to etter at en hadde smurt seg inn med den. Men vi fikk spare på beholdningen til vi kom ned til Mistra, når den alvorligere forretning, fiskingen, skulle gå for seg. Vi visste jo også, at utover kveilen ble myggen enda verre.

Mat smakte nå, men øiet enda bedre, og det ble godt og kalt der i bekken. Vi ble enige om å ta den andre flasken med det samme; det var ikke til å motstå; så fikk vi ha kaffen til kveils. Det var steikende solskinn i dag, og ikke en sky for solen, så det hadde ingen hast med å komme ned og begynne fisket.

Vi vasset over Ren-åen, og kom ned til hølen i Mistra ovenfor. Kaste-sluk brukte vi begge, men det var ikke slag å få. Nei, det var for klart vær, det ble kanskje bedre utover kveilen.

192Vi dro ned etter elva.

Jeg kom til en stor, dyp høi unner en bratt berg-vegg, hvor det var skygge for solen. Her kunne det nok stå stor fisk. Jeg slengte tvers over til den andre siden, lot sluken drive utover, mens jeg trakk inn, og den kom nettopp der jeg ville.

Enn der i kanten av strømmen . . . ? En svær blask, det skinte gult, en runn mørk rygg, en bred hale slo opp av vannet, idet det hvelvet runt. Det rykket til, snøret rente av snella, og stangen sto runn som et hjul. Jeg hollt imot det jeg vågde. Det gjalt å holle den i hølen; gikk det først utfor stryket, så var det uvisst om jeg kunne greie den; for bergveggen var loddrett, og elva dyp og stri, så det var ikke lett å følge etter.

På kanten av stryket ble det et baske tak. Jeg visste at den enkle fortommen var god, om den enn var tynn, og snøret hollt nok og en «split bamboo» er nå ikke lett å brekke. Det ente med at jeg fikk fisken opp i hølen igjen, og der bar det runt i lynende fart.

Mens jeg hollt på med denne dansen, så jeg skredderen i berg-veggen over meg; han kom klyvende ned for å hjelpe.

Snart ble ørreten spakere, og endelig viste den buk. Jeg dro den like inn i håven til skredderen. På lann kom den, og lå stor og blank og sprelte og slo i sannet mellom steinene. Den var på nettopp tre kilo.

«Denna trøngte ein totsup,» mente skredderen; men den supen hadde vi ikke.

13 — Nansen: Friluftsliv.

193Vi fortsatte videre nedetter; men flere slag var det ikke å få, hverken for skredderen eller meg; og når det ikke ble for ham heller, så var det nok ikke fordi vi var dårlige fiskere.

Imens var det blitt natt. Det var ikke a'ent for enn å ta kvellsmaten; og kaffien på skredderens termos-flaske smakte godt; særlig da vi hadde smurt oss dugelig inn med den oljen, så vi kunne sitte i fred for myggen.

Så kløv vi opp fra elve-juvet igjen, nådde opp på veien, og i sommer-natten gikk det hjemover på våre sykler. Det var mest bare å la det trille utfor.

Enda et forsøk fikk vi gjøre i hølene nedenfor brua ved Misteregga; men heller ikke der var det slag å få, og så bar det videre utfor bakkene.

Det var mer enn vemodig å si farvell til skredderen ved grinna til det koselige lille huset hans på odden. Jeg er sikker på det var av fullt hjerte vi sa «vell møtt igjen» begge to.

*

Åsheim, 19. juli.

Sammen med to damer dro jeg opp til Løvfjorden for å fiske gjedde. Hos skomakeren ved sørennen av fjorden skulle vi få båt. Han var ikke hjemme da vi kom; men der var nokk av barn. De hadde fisket mort til agn på sluken, og en av sønnene kunne ro oss.

194Han hadde seksten barn, denne skomakeren, og alle sammen i live. Før vi rodde, kom han selv.

«Jaha,» mente'n, «de kain fuill være molig de bir gjedde å få i dau; min helles så er nå gjedda underlig tå sei me de, at ho bit bære mot nea, å så fyst på ny.»

Ja, jeg mente at da måtte det være håp, for det var jo i siste kvartal av månen nå.

Jaha, han mente at det så ikke så ulikt ut. «Min,» sa han, «fiskje dug itte imillom ny og nea, for da har gjedda den naturen, at tenn' på 'a døm går inn i tannkjøtte, så døm blir helt borte. De er bære mot nea, og så ve ny, at tenn' kjem fram att, å da er de ho bit, som en lett kain skjønne.»

Skomakeren mente ellers det var stor gjedde der i sjøen, om vi bare kunne få av den største; men den ble ikke lett å få opp med de greiene vi hadde. «For ho er nå så fül-kjynt tå sei.»

Jeg måtte si noen anerkjennende ord til denne mannen som hadde så mange prektige barn, vakre var de sannelig flere av dem vi så, levendes så de også ut.

«Det må være om å gjøre at folk sliter mye støvler her i dal'n, når du skå fø så mange unger.»

«Å,» sa han, «de vart nok itte større me utkommet, skulle ein leva bære tå skomakerering; de vart svelte-dauen de. De er bære i fristønner je kain væra skomaker, helles er de nok skauen vi må leva tå.»

Så kom vi da i båten, og dro oppetter sjøen. En sønn av skomakeren, på atten år, rodde. Vi fikk ut

195snørene, en sluk agnet med mort på den ene stangen, og en stor lakseskje på den andre. Men vi hadde stri motvinn, det var for liten fart å få på båten, og vi fikk ikke nappet. Først da det ble le for vinnen nær øvre ennen av fjorden, ble det mer fart, og da slo straks en fisk på for en av damene, og skar ut med snøret. Etter en stunn fikk vi den inn til båten, og tok den med håven; en gjedde på omtrent to kilo.

Det blåste for mye til at vi ville unner brua inn i selve Lomnes-sjøen. Vi hollt middags-rast i en grasbakke i solen, og rodde så nedetter Løvfjorden igjen med vinnen i ryggen, og fikk fart nokk på båten.

Det var ikke lenge før det slo en fisk, som vi også fikk inn, den var på bortimot to kilo. Noen mindre gjedder fikk vi også. Men så kom det et langt stykke uten et napp, og vi nådde helt ned mot sørennen. Vi fikk ta en tur oppover igjen for å se om det ikke skulle gå bedre, og satte tvers over for å ro langs det andre lannet.

Som vi er mitt på fjorden sier fru S.:

«Der napper det; men det er visst bunnen jeg har fatt i.»

Jeg tok stangen, det kjentes tungt, men i det samme suste snøret ut av snella. Det var nok ikke bunn, nei — den vesle bambusstangen sto krum som en myk svepe like ned til hånnen min. Jeg bremset det jeg kunne, men måtte la fisken gå — lengere og lengere snøre, den var ikke til å stå imot. Jeg tok inn så snart jeg vågde; men så bar det ut igjen. Det rusket

196til så det hvinte i snella. Så inn et stykke, så ut igjen — sannelig måtte ikke dette være en stor fisk.

Gutten spurte om han ikke skulle ro til lann, så var den lettere å få inn, mente han, det ble slikt langt snøre nå.

«Nei, er du gal, holl deg mittfjords, og på det dypeste du vet om her. La meg ikke komme i bunn'. Da kan vi si farvell til den med det samme. Ro oppover det du kan, så vi ikke driver utover elva.»

Vi var kommet nær utløpet, og kjente strømmen.

Etter å ha drevet en stunn med fisken, ble den litt spakere, og jeg kunne få inn noe av snøret; men snart for det ut igjen, den hadde da kraft nokk enda. Så skar det mot bunnen, jeg hollt imot det jeg vågde, det leitet på snøret og den enkle sene-fortommen. Så sveivet jeg inn; gang etter gang, om igjen det samme.

Endelig kom den nærmere, der skar den tvers foran båten, vi så hele lengden; sannelig var den ikke stor. Så bar det ut flere ganger, og inn måtte den igjen; så helt unner båten, og vi måtte være svint i venningen for å gå klar.

Til slutt var den så noenlunde sprengt, og begynte å venne buk; men vi hadde ingen kjeks, og håven var rent for liten. Gutten prøvde: han fikk den unner halen; men den rakk bare litt inn på fisken. Da han løftet, gled den ut og satte til bunns. Inn fikk jeg den igjen, og nytt forsøk med håven. Fire ganger gikk det på samme måten.

197Så fikk jeg den langs båt-siden igjen. Enda en gang setter gutten håven unner halen, mens jeg holler hodet opp mot båtripen med snøret. Så hypp, vi løfter og velter inn — og der lå fisken på bunnen av båten. Gleden var stor. Sannelig en diger fisk — den var på åtte og et halvt kilo.

For et uhyggelig oppsyn som den lå der i båten og gjepte. Ja, denne gjedda ja, det er en stormakt det, det er selve maktbegjæret. Se bare dette svære gapet, med de stygge tennene.

Den har lov og rett til hva den lyster, sluker alt den når, lever høyt på de andres bekostning. — Men likevel blir den en dag fanget og stagget med slike fine, smekre greier; — fordi den forregnet seg da den ville gå på en stakkarslig liten mort. . .

Vi dro igjen oppetter Løvfjorden, og fikk noen mindre fisk. Men så var det slutt, og vi rodde tilbake til skomakeren og hans mange barn.

«Jo,» mente han, «de var eit godt fiskje; min de

er jo snart nea-tier au nå, så de er itte så urimelig.»

*

21. juli 1916.

Turen gikk videre østover fra Stor-sjøen, opp langs Mistras kløft, over fjellet og ned til Klara.

I nord lå Sølen-fjellene høyt over fjellviddene, med det dype, trange Sølen-skaret. Gjennom det gikk veien for pilegrimene for århundrer siden, på den

198lange vandring nord til Hellig Olavs skrin i Trondhjem, der de søkte helsebot for legeme og sjel, den de ofte også fant.

Å, om en kunne finne et slikt vidundermiddel for den håpløst syke menneske-slekt som nå lider, av egen brøde, uten å kunne stanse.

Tidene skifter, menneskene skifter; — — men naturen — den store, enkle — skifter ikke . . .

Viks-seter, 24. juli.

Solen sto alt over skog-kanten i øst, og strømmet like inn i stua, da jeg slo opp døra for å ta et morgenbad i Klara.

For en vidunderlig fredet flekk på denne Guds larmende jord! Så stille og trygt ligger de der seterhusene på den flate vollen, mitt i den store skogen. Som et dugget blomster-teppe går enga like ut til elve-kanten; i et bredt sølv-bånn glitrer Klara utenfor; den mørke skogen i kjølig skygge på andre siden.

En kan mest ikke sette foten ned i denne morgen-sunne renhet, og trampe duggen bort fra disse blyge blomster-knoppene. En må stanse, vie ut brystet, suge inn denne fred; — og la solen skinne en like inn i sjelen.

Men denne rastløse elva haster forbi uten stans, uten ro, over rulle-steinene, i skumkammer og hvirvler, uavbrutt skiftende, og likevel stadig de samme . . .

Hvorfor slik hast, nettopp her? Gi da heller litt tid, du sterke elv.

199«Låt oss ganga seint og sjå oss vel i kring, vegen er så full av fagnadsame ting.»

Men hvem kan det i sin manndoms kraft ? Du har bare hast med å komme videre gjennom dette lann og inn i Sverige.

For en underlig elv. Alle store elver ellers har i tidenes løp gravd seg dype daler. Men Klara, den har skiftet løp den. I svunne tider rant den fra Femund-sjøen over Drevsjø like inn i Sverige; men så har den endret hug, og tatt seg en tur innover det store grå vidde-lann, grodd over med reinmos.

Ut av Femund-sjøen renner nå Gløta gjennom ulente moréner, ur og hauger av storstein, og ut i Isteren, og så i Galten, — og så ut av den går Klara. Gjennom flatt skoglenne, furu-skog, endeløs, — og høye moseberg imellom, — renner den mest i flate jevne stryk, og stillere strekker, sjeldnere i striere fosser og en dypere, svart høi for storfisken.

Lenger ute har den funnet mer dal, først Elvdalen, og så Trysil; men heller ikke den dyp og trang, og uten høye berg. Det høyeste er Trysil-fjellet.

Så glir den inn i Sverige. Det er vel ikke alt som kommer fra Norge, som til alle tider har vært like velkommen som disse glidende vann-massene, og deres tusen på tusen av tømmer-stokker. Det er jo dette norske vannet, som er med å danne Sveriges største sjø, Vänern, dets største foss og største kraftstasjon, Trollhättan, og dette tømmeret . . .

200Herregud, om vi to små folk alltid kunne se, hvor mye lenger vi når, om vi til enhver tid står ferdig til å motta kraft fra hverandre.

Så herlig forfriskende å sitte ute i denne elva på den lyse bunnen, og la de kjølige bølgene skvalpe opp om brystet på en, mens solen skinner i vannet, og leker med bena dypt der nede. En kjenner faunen juble i de stille skoger.

Jeg skulle over til Missjøhaugen nord for Sølen-fjellene; men det var så steikende varmt å gå om dagen nå, fikk heller vente til kveilen, og imens slikke sol og fred på denne seter-vollen, og drømme skogens drøm.

Store planer hadde en for utferd. Skulle vært langt borte nå, unner trope-sol i urskogen, i det ukjente — og ble så hindret av krigen . . .

Men hvorfor så langt? Her er sol nokk, og blå himmel, og naturen evig ung, evig ny, — sannelig nokk å oppdage — og skogens store ensomhet og tungsinn . . .

Men ellers så er den nå ikke så svær skogen her nettopp. Menneskene har fart stygt med den, har flådd disse vi'e furumoene bortetter, og det er ikke store pinnene som står igjen. Men slik er det jo mest overalt. Hvor blir Norges skoger som ga ly?

Likevel så er det nå skogen da, den vi er kommet fra. Østover, stadig østover strekker den seg, — unner dens ubrutte teppe kan du dra fram månet etter månet, og år etter år — gjennom Sverige, Finnlann, gjennom

201Russiann, over Urål, gjennom Sibirien, gjennom Amür-lannet — over berg og daler, og endeløse skog-sletter

— like til Stille-havet.

Det er nå og blir nå der vi er oss selv. — Og skal en drømme et f ramtids-hjem — det en aldri fant — så er det i skogen, med årtuseners skog-sus over hytte-taket, med dugg-dråper i ormegraset ut for døra om morgenen, med en mumlende skog-bekk og kjølige små kulper over hvite runnslitte steiner mellom mosen;

--og så et blankt vann i skog-stillheten, hvor fisken

vaker med plask og store ringer i kveilen.

Hvor dette livet gjør folk sunne og vakre. Se bare alle dem vi treffer her. Denne Bergljot her på setra,

— har du sett slik en dronning. Så sjelden vakkert et ansikt, slike øyne, slikt et smil, snill og blid, og likevel

tillitsfull og selvsikker. Og så slik en kropp, så velbygd, så fast og kraftig, og slik en reisning, slik en fri, ledig gang.

Nei sannelig, menneskene var ikke skapt til å bo i byer. Her er det de folles ut. Senn dem der inn, og du finner igjen bleke, utvaskete ansikter, hengslete, slengete kropper, utjasket slepende gang, og forloren stas og forlorne følelser.

At de må se slik ut her oppe, det skjønner jeg; men hva jeg ikke skjønner, det er at Bergljot ikke er gift enda, og ikke har barn; men det har jeg ikke vågd å spørre henne om.

202Øvre Rendalen, 25. juli.

Om kveilen, da det var blitt svalere, dro jeg. Jeg tok opp skog-lia til Aursjøvola, og hollt snaufjellet nordvestover. Der var lettere å gå, og så var det håp om en luftning, som kunne holle litt av myggen og kleggen borte.

Men oppe unner Sølen ble også snaufjellet vanskelig nokk å komme fram i. Det var moréne på moréne, med svære steiner på alle kanter. Kammer og rygger og hull, med trange dype renner gjennom moréne-kammene, skåret av bre-elver — slik som isen skulle lagt dem igjen der i går, — bare at reinmose nå var grodd over allting, og den var tung å stampe seg fram gjennom mellom de svære steinene.

Så langt fra folk . . .

Men også hit forfølger en larmen av uværet der ute. Europa blør til døde . . .

En styrkeprøve, sier de. Styrke i hva? i makt-begjær? i forberedelser til å slå ned de andre, og rive til seg makten på det gunstigste tids-punkt... Er det styrkeprøven?

Er det de egenskaper som skal bygge framtiden?

Imens flyter Europas edleste blod. Hvem blir tilbake? Hvordan skal den rase bli, hvor alle de dyktigste, de modigste av menn utryddes?

Og lidelsen, folkenes store, hellige lidelse — skylles den krefter vi ikke kan mestre — lik dem som bygde denne ur? Den skylles menneskene selv! ! ! Ve oss. . .

Men slik en natt! Der unner, skogen med myrer,

203nedover flatene til den store Sølen-sjøen som strekker seg langt mot nordvest, med skog-kledde ness, og øyer med trer, lik speidende krigs-skip — det gir mest en uhygge-minnelse om dem som ligger der ute i Nordsjøen på lur etter å ødelegge hverandre.

Skogene strekker seg utover i ås bak ås, og blinkende sjøer imellom. Etter Sølen-sjøens øy-strødde flate kommer Galten, så Isteren lenger borte, og lengst ute, mellom blå rygger, rommet for selve Femund-sjøen, som ikke kan ses. Over stein-ryggen jeg står på, hever ura seg ende opp mot Sølen-fjellet, med skar, og botner, og snø-striper.

Men bortom Sølen-sjøen og skog-flatene, langt i nord, svømmer høye fjell: Gloføken, Elge-piggen, Gråhøgda, i blå dis under natthimlens drøm.

For bølgende vidder: Det stiger og synker, og stiger igjen utover, stadig høyere — det er musikk. — Uvilkårlig toner Preislied inne i en. —

Ja Preislied? Er det da mulig? Kan en kultur som har skapt en verden så ophøyet skjønn som musikken, en kultur som i Preislied stiger og stiger til den bryter ut i en strålende skjønnhets-jubel — kan den være den samme som utfoller dette brutale maktbegjær, denne jagen etter ytre glans?

Nei, og atter nei. Det er ikke kulturen, det er de gamle villdyr-instinktene, som har ført massene vill, og ved suggestionens makt revet dem med på de ville veier. De har telegraf, telefon, presse i sin tjeneste for å spre sin gift med elektrisk hastighet. Og hopen,

204som i det økende nåtids-jag mister egen mening og dømmekraft, ligger straks unner.

En gjenfødelse må komme — en ny tid, med nye idealer — da de åndelige verdier igjen er blitt målet, og de materielle bare blir middel, — da mobben og middelmådigheten ikke lenger regjerer verden; men de store ånder fører menneskene mot høyere vidder, — da hver åndelig oppdagelse, hver seir i åndens verden blir hilst med den begeistring som de materielle nå, — da menneskene lever for et større, skjønnere, enklere liv.

Men døgnets jag, unner pengenes mareritt, der nede i byene, forflater menneskene. — Det var fra ørkenen, fra ensomheten, fra naturens enkle dyp, de nye menn kom — alltid.

Å, dette sterke alvor i en slik natt — det er som en hører selve verdens-rommets store salme — så høyt, så vidt, så ren eter — så vidunderlig fritt for syn og for tanke . . .

Av denne verden må den nye tids menn fødes, med de store enkle linjer, — helstøpte, — uten dobbeltmoralens tvisyn . . .

Ut av denne natt-stille storhet må de tanker spire som kan gi helsebot for den slekt som skal komme.

205INNHOLL

Side

På ski over fjellet.....S

Haraldset'n.....55

Vinter i fjellet 80

Til Islann og Jan Mayen 95

Høstjakt.....134

Tiurleik.....153

Ved Rondane og Sølen-fjell.....165NANS: M

FRILU: TS LIV

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/nffriluft/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-nffriluft.

Filen skapad 2018-12-17 12:31:24.115638